

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Kirsika Lääts

KEHTIVA TEHINGU TEGEMINE TEHISINTELLEKTI VAHENDUSEL

Magistritöö

Juhendaja:
dr. iur. Irene Kull

Tallinn
2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEHISINTELLEKT JA TEHINGU SUBJEKTSUS	11
1.1 Lepingupoolte vabadus valida lepingu sõlmimise vahendid	11
1.2 Lepinguliste võlasuhete relatiivsus	14
1.3 Tehisintellekti intelligentsustasemed	20
1.4 Tehisintellekt kui lepingu sõlmimise vahend	25
1.5 Tehisintellekt kui poole esindaja	27
2. TAHE JA TAHTEAVALDUS TEHINGU TEGEMISEL	31
2.1 Tahe tuua kaasa õiguslikke tagajärgi	31
2.2 Tahte kujunemine	34
2.3 Tahte avaldamise viisid	38
2.4 Tahteavalduse tõlgendamine	46
3. TEHINGU TEGEMISELE SUUNATUD TAHTEAVALDUSED	53
3.1 Ofert	53
3.2 Aktsept	56
KOKKUVÕTE	59
Execution of a valid transaction through artificial intelligence (Abstract)	63
LÜHENDID	69
KASUTATUD KIRJANDUS	70
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	73
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	73
MUUD ALLIKAD	73

SISSEJUHATUS

Käesolev magistritöö teema on saanud inspiratsiooni K. Turki ja M. Pildi *Juridicas* 2019. a ilmunud artiklist „Kratiga või kratita – see on küsimus“¹, milles keskendutakse robotika ja tsiviilõiguse kokkupuute vallas kahele küsimusele: esindusõiguse sätete kohaldamine tehnoloogiale, millel on võime osaleda tehingus, selle võimalikkusele ja vajalikkusele ning tahteavalduse kontseptsiooni laiendamisele.

Robotika ja tehisintellekti arengul on potentsiaal ümber kujundada elu ja töötavasid, suurendada tõhusust, kokkuhoidu ja turvalisuse taset ja pakkuda paremal tasemel teenuseid. Lühikeses kuni keskpikas perspektiivis võivad robotika ja tehisintellekt suurendada tõhusust ja kokkuhoidu mitte ainult tootmises ja kaubanduses, vaid ka sellistes valdkondades nagu transport, arstiabi, päästetööd, haridus ja põllumajandus, võimaldades vältida inimeste kokkupuutumist ohtlike tingimustega, näiteks mürgiselt saastatud paikade puhastamisel.²

Euroopa Liidu tasandil käib diskussioon ja suuniste koostamine tehisintellekti puudutava õigusraamistiku loomiseks. Euroopa Komisjoni Valges raamatus tehisintellekti kohta on välja toodud, et EL kodanikele teevad uue tehnoloogia kasutusele võtmisele muret tehisintellekti võimalikud soovimatud tagajärjed ning ettevõtetele teeb muret õiguskindlusetus. Seetõttu on lisaks investeringute ja oskuse nappusele peamine tehisintellekti ulatuslikumat kasutuselevõttu pärssiv tegur usalduse puudus. Selge õigusraamistik suurendaks tarbijate ja ettevõtete usaldust tehisintellekti vastu ning kiirendaks seega tehnoloogia kasutuselevõttu. Õigusraamistik peab võimaldama arvesse võtta uusi muutusi, võttes arvesse seda, kui kiiresti

¹ Vaata lähemalt: K. Turk, M. Pild. *Kratiga või kratita - see on küsimus*. *Juridica* nr 1, 2019, lk 43-55.

² Euroopa Parlament. Õiguskomisjon. Raport soovitud komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta (2015/2103(INL)), lk 3. –
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2017-0005+0+DOC+PDF+V0//ET> (03.04.2021).

tehisintellekt areneb.³ Ka tehisintellekti koordineeritud plaani 2021. aasta ülevaade peab muude meetmete hulgas oluliseks liikmesriikidel ühtse õigusraamistiku kasutuselevõttu.⁴

Käesolev magistritöö keskendub tehisintellekti vahendusel tehtud tehingute kehtivusele, mis on õiguskirjanduses vähem tähelepanu osaliseks saanud. Magistritöös ei analüüsita lepingu sisu vaid olukorda, kus tehnoloogia masina või programmi kujul algatab ise tehingu sõlmimise ja suhtleb teise lepingupoolega (valib lepingupoole, teeb offerdi või annab aktsepti). Lepingu sõlmimine tehisintellekti vahendusel on seotud nn asjade internetiga (*Internet of Things*, edaspidi lühend IoT) ehk võrku ühendatud füüsiliste objektide taristuga, mille kaudu edastatakse info ühelt nutikalt seadmelt teisele ilma inimese sekkumiseta.⁵ Erinevalt asjade internetist, kus teabe edastamine ei too alati kaasa tehingulisi tagajärgi, keskendub käesolev töö ainult sellisel teabe edastamisele, mille tulemuseks on kehtiv leping.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on tehisintellekti toel või vahendusel tehtud tehingute kehtivuse eeldused Eesti õiguses ning selgitada välja, kas kehtivates seadustes tuleks teha muudatusi ja kui, siis milliseid. Eesmärgi saavutamiseks vastatakse magistritöös järgmistele uurimisküsimustele:

- Millistel tingimustel saab tehisintellekti käsitleda lepingu poolena ja millal tekib selleks vajadus?
- Kas ja millistel tingimustel saab tehisintellekti toel tehtud tahteavaldust lugeda tehisintellekti kasutaja tahteavalduseks?
- Kas tehisintellekti vahendusel tehtud tahteavaldus vastab offerdi tunnustele?
- Kas tehisintellekti vahendusel tehtud tahteavalduse vastab aktsepti tunnustele?

³ Euroopa Komisjon. Valge raamat. Tehisintellekt: Euroopa käsitus tipptasemel ja usaldusväärsest tehnoloogiast. Brüssel, 19.2.2020 COM(2020) 65 final, lk 10-11. – https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_et.pdf (05.02.2021).

⁴ European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Fostering a European approach to Artificial Intelligence. Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2021 Review. Brussels, 21.4.2021, COM(2021) 205 final, lk 34. – <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review> (24.04.2021).

⁵ Loos, M. Machine-to-Machine Contracting in the Age of the Internet of Things. Contracts for the supply of digital content: regulatory challenges and gaps. Hart/Nomos, 2017. lk 5-6. – https://www.researchgate.net/publication/316456030_Machine-to-Machine_Contracting_in_the_Age_of_the_Internet_of_Things (03.04.2021).

Tehisintellekti vahendusel tehtud tehingute analüüsimisel tuleb defineerida tehisintellekti mõiste.⁶ Euroopa Parlamendi poolt 2017. aastal koostatud raportis⁷ leiti, et vaja on luua robotite ja tehisintellekti üldtunnustatud määratlus, mis oleks paindlik ega takistaks innovatsiooni.

Euroopa Komisjon määratles 2018. aastal tehisintellekti mõiste esimest korda oma teatises Tehisintellekt Euroopa huvides, mille kohaselt iseloomustab tehisintellekt intelligentset käituvaid süsteeme, mis analüüsivad oma keskkonda ja sooritavad teataval määral iseseisvaid toiminguid, et saavutada konkreetseid eesmärke.⁸ Teatise kohaselt võivad tehisintellektil põhinevad süsteemid “olla ainult tarkvarapõhised ja tegutseda virtuaalmaailmas (nt häälele reageerivad virtuaalassistendid, kujutise analüüsi tarkvara, otsingumootorid, kõne- ja näotuvastussüsteemid) või olla paigaldatud riistvarasse (nt kõrgtehnoloogilised robotid, isejuhtivad autod, droonid või asjade interneti rakendused)”.

2019. aastal täpsustas kõrgetasemeline eksperdirühm⁹ Euroopa Komisjoni definitsiooni järgnevalt: „Tehisintellektisüsteemid on inimeste projekteeritud tarkvara- (ja võimalik, et ka riistvara-) süsteemid, mis neile seatud keerulise sihi puhul tegutsevad füüsilises või digitaalses mõõtmes, tajudes oma ümbrust andmeid hõivates, kogutud struktureeritud või struktureerimata andmeid interpreteerides, neis andmetest tuletatud teadmise üle arutledes või infot töödeldes, ja valivad konkreetse eesmärgi saavutamiseks optimaalse(d) toimingu(d). Tehisintellektisüsteemid võivad kas kasutada sümboolseid reegleid või õppida digitaalse mudeli põhjal; samuti suudavad nad oma käitumist kohandada, analüüsides nende eelnevate toimingute mõju keskkonnale“.

⁶ Tehisintellekti on mitmed riigid ja institutsioonid määratlenud erinevalt. Nimekirjaga erinevatest definitsioonidest saab tutvuda järgnevas allikas: Bertolini, A. jt. Artificial Intelligence and Civil Liability. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2020. – [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU\(2020\)621926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU(2020)621926_EN.pdf) (08.02.2021).

⁷ Euroopa Parlament. Raport soovitusetega komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta (2015/2103(INL)), lk 3.

⁸ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Tehisintellekt Euroopa huvides. Brüssel, 25.4.2018, COM(2018) 237 final, lk 1. – <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/ET/COM-2018-237-F1-ET-MAIN-PART-1.PDF> (06.02.2021).

⁹ Euroopa Komisjoni kõrgetasemeline eksperdirühm. A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines, 2019, lk 6. – <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines> (06.02.2021).

Euroopa Parlamendi 2020. a resolutsioonis soovitud komisjonile tehisintellekti tsiviilvastutuse korra kohta¹⁰ on välja toodud, et “/.../ mõiste „tehisintellekt“ võimalikku ebaselgust saaks vältida „automatiseeritud otsustusprotsessi“ mõiste kasutamisega /.../ Automatiseeritud otsustusprotsess tähendab seda, et kõigepealt delegerib kasutaja tarkvara või teenust kasutades otsuse tegemise kas osaliselt või täielikult mingile muule üksusele /.../ Asjaomane üksus kasutab seejärel omakorda automaatselt toimivaid otsustamismudeleid kasutaja asemel mingi toimingute tegemiseks või et aidata kasutajal toimingute tegemisel teadlikku otsust teha”.

Mõiste defineerimisel võib termini ka kõigepealt poolitada - “tehis” ja “intellekt”. Intellekti on defineeritud kui mõistus, aru, mõtlemisvõime; võime loogiliselt mõelda; inimesele omane võime maailma tunnetada; kõrgemate loomade võime uues olukorras otstarbekalt käituda¹¹; oskust õigesti reageerida uuele olukorrale.¹² Sõnaühend “tehis-” on Eesti õigekeelsussõnaraamatus defineeritud kui kunstlikult valmistatu.¹³ Eesti Keele Instituudi Sõnaveeb¹⁴ defineerib tehisintellekti kui isekäituvat seadet, mis suudab tunnetada väliseid sündmusi ja neile eesmärgipäraselt reageerida ja lisaks ka arvuti suutlikkust jäljendada inimhõimust. Samuti võib seda pidada tehisaruks: modelleeritud ajuprotsessidest tulenev arvuti suutlikkus jäljendada inimese vaimset tegevust.

Eestis on kasutusele võetud krati mõiste, mille all peetakse silmas tehisintellekti tehnoloogial põhinevat praktilist rakendust, mis täidab mingit konkreetset funktsiooni, jõudes õige lahenduseeni masinõppe algoritmide kaudu.¹⁵

Russell ja Norvig on robotit defineerinud kui füüsilist vahendit, mis täidab ülesandeid füüsilist maailma muutes. Selleks on robot varustatud jäsemetaoliste osadega nagu jalad, rattad, liigendid ja haaratsid ning lisaks ka sensoritega.¹⁶ Rahvusvahelises standardis ISO

¹⁰ Euroopa Parlamendi 20. oktoobri 2020. aasta resolutsioon soovitud komisjonile tehisintellekti tsiviilvastutuse korra kohta (2020/2014(INL)), punkt G.

¹¹ Võõrsõnade leksikon. Eesti Keele Instituut. – <https://kn.eki.ee/?Q=tehisintellekt> (28.02.2020).

¹² Koit, M., Roosmaa, T. Tehisintellekt. Tartu Ülikool 2011, lk 6. – <https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/28296/tehisintellekt.pdf> (28.02.2020).

¹³ Eesti Õigekeelsussõnaraamat. Eesti Keele Instituut (2018) – <https://kn.eki.ee/?Q=tehis> (28.02.2020).

¹⁴ Sõnaveeb. Eesti Keele Instituut. – <https://sonaveeb.ee/search/est-est/detail/tehisintellekt/1> (28.02.2020).

¹⁵ Eesti tehisintellekti kasutuselevõtu eksperdirühma aruanne. Riigikantselei, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Mai 2019, lk 7. – https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/eesti_tehisintellekti_kasutuselevotu_eksperdiruhma_aruanne.pdf (27.01.2020).

¹⁶ Russell, S. J., Norvig, P. (koostajad). Artificial Intelligence Modern Approach. 2010. 3rd ed. Pearson Education. lk 971. – <https://faculty.psau.edu.sa/filedownload/doc-7-pdf-a154ffbcc538a4161a406abf62f5b76-original.pdf> (03.02.2021).

ISO 8373:2012¹⁷ on robotid defineeritud kui käitatavat mehhanismi, mis on programmeeritav kahel või enamal teljel ja on teatud määral autonoomne, liikudes keskkonnas ettenähtud ülesannete täitmiseks. Robotit on defineeritud ka kui masinat, “mis koosneb (ümbritsevat tajuvatest) sensoritest ja (ümbritsevast tulenevalt tegutsevatest) ajamitest, mida saab programmeerida sooritama järjestikuseid tegevusi.”¹⁸ Raja Chatila defineeris Euroopa Komisjoni robotika ja tehisintellekti töögrupi kohtumisel robotit, kui füüsilist masinat, millel on kolm põhilist võimet: (1) andurite abil andmete hankimine ja tõlgendamine; (2) otsuste tegemine (tegevuste määramine ja kavandamine eesmärgini jõudmiseks või sündmustele reageerimiseks); (3) ajamitega reaalses maailmas liikumine ja tegutsemine. Lisaks võib robotil olla kaks täiendavat võimet: (1) suhtlemine operaatorite, kasutajate või teiste masinatega; (2) kogemusest õppimine sooritusete parandamiseks.¹⁹

Euroopa Komisjoni kõrgetasemeline eksperdirühm on tehisintellekti kirjeldades toonud välja tema võimed: tajumine sensorite abil; info kogumine, arutluskäik/andmete töötlemine, otsustamine ja teostus koos keskkonna võimaliku muutmisega.²⁰ Tehisintellekti tunnustena on loetletud suhtlemisvõimet, eesmärgipärast käitumist, ümbritseva keskkonna tajumist ning oma käitumise kohandamist vastavalt muutuvale keskkonnale, õppimisvõimet ning probleemide lahendamist.²¹

Eesti tehisintellekti kasutuselevõtu eksperdirühm on tehisintellekti liigitanud laiaks ehk üldiseks või kitsaks TI-ks. Kitsas TI viitab tehisintellektile, mis suudavad täita konkreetset piiritletud ülesannet sarnaselt inimesega. Tulemus võib olla halvem kui inimese poolt tehtud, kuid oluliselt tõhusam ning suurendab protsesside efektiivsust. Tüüpiliseks näiteks on klienditeeninduse funktsiooniga vestlusrobot. Lai ehk üldine TI või tehislik üldine intellekt (*Artificial General Intelligence* - AGI) viitab täisautomaatsele süsteemile, mis on võimeline lahendama inimesele omaselt mis tahes ülesannet. Kõik täna kasutatavad TI meetodid kuuluvad kitsa TI alla.²²

¹⁷ ISO 8373:2012 Robots and robotic devices, p 2.6. – <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:8373:ed-2:v1:en> (08.02.2021).

¹⁸ Elements of AI. TalTech veebikursus. – <https://www.elementsofai.ee/> (25.09.2020).

¹⁹ Chatila, R. On Ethical Questions in Robotics and Artificial Intelligence. 2015 Euroopa Komisjoni robotika ja tehisintellekti töögrupi 22.10.2015 kohtumine. – <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/91353/Chatila.pdf> (27.02.2021).

²⁰ Euroopa Komisjoni kõrgetasemeline eksperdirühm, lk 1.

²¹ Turk, K., Pild, M. Analüüs SAE tase 4 ja 5 sõidukite kasutusele võtmiseks (kitsas ja lai vaade). Lõppraport. Riigikantselei, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2017, lk 14. – https://www.mkm.ee/sites/default/files/lopprawort_analuus_sae_tase_4_ja_5_soidukite_kasutusele_votmiseks_riigikantselei_2017_10_15_ver_10_final.pdf (28.02.2020).

²² Eesti tehisintellekti kasutuselevõtu eksperdirühma aruanne, lk 15.

Wendehorst²³ on toonud neli M2M lepingu sõlmimise stsenaariumit ning kolm intellekti taset.²⁴ Wendehorsti jaotab TI tasemed vastavalt sellele, milline on TI õppimisvõime. Kui kõige madalama tasemega TI suudab täita ühekordseid käsklusi (osta kindel kogus toiduaineid), järgmise tasemega TI ise jälgida, milliseid toiduaineid on puudu ja teha valikuid pakkumiste vahel, siis kolmanda taseme TI suudab lisaks külmiku sisu jälgimisele suhelda teiste kodumasinatega ja rakendustega (nt toitumiskava äpiga) ning õppida kogemustest.²⁵

Esimese taseme intellekti puhul on omaniku roll tehingu tingimuste (lepingupartner, kogus, hind, aeg) määramisel niivõrd suur, et ei teki raskusi siduda tahteavaldused omaniku tahtega. Olukord on erinev teise taseme intellektiga masina puhul, kus külmiku omaniku tahe pole lõpuni kujundatud ning valiku teeb osaliselt TI. Kolmanda taseme puhul on omaniku tahe tehingu sõlmimisel kõige nõrgemalt väljendatud (tahe on väljendatud vaid külmiku ostmisega ning tahte sisu muutub õppimisvõimeliste algoritmide toel) ning tekib küsimus, kas tahteavaldustes väljendub omaniku tahe või mitte ja kas see võiks mõjutada tehingu kehtivust. Kuigi külmikuid, mis oleksid võimelised kasutaja poolt sisestatud kriteeriumite alusel ise masinõppe abil autonoomselt tellimusi esitama töö autorile teadaolevalt veel turule ilmunud ei ole, saab selliseid tehisintellekte hüpoteetiliselt asetada olemasolevasse õigusruumi ja püüda hinnata, kas nende toel tehtud tehingud kehtivad.

Analüütikud on ennustanud, et näiteks tavatarbijatele suunatud robotite (majapidamises olevad robotid) turg kolmekordistub järgneva viie aasta jooksul, mis tähendab 5,4 miljardi dollarilt 2018. aastal 14,9 miljardi dollarini aastaks 2023.²⁶ ABB tööstussegmenti juht Leho Kuusk on 2018. aastal võrrelnud Eestit ja Euroopat ning viidanud asjaolule, et kui Euroopas on 10 000 elaniku kohta 70 robotit ning Eestis vaid 9, mis tähendab, et Eestis saab kasv olema veelgi suurem kui Euroopas tervikuna.²⁷

²³ Wendehorst, C. Robotics, Artificial Intelligence, and Machine to Machine (M2M) Contracts. Universität Wien. European Parliament, Brussels, 21 April 2016. – <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/101087/1Wendehorst.pdf> (04.03.2020).

²⁴ Vt lähemalt alapeatükis 1.3 Tehisintellekti intelligentsustasemed.

²⁵ Külmik teeb autonoomselt ise otsused, kas ja millal mingeid toiduaineid juurde tellida. Näiteks teab ta, et omanikul on harjumus pühapäeva hommikul pannkooke teha ning selleks hommikuks peab olema külmikus piima või et 1. septembriks peab kooliaasta alguse puhul laste jaoks tort kapis ootama või et neljapäeval on toitumiskava järgi vaja komponente kanasalat valmistamiseks.

²⁶ Global Consumer Robot Market 2017-2023: Market to Grow at a CAGR of 22.35% to Reach \$14.91 Billion - Key Players are iRobot, Jibo, 3D Robotics, Honda, Bossa Nova Robotics, DJI, and SoftBank, Cision PR Newswire, 2017. – <https://www.prnewswire.com/news-releases/global-consumer-robot-market-2017-2023-market-to-grow-at-a-cagr-of-2235-to-reach-1491-billion--key-players-are-irobot-jibo-3d-robotics-honda-bossa-nova-robotics-dji-and-softbank-300573167.html> (03.04.2021).

²⁷ Puusild, H. Digiareng on aeglane. 30.05.2018 Äripäev. – <https://www.toostusuudised.ee/uudised/2018/05/30/digiareng-on-aeglane> (05.03.2020).

Eelnevat kokku võttes lähtutakse töös järgmisest TI definitsioonist: tehisintellekti näol on tegemist tarkvaraga, mis (1) tegutseb vastavalt inimese poolt etteantud eesmärgile, (2) reageerides reaalse/füüsilise või virtuaalse keskkonna muutustele, (3) kogudes, töödeldes ja tõlgendades andmeid, (4) valides ja otsustades edasised sammud ja (5) muutes oma tegevusega ise keskkonda. Lisaks võib TI saadud kogemustest õppida, muutes seeläbi oma edasist käitumist ja otsustusprotsessi ning suhelda teiste isikute, masinate ja TI-ga. TI võib olla füüsiliselt tajutav, kuid ei pruugi seda olla (nt robot, "tark" masin).

Magistritöö on jaotatud kolme peatükki. Esimeses peatükis uuritakse, kas ja kuidas saab tehisintellekt olla tehingu osapooleks. Selleks küsitakse, kas tehisintellekti peaks käsitlema täiesti uue kategooriana (nt isiku sarnane staatus), millele on omistatud (piiratud) teo- ja õigusvõime. Lisaks analüüsitakse õiguskirjanduses esitatud argumente, millega põhjustatakse tehisintellekti võimet olla esindajaks oma kasutaja suhtes tehingute tegemisel.

Teises peatükis käsitletakse tehisintellekti vahendusel tehtud tahteavalduse koosseisu elemente ja kehtivuse tingimusi. Lisaks analüüsitakse, kas erinevaid teooriaid kohaldades on võimalik omistada TI tegevus (nt targa külmkapi toel e-poes sõlmitud müügileping) selle kasutajale. Kolmandas peatükis uuritakse kas tehisintellekti vahendusel tehtud tahteavaldus vastab oferdi ja aktsepti tunnustele.

Magistritöös on rakendatud õigusaktide (eelkõige tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõigusseaduse), õigusteoreetiliste artiklite ja seisukohtade ning internetis leiduva informatsiooni süsteemset ja analüütilist uurimismeetodit. Uurimisküsimustele vastamisel ja õiguslike lahenduste põhjendamisel on põhiliste allikatena kasutatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse kommenteeritud väljaannet, võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaannet ja tehisintellekti seotud õigusprobleeme käsitlevatele teadustöid (eelkõige Marco Loos artiklit), Euroopa Liidu õigusakte (E-kaubanduse direktiivi ja tarbija õiguste direktiivi) ning muid asjakohaseid materjale.

Töös on kasutatud alljärgnevaid termineid:

- mõiste "tehisintellekti" all mõeldakse süsteeme, mis ilmutavad intelligentset käitumist, analüüsides ümbritsevat keskkonda ja võttes vastu teatud ulatuses iseseisvalt otsuseid, et saavutada teatud eesmärged.²⁸ Edaspidi kasutatakse ka lühendati TI.

²⁸ Algoritmiliste süsteemide mõjude reguleerimise väljatöötamise kavatsus („krati VTK“). Justiitsministeerium 14.08.2020. – <https://adr.rik.ee/jm/dokument/7458502> (03.04.2021)

- mõiste “robot” - antud töös räägitakse tehisintellektiga robotist. Robotina käsitletakse tehisintellekti, mis on füüsiliselt tajutav, millel on haaratsid, käed, rattad või jalad eesmärgiga keskkonda muuta.
- mõiste „kratt“ all peetakse silmas tehisintellekti süsteemi, mis põhineb tarkvaralisel algoritmil, mis on autonoomne, õppimisvõimeline ning täidab traditsiooniliselt inimese poolt tehtavaid toiminguid.²⁹
- vahendus - siinjuures ei räägita vahendusest õiguslikus mõttes (käsundilepingu alusel agent või maakler), vaid tehnilisest vahendist, mille abil tehing sõlmitakse. Sama, mis tehisintellekti toel tehtud tehing.
- esindamine - käsunduslepingu alusel tegutsev agent või maakler.

Magistritööd kõige enam iseloomustavad märksõnad: tehisintellekt, tahteavaldus, õigussubjektsus, tehing, lepinguõigus.

²⁹ Algoritmiliste süsteemide mõjude reguleerimise väljatöötamise kavatsus („krati VTK“).

1. TEHISINTELLEKT JA TEHINGU SUBJEKTSUS

1.1 Lepingupoolte vabadus valida lepingu sõlmimise vahendid

Tehisintellekt programmeeritakse toimima üldjuhul mingil kindlal eesmärgil ning eesmärgi saavutamiseks lahenduste otsimiseks. Näiteks tehisintellektiga külmik võib olla programmeeritud eesmärgiga hoida ja jälgida kindlate toiduainete olemasolu ning tellida vajadusel neid juurde. Börsil kasutatavad TI-d on programmeeritud eesmärgiga teha oma kasutaja jaoks paremaid tehinguid. Euroopa Liidu Parlamendile ja Komisjonile esitatud soovitusel robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta³⁰ on leitud, et praeguse õigusliku raamistiku puudused ilmnevad ka lepinguliste suhete reguleerimise valdkonnas, kuna masinad on projekteeritud valima tehingu pooli, pidama lepingutingimuste üle läbirääkimisi, sõlmima lepinguid. Soovitusel ollakse seisukohal, et lepingulisi suhteid reguleerivate üldnormide kohaldamine on võimatu.³¹ Eelkõige nähakse probleemi lepingulise vastutuse kohaldamises, kuid selle kõrval peetakse raportis oluliseks täpsustada robotite ja tehisintellektide õigusvõimet ja/või õiguslikku staatust.³² 2016. aastal ilmunud raportis³³ leitakse, et vastutuse kohaldamise probleemi lahendamise aluseks ei ole robotile juriidilise isiku staatuse andmine.

Käesolevas magistritöös käsitletakse tehisintellekti kehtiva tehingu tegemise vaatevinklist. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse³⁴ (edaspidi TsÜS) § 67 kohaselt on tehing toiming või omavahel seotud toimingute kogum, milles sisaldub kindla õigusliku tagajärje kaasatoomisele suunatud tahteavaldus. Tehing on seega õiguspärane tegu, millega soovitakse õiguslike tagajärgede saabumist.³⁵ TsÜS § 67 lg 2 kohaselt on tehingud ühepoolised ja mitmepoolsed.

³⁰ Euroopa Parlament. Raport soovitustega komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta (2015/2103(INL)).

³¹ Euroopa Parlament. Raport soovitustega komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta (2015/2103(INL)), p (AG), lk 7.

³² Euroopa Parlament. Raport soovitustega komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta (2015/2103(INL)), lk 29.

³³ Nevejans, N. Study on European Civil Law Rules in Robotics. Euroopa Parlament, PE 571.379, Euroopa Liit, 2016, p 14. – [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571379/IPOL_STU\(2016\)571379_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571379/IPOL_STU(2016)571379_EN.pdf) (04.04.2021).

³⁴ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 22.03.2021, 8.

³⁵ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik. Juura 2012, lk 49.

Vastavalt võlaõigusseaduse³⁶ (edaspidi VÕS) § 8 lg-le 1 on leping tehing kahe või enama isiku (lepingupooled) vahel, millega lepingupool kohustub või lepingupooled kohustuvad midagi tegema või tegemata jätma. Seega on leping vähemalt kahepoolne tehing, mille tegemiseks on vajalik kahe või enama isiku tahteavaldus.³⁷

Tehinguga saavad pooled oma õigusi ja kohustusi privaatautonomia põhimõttest tulenevalt ise kujundada. Privaatautonomia on põhiseaduse tasandil tagatud põhimõte. Põhiseaduse³⁸ § 19 kohaselt on igaühel õigus vabale eneseteostusele. Samas peab igaüks oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust. Tehingu puhul saavad õigused ja kohustused oma sisu nii seadusest kui tehingust endast, tehinguga on võimalik seadusest tulenevaid õigusi ja kohustusi ümber kujundada, muuta või täiendada niivõrd, kui see ei ole seadusega keelatud.³⁹ “Privaatautonomia põhimõtte teostamine tähendab ühtlasi vabadust teha tahteavaldusi ning selle kaudu ka tehinguid. Privaatautonomia tähendab ka seda, et õiguslikult on tagatud tahteavalduse kaudu soovitud tagajärje saabumine, eeldusel, et tahteavaldus on kehtivalt tehtud. Privaatautonomia põhimõtte järgimine peab tagama, et tehingust tulenevad õigused ja kohustused vastaksid tehingu tegija tahtele.”⁴⁰ See eeldab, et kindlaks tuleb teha, keda loetakse tehisintellekti poolt tehtud tehingu tegijaks (tehisintellekti ise või selle kasutajat) ja seeläbi, kelle tahteavalduse kehtivust tuleb kontrollida - kas tehisintellekti või selle kasutaja tahteavaldust või hoopis mõlema?

Privaatautonomia kui vabadusõigus annab isikutele vabaduse ise otsustada, kas sõlmida leping ja kui siis kellega, millistel tingimustel ja kuidas. See tähendab, et privaatautonomias väljendub ka lepinguvabadus. Lepinguvabadus väljendub kolmes vabaduses – sõlmimis-, sisu- ja vormivabaduses. Sõlmimisvabadus tähendab vabadust ise otsustada, kas leping sõlmida või mitte, samuti kellega seda teha. Sisuvabadus tähendab lepingupoolte vabadust sõlmida leping sellise sisuga, millist nad soovivad ning milles kokkuleppele jõuavad. Vormivabadus aga tähendab seda, et pooled võivad lepingu sõlmida mis tahes vormis.⁴¹ Siinkohal tõusetub küsimus, kas vormivabadus annab õiguse vabalt valida ka lepingu sõlmimise viis ja vahend.

³⁶ Võlaõigusseadus. – RT I, 04.01.2021, 19.

³⁷ Kull, I., VÕS I § 8/p 4.1, lk 58. – P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2016.

³⁸ Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2.

³⁹ Varul, Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik, lk 49.

⁴⁰ Varul, P., TsÜS § 67/p 3.1.1., lk 216-217. – Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010.

⁴¹ Varul, Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik, lk 82-83.

Lepinguvabaduse põhimõttel on oluline roll turumajanduse toimimisel, just lepinguvabaduse ja privaatautonomiaga on põhjendatud seda, et riik ei peaks oluliselt sekkuma turu toimimisse ning seda peab kujundama lepingupoolte vaba tahe. Lepinguvabaduse klassikalises käsitluses lähtuti nn *laissez-faire* (pr k – teha lasta) filosoofiast, mille kohaselt on igaühel õigus kujundada oma käitumist, tingimusel et sellega ei piirata teiste vabadust. Lepinguvabadust peeti konkurentsi kui turumajanduse ühe lähtealuse tuumaks.⁴² Seega, kui ühiskonnas on käibel sellised masinad, seadmed (nt külmkapp) või programmid, mis on võimelised ise tehinguid tegema, siis õigusraamistik ei tohiks olla iseenesest takistuseks tehnoloogia arengule ega seda põhjendamatult pidurdama. Lepinguvabaduse peaks sisaldama ka õigust valida, milliseid vahendeid kasutatakse lepingu sõlmimisel – st kas ma panen välja automaadi, roboti, teen veebilehele vastavad klikkimise võimalused või programmeerin seadmed selliselt, et nad oleks ühenduses teiste tarkade seadmetega ja edastaksid teabe, mis on vajalik siduva lepingu sõlmimiseks. Seega tehnoloogia kasutamist tehingu tegemisel ja oma tahte väljendamisel ning TI abil lepingute sõlmimist ei tohiks seadusega piirata, kui selleks ei ole õiguslikku põhjendust (mingil ühiskonna jaoks olulisel eesmärgil kas hoiatamiseks, informeerimiseks, meeldetuletamiseks vms⁴³). Ka Mik jaatab poolte autonoomiat lepingu sõlmimise vahendi valimisel.⁴⁴

“Tehingu koosseisu elementideks on tahe ja tahteavaldus ning ka kokkulepe, sest kokkuleppe saavutamine toimub kahe tahteavalduse (oferdi ja aktsepti) vahetamise teel. /.../ Tehingu koosseisu elementidest tuleb eristada selle kehtivuse eeldusi. Kui tehingu koosseis ei ole täidetud, siis pole tegemist tehinguga. Et isikute tehtavad tehingud oleksid pooltele siduvad (kehtivad), st tooksid kaasa soovitud õigusliku tagajärje, peavad nad vastama teatavatele tingimustele ehk kehtivuse eeldustele.”⁴⁵ Seega tuleb TI vahendusel tehtud tehingute kehtivuse hindamiseks analüüsida esmalt, kas TI vahendusel on võimalik tagada tehingu koosseis ja teiseks, kas ja kuidas on võimalik tagada TI vahendusel tehtud tehingu kehtivus.

⁴² Varul, Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik, lk 83.

⁴³ Lepinguvabadusest pikemalt Kull, I. Lepinguvabaduse põhimõtte Euroopa ühtlustavas tsiviilõiguses ja Eesti tsiviilõiguse reform. Riigikogu Toimetised 2000, nr 2.

⁴⁴ Mik, E. From Automation to Autonomy: Some Non-existent Problems in Contract Law. Journal of Contract Law, 2020, lk 24. - https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3635346 (24.04.2021).

⁴⁵ Avi, A. Tühine tehing. Magistritöö. Juhendaja P. Varul. Tartu Ülikool 2004, lk 18-19.

1.2 Lepinguliste võlasuhete relatiivsus

Et kontrollida tehisintellektiga tehtud tehingute koosseisu elemente, tuleb kõigepealt välja selgitada, kes on sellisel juhul lepingu osapoolteks. Kuna tegemist on mitmepoolse tehinguga, siis tehingus peab olema vähemalt kaks osapoolt ning lisaks sellele peavad mõlemad osapooled olema isikud TsÜS mõistes ning suutelised tegema iseseisvalt tehinguid. Selleks tuleb kõigepealt analüüsida, kas TI saab olla teise isikuga tsiviilõigussuhtes – kas TI-l on õigus kelleltki midagi nõuda, kas keegi on tema suhtes kohustatud või on ta TI ise kellegi suhtes kohustatud, milles seisneb TI subjektiivne õigus ning sellele vastav kohustus, millised saavad olla subjektiivse õiguse sisusse kuuluvad nõuded.

Õigussubjektsus kui kontseptsioon ulatub tagasi 13. sajandisse, mil paavst Innocentius IV omistas õigussubjektsuse staatuse kloostritele.⁴⁶ Tänapäeval seisab õigusvõime lähtepositsioonil inimene ning kaasajal on peaaegu kõigis ühiskondades aktsepteeritud, et kõik inimesed on õigussubjektid (erisused vaid õigussubjektsuse ulatuses sõltuvalt vanusest ja vaimsest võimekusest). Õigussubjektsuse staatus on inimesele omistatud pelgalt tänu faktile, et ta on inimene ehk füüsiline isik.⁴⁷ Küsimuse, kas isikul peaks olema õigussubjektsus, saab taandada küsimusele, kas isik saab ja peaks olema õiguste ja kohustuste kandja. Õigusvõime omaja on õiguste ja kohustuste kandjaks.

Osades õiguskultuurides, näiteks Indias, on õigussubjektsus omistatud jumalatele. Eesmärgiks on lihtsustada omandi-, maksu- ja esindusega seotud küsimusi. Kuigi ka India kuulub endise koloniaalriigina Common Law süsteemi, siis see ei tähenda, et kõik teised tavaõigusega riigid oleksid tunnustanud jumalaid õigussubjektina.⁴⁸ Eesti on küll võrreldes ülejäänud maailmaga äärmiselt ilmalik riik ning jumalale õigussubjektsuse omistamine ei tuleks siinses ühiskonnaks üldse arutluse alla ega omaks mingit kõlapinda. Küll aga arvestades, kui innukalt võetakse omaks erinevaid e-lahendusi ning kui tugevalt on eestlased „IT-usku“, siis tehisintellekt võib omada teatavat jõudu, et kaaluda sellele õigussubjektsuse omistamist.

⁴⁶ Delcker, J. Europe divided over robot ‘personhood’. Politico, 04.11.2018. – <https://www.politico.eu/article/europe-divided-over-robot-ai-artificial-intelligence-personhood/> (04.04.2021).

⁴⁷ Chen, J., Burgess, P. The boundaries of legal personhood: how spontaneous intelligence can problematise differences between humans, artificial intelligence, companies and animals. Artificial Intelligence and Law. Volume 27, Issue 1, March 2019. lk 79.

⁴⁸ Solaiman, S. M. Legal personality of robots, corporations, idols and chimpanzee: a quest for legitimacy. Artificial Intelligence and Law. Volume 25, 2017. lk 158.

Eesti õiguses nimetatakse isikuteks tsiviilõigussubjekte, s.o neid subjekte, kellel saab olla tsiviilõigusi ja –kohustusi ning kes ühtlasi saavad olla tsiviilõigussuhte pooleks.⁴⁹ Iga õiguskord määrab, millistele isikutele või isikute rühmale omistatakse võime omada tsiviilõigusi või -kohustusi. Eesti õiguskorras on õigusvõimet omavateks subjektideks füüsilised ja juriidilised isikud.⁵⁰ Õigusvõime ei kujuta endast tsiviilõiguste ja –kohustuste kogumit, vaid see tähendab võimet omada õigusi ja kanda kohustusi, mida tsiviilõigus võimaldab. See tähendab näiteks võimalust olla omanikuks, lepingu pooleks ja lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste kandjaks jne. Kui tuua näitena siia külmkapp, mis on võimeline tellima nt toidukaupu, siis põhimõtteliselt võiks see tähendada, et isiku staatuses olev tehisintellektist külmkapp muutuks peale tellimuse kättesaamist toiduainete omanikuks ja peaks vastutama lepingu täitmise eest talle kuuluva varaga. Kuid kuna tehisintellekt ei ole ei inimene ega juriidiline fiktsioon, ei saa TI TsÜS-i kohaselt olla tehingu pooleks ega kanda vastutust lepingu täitmise eest. Iseküsimus on, kas õigussubjektsuse peaks tehisintellektile kehtivate tehingute tegemise eesmärgil omistama ning kas isiku staatust saab omistada tehisintellektile analoogia korras (võttes eeskujuks füüsilise või juriidilise isiku) või on selleks vajalik genereerida täiesti uus kategooria isikuid.⁵¹

Rosentau on põhistanud õiguse muutumist uute vajadushüvedega, mis kehtivate normidega kaitstud ei ole.⁵² See tähendab, et hinnata tuleb, kas kehtivad normid on tehnoloogia arengule jalgu jäänud ja tekitavad ebakindlust ning kas kehtiv õiguskord vajab uuendamist sõltuvalt tehisintellekti arengust.

Õigussubjektsuse omistamist TI-le on õiguskirjanduses analüüsitud mitmete õigusteadlaste poolt.⁵³ Brozek ja Jakubiec on õigusteadlaste arvamusi liigitanud seisukohtadeks, milles

⁴⁹ Saare, TsÜS § 7/p 3.1, lk 28.

⁵⁰ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö, Juhendaja Paul Varul. Tartu Ülikool 2004, lk 4.

⁵¹ Nt elektroonilise isiku staatusele on viidatud Euroopa Parlamendi raportis soovistega komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõiguskorradega (2015/2103(INL)), lk 18.

⁵² Vt täpsemalt uute vajadushüvede ja õigusliku reguleerimise muutmise vajaduse kohta M. Rosentau. E-tempora, e-mores. Infoühiskond – kas nimi või loomus? Juridica nr 2, 2015, lk 1-2.

⁵³ Tehisintellektile õigussubjektsuse näol on tegemist õigusliku küsimusega, millega on tegelenud paljud õigusteadlased ja siin märgitud on vaid väike osa õiguskirjandusest: Brozek, B., Jakubiec, M. On the legal responsibility of autonomous machines. Artificial Intelligence and Law. Vol 25, 2017, lk 294.; Expert Group on Liability and New Technologies - New Technology Formation. Report on Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies. Euroopa Komisjon, 2019.; Näiteks on Turk ja Pild leidnud, et TI-le isiku staatuse ega õigussubjektsuse omistamine ei ole võimalik ega sellekohane diskussioon vajalik - Turk, K. ja Pild, M. artiklis Kratiga või kratita - see on küsimus. Juridica nr 1, 2019, lk 52.; Mik, E., From Automation to Autonomy: Some Non-existent Problems in Contract Law. Journal of Contract Law, 2020, 25 lk.; Loos, M. Machine-to-Machine Contracting in the Age of the Internet of Things. Contracts for the supply of digital content: regulatory challenges and gaps. Hart/Nomos, 2017. lk 59-81. – https://www.researchgate.net/publication/316456030_Machine-to-Machine_Contracting_in_the_Age_of_the_Internet_of_Things (03.04.2021); Bellia, A.J. Contracting with Electronic Agents. Notre Dame Law School, 2001.

ollakse igal juhul vastu TI-le õigussubjektsuse andmisele ning seisukohtadeks, milles peetakse seda kas täielikult või osaliselt võimalikuks lahenduseks. Nad toovad välja, et esimesed on seisukohal, et tehisintellekt - ükskõik kui intelligentne või autonoomne ta on - ei saa olla mitte mingil tingimusel õiguste ja kohustuste kandjaks, kuna õigussubjektsuse tingimuseks on ainult inimesele omased tunnused - tahtlus, vaba tahe, autonoomsus või eneseteadvus.⁵⁴ Samas on vastukaaluks leitud⁵⁵, et TI-le isiku staatuse omistamine ja veel lisaks tehisintellekti registrite loomine võimaldab paremini kindlaks teha TI-ga seotud huvitatud isikud.

On toodud välja, et õigussubjektsuse omamiseks peab olema ka tahe ja soov õigusi omada. Vaba tahtega suhestub ka võimalus loobuda või mitte loobuda oma õigustest. Solaiman on toonud välja tingimused, mille olemasolul saame rääkida õigussubjektsusest: (1) isik on võimeline olema õigussubjektiks; (2) õigussubjektil on võimalik õigusi teostada ja täita kohustusi; (3) õiguste teostamine on teadvustatud ja tahtlik valik.⁵⁶ Selliseks TI-ks saab olla vaid täisautonoomne ja eneseteadvust omav tehisintellekt (tehisintellekti liigituse järgi tugev ehk üldine tehisintellekt⁵⁷). Loos on leidnud, et isiku staatuse andmine võiks tulla kõne alla TI puhul, mis tegutseb füüsilises ja virtuaalses maailmas ning nendes on kombineeritud teatud intelligentsus ja autonoomsus, mis võimaldab neil oma kogemustest õppida, muuta ja töötada välja endale uusi juhiseid, mida järgida. Samas on Loos toonud välja dilemma, et millal on TI piisavalt intelligentne, et olla oma õiguste ja kohustuste kandja? Ta on leidnud, et selline hindamine võib viia libedale teele.⁵⁸

⁵⁴ Brozek/Jakubiec, lk 294.

⁵⁵ Õigussubjektsust pigem pooldavate õigusteadlaste varasemate arvamuste kohta on kokkuvõtte toodud Koops, B.-J., Hildebrandt, M., Jaquet-Chiffelle, D.-O. Bridging the Accountability Gap: Rights for New Entities in the Information Society? *Tilburg University Legal Studies Minnesota Journal of Law, Science & Technology*, Vol. 11, No. 2, 2010. Nt 1995. aastal arutles Solom, kas tehisintellektile peaks omistama põhiõigused, kas isiku staatuse omistamisel saab keegi olla tehisintellekti omanikuks, kas TI-l võib olla hing ja eneseteadvus jms. 1996. aastal leidsid Allen ja Widdinson, et tehingutes osalevatele autonoomsetele TI-dele peaks omistama isiku staatuse koos registri loomisega, et teha kindlaks isik TI taga. 2003-2004. aastatel pakkusid Wettig and Zehendner välja elektroonilise isiku loomise, mis oleks registrisse registreeritud. Nad leidsid, et teise lepingupoole eeliseks oleks sellise lähenemise puhul asjaolu, et elektroonilise agendi taga olevat isikut pole vaja jälitada ning agendi maksevõimet on registris võimalik kontrollida. Agendi omaniku eeliseks on see, et agendi vastutust saab piirata ning juhtida saab paremini riske, mis tulenevad sellise agendi kasutamisest, mille tegevuse üle on omanikul vähe otsest mõju. Wettig and Zehendner ei välista ka registreerimata TI-de kasutamist, millel puudub ka elektroonilise isiku staatus, kuid sellise TI tegevus omistatakse alati selle omanikule. 2007. aastal uuris Matthias TI-d ja õigussubjektsust legaalsest, moraalsest ja sotsiaalsest küljest ning tegeles küborgide teemaga - kui vähehaaval asendada inimese bioloogilised osad tehisosadega, siis mis hetkel ei ole tegemist enam inimese vaid tehisintellektiga.

⁵⁶ Solaiman, lk 161.

⁵⁷ Vt tehisintellekti liigituse kohta alapeatükis 1.3 Tehisintellekti intelligentsusetasemed.

⁵⁸ Loos, lk 17-18.

Õigussubjektsuse omistamise analüüsimisel on võimalik valida, kas teha seda analoogia korras füüsiliste isikutega või juriidiliste isikutega. Kui lähtealuseks võtta füüsiline isik, siis võib diskuteerida, kas õigussubjektsuse omamiseks peaks isikul olema füüsiline vorm. Inimesel on füüsiline vorm, kuid juriidiline isik on fiktsioon. Kuigi juriidilisel isikul puudub füüsiline vorm, on ta siiski seotud kindla koha ja jurisdiktsiooniga sõltuvalt registreeringu asukohast.⁵⁹ Õigussubjektsuse omistamisel on üheks oluliseks asjaoluks, kas isikut saab allutada kindla riigi õiguskorrale.⁶⁰ TI on võimalik siduda ära kindla riigi õiguskorraga näiteks läbi tema looja. TI füüsiline asukoht ei pruugi aga siinjuures olla asjakohane indikaator, kuna osa TI-sid ei oma füüsilist vormi ja eksisteerivad vaid tarkvara või programmina, mis võib tähendada seda, et ühel ja samal ajahetkel eksisteerivad need mitme erineva riigi õiguskorra all.

TI-le õigussubjektsuse omistamise analüüsimisel saab lähtealuseks võtta ka analoogia juriidilise isikuga. Selleks, et organisatsioon saaks astuda majanduslikesse suhetesse, peab ta olema tunnistanud juriidiliseks isikuks ehk talle peab olema antud juriidilise isiku subjektsus. Juriidilise isiku õigusvõime algab tema kandmisega äriregistrisse. Kui omistada TI-le õigussubjektsus, peab see algama mingil kindlaks määratud ajahetkel. Kehtiva õiguse kohaselt ei saa TI õigussubjektsus tekkida automaatselt tehisintellekti loomisest, vaid peab olema analoogselt juriidilise isikuga seotud mingisse kindlasse registrisse kande tegemisega. On üsna ilmne, et võttes arvesse kõiki erinevaid tehisintellekti liike, ei ole kunagi võimalik automaatselt igale tehisintellektile õigussubjektsust omistada, vaid see peaks olema seotud konkreetsete kindlaks määratud kriteeriumitega. Janssen on õigesti märkinud, et TI-le õigussubjektsuse omistamine viiks küsimusteni nagu kes tuvastab, kas süsteem on kvalifitseerub isiku staatust omama, kuidas seda tehakse ning millised tagajärjed on TI väljalülitamisel ja eksistentsi lõppemisel.⁶¹

Cavinato ja Casano on kirjeldanud Shawn Bayerni analüüsi, kuidas USA äriühinguõigus võimaldab tehisintellektil saada kontrolli äriühingu üle selliselt, et osanikud muudavad äriühingu struktuuri, eemaldades sealt juhtorganid ning andes äriühingu tehisintellekti

⁵⁹ Chen/Burgess, lk 79.

⁶⁰ Kui tehisintellektile antaks Eestis füüsilise isikuga sarnane staatus, siis oleks tal näiteks õigus elule, vabadusele, võrdsele kohtlemisele, sõnavabadusele, õiglasele kohtupidamisele, valimisvabadus, kogunemis- ja ühinemisvabadus. Lisaks eelnevale ei tohiks tehisintellekti piinata, ebainimlikult või alandavalt kohelda ning keelatud oleks ka orjuses ja sunniviisiliselt töötamine (see oleks aga vastupidine efekt tehisintellekti loomise eesmärgile). Kui TI-l oleks ka lisaks eesti kodakondsus, siis saaks ta osaleda Riigikogu valimistel, töötada riigiasutustes jne. Samas oleks tal ka kohustus osaleda nt riigikaitstes, järgida seaduseid ja maksta makse. Tegemist oleks absurdse olukorraga ning füüsilise isikuga sarnase staatuse omistamist TI-le ei tasu kaaluda.

⁶¹ Janssens, L. A Prospect of the Future. How Autonomous Systems May Qualify as Legal Persons. Amsterdam University Press 2018, lk 120. – <https://www.jstor.org/stable/j.ctvhrd092.24> (24.10.2020).

kontrolli alla ning seeläbi on võimalik mistahes autonoomsele süsteemile (nt tehisintellektile) juriidilise isiku staatus anda.⁶² Samas on Cavinato ja Casano seisukohal, et Bayerni ideega Saksa õigus sellisest juriidilisest fiktsioonist kokku ei lähe, kuna see põhineb füüsiliste isikute pideval osalusel juriidilistes isikutes ning füüsilisi isikuid juriidilisest isikust Bayerni idee läbi lahti haakida ei ole võimalik.⁶³

2017. aastal avaldatud Euroopa Liidu Parlamendile ja komisjonile esitatud raportis robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta rõhutati robotitele isiku staatuse andmise vajalikkust⁶⁴, Loos on samal aastal leidnud, et TI-le isiku staatuse andmine ei tähenda seda, et neile on vaja anda õigused ja kohustused, vaid see oleks selleks, et TI-d vastutusele võtta nende poolt põhjustatud kahju eest ning võimaldada TI-l tegutseda esindajana. Kahju hüvitamise eesmärgil isiku staatuse omistamisel oleks mõte vaid juhul, kui TI saaks ka vara omanikuks.⁶⁵ Lisaks on Loosi arvates piisava intelligentsuse hindamine, millisele TI-le isiku staatus omistada, keeruline ning esinduse küsimuse lahendamine ei ole piisav põhjus isiku staatuse omistamiseks.⁶⁶ Ka veel 2019. aastal Euroopa Komisjonile esitatud raportis tehisintellekti ja muude esilekerkivate digitaalsete tehnoloogiate vastutuse kohta on veel avaldatud arvamust, et teoreetiliselt võiks robotile või TI-le omistatud isiku staatus koosneda vaid kohustustest ning ilma õiguste kaasamiseta.⁶⁷ Hilisemates EL seisukohti väljendavates dokumentides on aga sellest nõudest loobutud, kuigi isiku staatuse omistamise vajadust seoses varalise vastutusega on ekspertide poolt analüüsitud.

Nii on näiteks Euroopa Parlamendi poolt tellitud uurimuses selle autor Bertolini 2020. aastal leidnud, et funktsionaalsest vaatenurgast ehk rakenduste kasutamisest tulenevalt võiks TI-le

⁶² Vt täpsemalt S. Bayerni teoreetilise konstruktsiooni kohta Cavinato, F., Casano, F. AI-"Agents": to be, or not to be, in the legal domain. Dundee Student Law Review, Vol. 5(1+2), No.2, 2019, lk 11-12; Kurki, V. A.J. The Legal Personhood of Artificial Intelligences. Oxford University, 2019, lk 184. - <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/oso/9780198844037.001.0001/oso-9780198844037-chapter-7> (26.04.2021).

⁶³ Cavinato/Casano, allmärkus nr 68.

⁶⁴ Komisjon kutsub üles tulevase õigusakti mõjuhinnangu läbiviimisel uurima, analüüsima ja kaaluma, millised mõjud on kõigil võimalikel õiguslikel lahendustel, nagu näiteks: „Robotite jaoks pikemas perspektiivis eraldi juriidilise staatuse loomine, nii et kõige keerukamatele autonoomsete robotitele saaks omistada elektroonilise isiku staatuse, koos kohustusega heastada mis tahes kahju, mida nad võivad põhjustada, ning elektroonilise isiku kategooria kohaldamine juhtudel, kus robotid teevad arukaid autonoomseid otsuseid või suhtlevad muul viisil iseseisvalt kolmandate pooltega.“ – Euroopa Parlament. Raport soovitusetega komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta (2015/2103(INL)), p 59 (f), lk 18.

⁶⁵ Probleemile on viidanud ka 2019. a Euroopa Komisjoni ekspertgrupi raport, millest tõdeti et TI-le isiku staatuse omistamisel peaks tehnoloogiline rakendus olema võimeline teenima oma tulu või määrama talle rahalised vahendid, mida kasutada kahjunõuete puhul. Vt Bertolini, A. 2020, lk 45; Expert Group on Liability and New Technologies - New Technology Formation. Report on Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies. Euroopa Komisjon, 2019, lk 38.

⁶⁶ Loos, lk 18-19.

⁶⁷ Expert Group on Liability and New Technologies, lk 38.

isiku staatuse omistada kas sarnaselt juriidilisele isikule või luues erineva regulatsiooniga isiku kategooria nagu elektrooniline isik ainult spetsiifiliste vajaduste korral.⁶⁸ Ta on välja pakkunud, et vajadus isiku staatuse järele võiks tekkida olukorras, kus ei ole võimalik iga teenuse osutamisega seotud isiku vastutust eristada või kus varade eraldamine ja piiramine on vajalik tulude jaotamiseks või kahju hüvitamiseks. Lisaks on Bertolini avaldanud arvamust, et isiku staatus võib olla vajalik läbipaistvuse põhimõtte realiseerimisel registreerimis- või avalikustamiskohustuse kaudu ning maksuõiguslikel eesmärkidel. Samas on Bertolini leidnud, et alati on võimalik seaduslikest kriteeriumidest lähtuvalt tuvastada inimene, keda võidakse pidada vastutavaks masina või tehisintellekti süsteemi tootmisest, opereerimisest või kasutamisest tulenevate kahjude eest.⁶⁹

Bertolini seisukoht ei ole üllatuslik, sest ka 2019. aastal Euroopa Komisjonile esitatud raportis tehisintellekti ja muude esilekerkivate digitaalsete tehnoloogiate vastutuse kohta leiti, et praegu pole vaja tekkivatele digitaaltehnoloogiatele isiku staatust omistada, kuna isegi täielikult autonoomsete tehnoloogiate põhjustatud kahju on üldjuhul taandata füüsilistele isikutele või olemasolevatele juriidilistele isikute nende taga. Lahenduseks oleks pigem uute kahju hüvitamise regulatsioonide loomine. Elektrooniliste isikute loomine võib viia vastutuse piiramiseni, mis tähendab, et TI taga olevad füüsilistest ja juriidilistest isikud hiilksid oma vastutusest kõrvale.⁷⁰

Bertolini on märkinud veel, et ontoloogilisest vaatenurgast on kõrgtehnoloogiad objektid ja mitte subjektid ning ei ole mitte mingisugust põhjust anda neile õiguseid ega panna neid õiguslikult millegi eest vastutama.⁷¹ Ta täiendab veel, et TI olemusest tulenevalt pole mitte mingisugust alust, mis õigustaks TI võrdsustamist inimesega, kui TI-l puudub selline tugev autonoomsuse tase, mis võrdsustub enesemääramisvabadusega ja pole põhjust soovida sellise süsteemi välja töötamist.⁷² See viitaks nagu nõrga ja tugeva autonoomsuse taseme vahel on selge piir, millel vahet teha, otsustamaks, millist TI-d võrdsustada inimesega ja millist mitte. Loos on pidanud sellist hindamist pigem keeruliseks⁷³.

⁶⁸ Bertolini, lk 45.

⁶⁹ Bertolini, lk 33.

⁷⁰ Expert Group on Liability and New Technologies, lk 38.

⁷¹ Bertolini, lk 9.

⁷² Bertolini, lk 36.

⁷³ Loos, lk 17-18. Ka Mik kritiseerib seisukohti, mis pooldavad autonoomsuse astme eristamist, et võimaldada sellistele süsteemidele õiguste ja kohustuste andmist, kuna see eeldaks tehniliste kriteeriumite väga selget sõnastamist. Samas pole selle suuna pooldajad välja toonud, millised need kriteeriumid olema peaksid. - Mik, lk 19.

Masinat ei saa süüdistada ega sundida, kuna see ei taju ega hinda oma olemasolu. Masinale otseselt mõistetav karistus (lahtiühendamine, töövõimetuks muutmine, hävitamine) koormab vaid selle omanikku või kasutajat.⁷⁴

Kokkuvõttes, hinnates TI-le isiku staatuse omistamist, tuleb asuda seisukohale, et puuduvad veenvad argumendid, mis õigustaks TI-le isiku staatuse andmist. Iga elektrooniline tahteavaldus on tagasi viidav konkreetse isikuni. Ka lepingu täitmine nõuaks TI-lt vahendeid, mida tal ei ole, mis tähendab, et ka rahalise kohustuse täitmine tuleks taandada ja on võimalik taandada TI taga olevale isikule.

1.3 Tehisintellekti intelligentsustasemed

TI võimekust olla lepingu pooleks või isikuks lepingulises suhtes on hinnatud reeglina läbi intelligentsuse, autonoomsuse ja eneseteadvuse taseme, mis võiks õigustada TI-le õiguste ja kohustuste kandja staatuse andmist.

2017. aastal avaldatud Euroopa Liidu Parlamendile ja komisjonile esitatud raportis robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta on viidatud keerukale autonoomsele robotile. Raportis liigitatakse tehisintellekt “nõrgaks” ja “kitsaks” kui tehnikat, mis suudab konkreetsetes ülesannetes käituda intelligentselt. “Tugev” või “üldine” tehisintellekt⁷⁵ viitab omakorda algoritmile, mis käitub intelligentselt laias kontekstis ja probleemide lahendamisel. 2020. aastal koostatud raportis tõdeb Boucher, et praegu kasutusel oleva tehnoloogiaga sellist “tugevat” tehisintellekti, mis oleks küllalt paindlik, et suudaks ise autonoomselt reageerida ümbritsevale muutuvale keskkonnale, luua ei ole võimalik.⁷⁶ Tehnikaülikooli AI kursuse materjalidest võib lugeda, et ettekujutus, et lähima naabri klassifikaator, lineaarne regressioon, AlphaGo mängumootor või isegi sügav närvivõrk võiks saada teadlikuks ja hakata arenema

⁷⁴ Bertolini, lk 37-38.

⁷⁵ Eesti tehisintellekti kasutuselevõtu eksperdirühm on üldist tehisintellekti nimetanud ka laiaks.

⁷⁶ Boucher, P. Artificial intelligence: How does it work, why does it matter, and what can we do about it? European Parliamentary Research Service, PE 641.547, June 2020, lk IV. – [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS_STU\(2020\)641547_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS_STU(2020)641547_EN.pdf) (01.04.2021). Enamik tehisintellekti teadlasi välistavad “üldise” TI kasutuselevõtu stsenaariumi või peab seda väikeseks võimaluseks. Vt täpsemalt Delponte, L. European Artificial Intelligence (AI) leadership, the path for an integrated vision. The European Parliament's Committee on Industry, Research and Energy. PE 626.074, 2018, lk 9. – [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/626074/IPOL_STU\(2018\)626074_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/626074/IPOL_STU(2018)626074_EN.pdf) (02.04.2021).

üliintelligentseks TI mõistuseks, nõuab (väga) elavat kujutlusvõimet.⁷⁷ Hetkel on TI taga suur inimeste tugi, mis aitab tehisintellektil uudsele situatsioonile reageerida ja kohaneda ning nad ei ole piisavalt kõrgelt arenenud ja autonoomsed, et suudaksid kohustusi kanda. Samas nagu eelnevalt välja toodud, siis kuna nii autonoomse ja intelligentse TI ehk üldise TI kasutuselevõttu peetakse pigem ebatõenäoliseks, siis ei ole ka aktuaalne diskuteerida üldisele TI-le isiku staatuse omistamisest.

Tehisintellekti intelligentsuse taseme erinevuste väljatoomiseks on järgnevalt toodud näited TI võimalikest tehingutest. Wendehorst on toonud välja neli erinevat M2M lepingute stsenaariumi. Esimese stsenaariumi kohaselt vaatab klient (A) veebipoes (B) pakkumisi ning märkab, et tema lemmik vahuvein on saadaval väga hea hinnaga, misjärel täidab ta elektroonilise vormi ja esitab elektroonilise tellimuse (12 pudelit). A tellimus saabub läbi automatiseeritud tellimiskeskonnale, mis kontrollib, kas vastav arv pudeleid on laos, saadab tellimuse kinnituse A emailile ning toimetab laost korje, sorteerimise ja markeerimise. Esimese stsenaariumi puhul ei ole tegemist M2M lepinguga, kuna tellimus tehti otse inimese (A) poolt.⁷⁸

Teise stsenaariumi kohaselt programmeerib klient (A) oma arvuti (C) selliseks, mis hoiab pilgu peal veebipoes (B) pakkumistel. Kui A lemmik vahuveini hind on allpool teatud kindlat piiri, siis C esitab automaatselt tellimuse 12 pudeli ostuks läbi elektroonilise kanali. Tellimus saabub läbi B automaatse tellimissüsteemi. Siin on tegemist väga lihtsa M2M lepingu kuna oluline samm (tellimuse esitamine) ei ole otseselt valla päästetud läbi inimtegevuse, vaid kaudselt algoritmi programmeerimisega. Masin (C) lükkas tellimuse käiku läbi väga lihtsa „teadma – planeerima – tegutsema“ harjutuse.⁷⁹

Kolmanda stsenaariumi puhul on klient (A) ostnud targa külmkapi (C), mille on müünud talle D ja tootnud on selle E. C suudab automaatselt jälgida inventari ja osta veebis toiduaineid vastavalt A poolt eelnevalt määratud spetsifikatsioonile. Kui A vahuveini pudelite arv on langenud alla määratud miinimumi, siis otsib C automaatselt Internetist pakkumisi, võrdleb hindu ja tellib 12 uut pudelit. Tellimus saabub veebipoes (B) tellimissüsteemi. Kolmanda stsenaariumi puhul on tegemist standardse M2M lepinguga. Siin on tegemist vähemalt kolme osapoolega: masina omanik (A), masina tootja/programmeerija (E) ja müügilepingu pool (B)

⁷⁷ Elements of AI. Veebikursus TalTech.

⁷⁸ Wendehorst, C. Robotics, Artificial Intelligence, and Machine to Machine (M2M) Contracts. Universität Wien. European Parliament, Brussels, 21 April 2016, lk 2. – <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/101087/1Wendehorst.pdf> (04.03.2020).

⁷⁹ Wendehorst, lk 3.

(lisaks külmkapi müüja (D) või muud vahendajad). Kolmanda stsenaariumi puhul teeb A ehk külmkapi omanik iseseisva otsuse protsessi alguses näiteks A ja B vahel sõlmitud raamlepingu näol.⁸⁰

Neljanda stsenaariumi kohaselt on klient (A) ostnud väga targa külmkapi (C), mille on müünud talle D ja tootnud on selle E. C sensorid skaneerivad keskkonda ja masin õpib kogemusest. Masin suhtleb ja õpib teistelt seadmetelt nagu näiteks „tark“ sahver, „tark“ vannitoakaal, A elektrooniline kalender jms. Peale kuue kuu möödumist teab külmik kõike A harjumustest ja eelistustest ning hakkab autonoomselt tegema toiduainete sisseoste, võttes arvesse mitmesuguseid tegureid, sealhulgas tarnijate lepingueelset teavet ja tüüptingimusi. Vana-aasta õhtuks tellib C automaatselt 12 pudelit vahuveini veebipoest (B). Neljanda stsenaariumi puhul on tegemist M2M lepinguga, milles osaleb tugev tehisintellekt. Siin on samuti nagu kolmanda stsenaariumi puhul tegemist vähemalt kolme osapoolega, kuid külmiku üle on veel väiksem kontroll. Tehingute tegemiseks on erinevaid mudeleid: eelnevalt sõlmitud raamlepingud osapoolte vahel, mingil platvormil (kus on erinevad toidupoodide ketid oma pakkumistega) sõlmitud lepingud või täiesti iseseisvad veebipõhised tehingud (näiteks inimene võrdleb erinevaid pakkumisi veebis).⁸¹

Wendehorsti esimeses stsenaariumis ei ole tegemist tehisintellektiga, vaid arvuti on pelgalt isiku tööriist. Järgnevatest stsenaariumist alates saab liigitada tehisintellekti vastavalt selle intelligentsuse tasemele - teises stsenaariumis on tegemist esimese intelligentsustasemega tehisintellektiga, kolmandas stsenaariumis teise taseme intelligentsustasemega tehisintellektiga ja neljandas stsenaariumis on tegemist kolmanda intelligentsustasemega tehisintellektiga.

Esimese intelligentsustasemega tehisintellekti võib pidada „nõrgaks“ tehisintellektiks. „Nõrka“ TI-d on nimetatud ka „sümboolseks“ TI-ks, kuna see kasutab probleemide esitamiseks ja lahendamiseks sümboolset arutlust (nt kui $X = Y$ ja $Y = Z$, siis $X = Z$). Sümboolse TI puhul loob inimene täpsed reeglid, mida TI jälgib samm-sammult, et otsustada, kuidas teatud olukorrale intelligentselt reageerida. Selliseid "kui-siis-vastasel juhul" reegleid nimetatakse ka algoritmideks.⁸² Lisaks võib sümboolseks TI-ks pidada ka Wendehorsti poolt toodud näidete juures teise intelligentsustasemega külmikut. Selle juures on TI-l küll otsuseni

⁸⁰ Wendehorst, lk 4, 7.

⁸¹ Wendehorst, lk 8.

⁸² Boucher, lk 2.

jõudmiseks vaja valida erinevate TI kasutaja poolt eelnevalt sisestatud kriteeriumite vahel, kuid otsuse kujunemise protsess⁸³ ise lihtne ning ka hiljem TI kasutaja jaoks arusaadav.

Boucher peab oluliseks, et sümboolse TI puhul tuleb igasugune intelligentsus otseselt inimeselt (inimese kogemus salvestatakse masinloetavasse vormi, millega TI saab töötada). Lisaks on inimese jaoks lihtsalt mõistetav, kuidas TI konkreetse otsuseni jõuab. Sümboolne TI toimib kõige paremini piiratud tingimustes, mis aja jooksul palju ei muutu ning kus on ranged reeglid ning üheselt mõistetavad reeglid.⁸⁴

Kui sümboolne TI opereerib muutujatega, mis on kas õiged või valed, siis veel üheks "nõrgaks" TI-ks loetakse "hägusa loogikaga" TI-d. Siin ei ole otsustamise aluseks olevad muutujad nii üheselt mõistetavad. Inimene ise kasutab sellises otsustusprotsessis lisaks ka intuiitsust. Selline hägus süsteem hindab pidevalt kümneid muutujaid, järgib inimese poolt loodud reegleid ja kasutab neid otsuste automaatseks langetamiseks. Hägusa TI näiteks saab pidada börsil tegutsevat TI-d.⁸⁵

Juba keerulisem TI põhineb masinõppel, mis kasutab andmeid, et nende abil õppides end paremaks muuta, kuid seejuures algoritm järgib inimese poolt loodud täpseid reegleid. Siin kasutab TI masinõpet ehk süsteem parandab ennast läbi andmetest õppimise. Näitena võib siinkohal tuua virtuaalse assistendi, mis muudab rääkija kõnes olevad helid foneetilisteks üksusteks, seejärel sõnadeks ja seejärel juhisteks, mida järgida.⁸⁶ Wendehorsti stsenaariumite järgi kolmanda intelligentsustasemega külmik võiks olla masinõppel põhinev TI. Wendehorst on ise liigitanud selle juba tugevaks tehisintellektiks ning siin sõltubki piiritlemine TI intelligentsusest ja autonoomsusest.

Tugev ehk üldine TI on sarnane juba inimese intelligentsuse tasemele, kuid selliseid TI veel ei eksisteeri ning need jäävad pigem spekulatiivseteks arenguteks. Selliseks oletavavaks TI-ks lisaks üldisele TI-le peetakse veel tehissuperintellekti (*artificial superintelligence*), millel on keskmisest inimesest suurem intelligentsus. Veel eristatakse sellisest spekulatiivsest TI-st singulaarsust, mis viitab hetkele, kus tehisintellekt muutub piisavalt intelligentseks ja

⁸³ Vt tehisintellekti otsuste seletatavuse kohta pikemalt Ungern-Sternberg, A. von. *Artificial Agents and General Principles of Law*. German Yearbook of International Law. University of Trier, 2018. - https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3111881 (28.04.2021).

⁸⁴ Boucher, lk 2.

⁸⁵ Boucher, lk 3.

⁸⁶ Boucher, lk 12.

autonoomseks, et genereerida veelgi intelligentsemaid ja autonoomsemaid tehisintellekte, vabanedes inimese kontrollist.⁸⁷

Nagu eelnevalt välja toodud, siis üldise TI tulekut tsiviilkaibes peetakse vähetöenäoliseks või siis lähimas tulevikus vähetöenäoliseks. Seetõttu töös analüüsitakse nõrga ehk kitsa TI vahendusel või toel tehtud tehingute kehtivust.

Tsiviilkaibes on igapäevaselt kasutusel tehisintellektid, millega tehakse börsil tehinguid ilma inimese otsese sekkumiseta, kuivõrd tehisintellektid suudavad ise teha turuennustusi, analüüsides andmestikku kõikide turuhindade ja kaubeldavate mahtude kohta ja teha seeläbi parimaid tehingulisi otsuseid.⁸⁸

Samsung tõi juba 2016. a USA-s turule külmiku, mis on võimeline tellima toidukaupu. Kapp nimega Family Hub⁸⁹ on võimeline ühenduma interneti vahendusel kauplusega ja tellima kaupa. Küll aga peab kapi kasutaja ise virtuaalsesse toidukorvi kaubad laduma ning veel ei võimaldata kasutajal kriteeriumite lisamist, et kapp hakkaks ise toidukorvi täitma. Samas on õigusteadlased spekulierenud erinevate näidetega turule tulevatest külmkappidest, mis on võimelised masinõppega analüüsima oma valdaja harjumusi ja vajadusi ning sellest lähtudes tellima ise vastavaid kaupaid.⁹⁰

Arvestades, et külmkapp on masin ning erinevate Eesti toidukaupluste (eSelter, Coop, Maxima, Rimi) tellimussüsteemid toimivad veebitarkvara vahendusel ja mitte läbi otsesuhtluse kaupluse teenindajaga, siis võib selline leping, kus tahteavaldus on saadetud külmiku poolt tellimussüsteemi, liigitada nn Machine-to-Machine ehk masinalt masinale (edaspidi M2M) lepinguks. M2M viitab enamasti info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale, mis on võimeline autonoomselt mõõtma, edastama, kasutama ja reageerima informatsioonile, ilma et inimesega vahetult kokku puutuks või see kokkupuude on kasutuselevõtu, seadistamise, opereerimise ja hoolduse puhul minimaalne.⁹¹ ABB tööstussegmenti juhi Leho Kuusk sõnul on aastane M2M kommunikatsioon aastane ärikasv 18%. Võrdluseks võib

⁸⁷ Boucher, lk 13-14.

⁸⁸ Inimene enam riske ei võta: Tehisintellekt hakkas USA börsil kapitali koguma. Forte. 26.01.2016. – <https://forte.delfi.ee/news/teadus/inimene-enam-riske-ei-vota-tehisintellekt-hakkas-usa-borsil-kapitali-koguma?id=73514433> (29.01.2020); vt ka Mik, lk 1.

⁸⁹ Vt <https://www.samsung.com/us/explore/family-hub-refrigerator/overview/> (15.03.2021).

⁹⁰ Vt näiteks toodud näiteid Loos, M. Machine-to-Machine Contracting in the Age of the Internet of Things; samuti näited Wendehorsti poolt.

⁹¹ Anton-Haro, C., Dohler, M. Machine-to-machine (M2M) Communications. Woodhead Publishing. 2015, lk 1.

tuua, et traditsioonilise tööstusmahu kasv on aastas paar protsenti.⁹² Need protsendid võivad seoses koroonakriisiga muutuda.

Mõned näiteid M2M tehnoloogia kasutuse kohta: (1) halva ilma tõttu tühistatakse rongi väljumine ning "tark" äratuskell teeb kindlaks lisaaja, mis on vajalik teise liikumisviisi ja/või teekonna läbimiseks ning äratav sind üles piisavalt vara, et tööle mitte hilineda; (2) seadme sensorid tuvastavad rikke, mille järel tellivad varuosad ja panevad kirja hoolduse aja enne kui seade rikki läheb, mis põhjustaks kuluka seisaku (nt tootmises); (3) linna parkimiskorraldus, kus iga parkimiskoha sensor saadab reaajas autosse info, misjärel juht teab, kus on vabad parkimiskohad.⁹³ Arvestades, et need ei ole tehingulised toimingud, vaid nn targad masinad, mis omavahel suhtlevad info edastamise eesmärgil, siis antud magistritöös selliseid infovahetuse protsesse ei analüüsita. Vastupidiselt, kui äratuskell ostaks ka uue pileti teenusepakkuja poolt seadistatud masinalt, siis võiks see olla antud töö jaoks edasist analüüsimist vajav olukord.

Kokkuvõtteks saab tõdeda, et TI-le õigussubjektsuse omistamist ei toeta arengud EL õiguses, õiguskirjanduses välja toodud seisukohad ning idee puudub toetus ka Eesti õiguskorras. Füüsilise või juriidilise isiku vastutust ei tohiks saada TI kasutamisega välistada. TI tegevus tuleb lugeda selle kasutaja tegevuseks

1.4 Tehisintellekt kui lepingu sõlmimise vahend

Eelmistes alapeatükkides on leitud, et kuna valitsev seisukoht ei toeta tehisintellektile õigussubjektsuse, isiku staatuse ega õigus- ja teovõime omistamist ei analoogia korras ega mõne uue kategooria näol ning ka TI arengufaas ei toeta seda, siis ei saa TI-d käsitleda isikuna. See tähendab, et tehisintellekti ja selle omaniku vahel ei saa samuti olla tsiviilõigussuhet.⁹⁴ Sellest tulenevalt ei saa käsitleda TI-d esindajana oma kasutaja suhtes ei agendi ega ka volitatud isikuna. Kui objektile, artefaktile vms pole õigussubjektsust omistatud, siis võiks seda käsitleda omandina. Isiku ja omandi vahel õigussuhet olla ei saa ning tehisintellekti ja tema omaniku vahelist suhet saab käsitleda seega füüsilise suhtena.

⁹² Puusild, H. Digiareng on aeglane. 30.05.2018, Äripäev.

⁹³ Clark, J. What is M2M technology? Internet of Things blog. 20.10.2016. – <https://www.ibm.com/blogs/internet-of-things/what-is-m2m-technology/> (05.03.2020).

⁹⁴ Tsiviilõigussuhe, mille moodustavad subjektiivne tsiviilõigus koos sellele vastava juriidilise kohustusega, on isikutevaheline suhe. – Varul, TsÜS § 5/p 3.1, lk 15.

Õiguskirjanduses ning ka Turk ja Pild on oma analüüsis välja toonud, et robotile isiku staatuse teema juures on käsitletud ka võimalust, et robotit võiks käsitleda analoogselt loomaga. Turk ja Pild leiavad, et loomaga võrdlus on asjakohane, kui vaadelda robotit kui kellegi omandis olevat asja, kuna sellisel juhul oleks seadusesätete täpsustamisega võimalik reguleerida nii omandisuhe kui vastutus. Vastuargumendiks peavad autorid robotite programmeerimist inimeste poolt, mis vähendab võimalust kohaldada robotile sarnaselt loomaga asjade kohta sätestatut.⁹⁵

TsÜS § 50 lg 3 toob välja, et loomadele kohaldatakse asjade suhtes kehtivaid sätteid, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse kommentaarides on leitud, et loomad ei ole tavalised asjad, kuna tunnevad valu ja on inimestega teatud määral sarnased elusolendid ning loomadega seotud piirangud tulevad loomakaitseseadusest ja looduskaitseseadusest.⁹⁶ Eesti õiguses tehisintellekti käsitlemine sarnaselt loomaga on seega väär, kuna looma nn eristaatus tulebki suuresti tema kaitse aspektist. Nagu eelnevalt on juba välja toodud, siis tehisintellektide arendus ei ole veel (teadaolevalt) jõudnud nii kaugele, et see omaks eneseteadvust ehk oma „mina“ ning omandina ei vaja see inimese poolt erikohtlemist (nt kaitset).

TsÜS § 48 kohaselt on esemeks asjad, õigused ja muud hüved, mis võivad olla õiguse objektiks. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse kommentaarides on välja toodud, et esemeks on kõik see, mida subjektid saavad omada, omandada ja käsutada. Asjadeks on kehalised esemed. Lisaks on välja toodud, et arvutiprogrammid ei ole asjad, vaid mõttetegevuse tagajärjel tekkinud immateriaalne hüve. Juhul, kui programm on andmekandjal (CD vms), siis muutub see asjaks.⁹⁷ Seega on TsÜS mõistes tehisintellekti näol tegemist esemega, täpsemalt muu hüvega, kuna ta võib, kuid ei pruugi olla füüsiliselt katsutav ega omada kindlat vormi. TI võib eksisteerida arvutiprogrammina virtuaalmaailmas. Kui tehisintellekt on kehaline ese (nt robot, külmkapp vms), siis on TsÜS § 49 alusel tegemist asjaga, täpsemalt vallasasjaga. Seega võib järeldada, et omanik või kasutaja vastutab TI eest nagu oma asja eest, st tegemist on vahendiga oma tahte väljendamiseks. Seega targa külmkapi poolt edastatud toidukaupade tellimus on samastatav näiteks m-parkimise rakendusega, mida kasutatakse parkimise eest tasumiseks - mobiiltelefonis olev rakendus on vahend kasutaja tahteavalduse edastamiseks.

⁹⁵ Turk/Pild, SAE lõppraport, lk 124. Vt ka TsÜS § 49 lg 3 kommentaare.

⁹⁶ Paal, TsÜS, § 50/p 3.3 lk 193.

⁹⁷ Paal, TsÜS § 48/p 3.1; § 50/p 3.1.1; p 3.1.3 lk 190-192.

TI kui vahendi käsitlesele, kus TI kasutaja väljendab TI-ga oma tahet on oponeeritud asjaoluga, et kasutaja tegelik mõju TI otsustele võib olla minimaalne ning teadlikult üldse mitte suunatud. Tegemist on TI tahtega, mille ta edastab, kui tegutseb kasutaja esindajana. See tahe tuleneb kasutaja taotlusest, kuid on TI enda teadmistel, kogemustel ja tõenäosusel põhineva loogikaprotsessi tulemus, et jõuda talle määratud eesmärgini. Sel põhjusel on leitud, et TI-l on tahe ja kui nad suudavad planeerida, tegutseda, jälgida ja õppida, siis võivad nad tegutseda tahtlikult.⁹⁸

Tehisintellekti käsitlemist vahendina on kritiseeritud ka seetõttu, et TI kasutamine võib TI kasutaja suhtes viia ebaõiglase tulemusteni ja seda eeskätt kõrgema intelligentsuse tasemega TI-de puhul. TI kui vahendi käsitus paneb kogu vastutuse kasutaja või omaniku õlgadele, isegi juhul, kui TI sooritab soovimatuid või ettenägematuid toiminguid, millel võivad olla tõsised tagajärjed, mida kasutaja üksi ei suuda taluda.⁹⁹ Samas, kui võtta arvesse eelnevas alapeatükis välja TI arendustööde järku, siis kõrge intelligentsuse tasemega TI-de turule tulekut peetakse lähimas tulevikus vähetõenäoliseks.

Loos on seisukohal, et juhul, kui tehisintellekti käsitleda vahendina, siis asjaolu, et TI võib õppida oma kogemustest ning oma tellimuse kriteeriume muuta, võib eirata, kuna see on seotud kasutaja poolt TI kasutamisega. Fakt on see, et kasutaja ühendas külmiku vooluvõrku, võimaldas külmikule Interneti ühenduse ja seeläbi võimaldas külmikul kasutaja nimel tegutseda. Oma seisukoha toetuseks kasutab ta Allen ja Widdison-i 1996. aastal toodud argumenti, et ainuüksi fakt, et arvuti, mis on valmis tegema või vastu võtma pakkumisi, tähendab seda, et arvuti omanik on seaduse alusel seotud selle arvuti kaudu tehtud tehingutega.¹⁰⁰

1.5 Tehisintellekt kui poole esindaja

Kehtivat tehingut on võimalik teha ka esindaja või agendi kaudu ning seetõttu on õiguskirjanduses analüüsitud ka TI käsitlemist esindajana. Eesti õiguskorras reguleerib

⁹⁸ Cavianto, F., Casano, F. AI-"Agents": to be, or not to be, in the legal domain. Dundee Student Law Review, Vol 5(1+2), No.2, lk 6.

⁹⁹ Dahiyat, E. A. R. Law and software agents: Are they "Agents" by the way? Artificial Intelligence and Law, vol 29, 2021, lk 59–86. – <https://link-springer-com.ezproxy.utlib.ut.ee/article/10.1007/s10506-020-09265-1> (24.04.2021). Mik eeldab, et TI kasutajad seaksid kahtluse alla vaid ebasoodsate tehingute kehtivuse ning samal ajal hoiduksid vastuväidetest, kui autonoomse süsteemi tegevus või rike põhjustaks tulusaid tehinguid. - Mik. E., lk 20.

¹⁰⁰ Loos, lk 8.

tehingu tegemist esindamise kaudu TsÜS 8. peatükk. TsÜS § 115 lg 1 esimese lause kohaselt võib tehingu teha esindaja kaudu. Kuigi seadus ei nimeta otsesõnu, et esindaja võib olla vaid isik (st füüsiline või juriidiline isik), siis seda seaduse alusel siiski eeldatakse ning ka TsÜS kommenteeritud väljaanne viitab isikule. See tähendab, et esindamisega on tegemist, kui üks isik (esindaja) teeb teise isiku huvides ja nimel tehingu.¹⁰¹ Nagu ka varasemalt viidatud, siis TI ei ole isik ning kehtiv Eesti õiguskord ei võimalda TI-d käsitleda esindajana tema kasutaja suhtes. See aga ei tähenda, et ka Eestis ei võiks kaaluda esindusõiguse (sh agendi) kohta sätestatud normide muutmist, et võimaldada TI-l tehingutes oma kasutaja esindamist.

Loos on leidnud, et tehisintellekt saaks tegutseda ka esindajana ning sõlmida tehinguid oma kasutaja nimel, kuid sellisel juhul peaks loobuma nõudest, et esindaja peab ilmtingimata olema isiku staatuses. Ta on seisukohal, et see ei põhjusta probleeme, kuna omanik vastutab täies ulatuses tehisintellektist esindaja tegevuste üle, kuna viimane on tegutsenud omaniku volituste piires. Lisaks ei lähe isiku staatuse tingimusest loobumine esindusõigusega vastuollu, kuna Rooma õiguse kohaselt võisid orjad, kes juriidiliselt ei olnud isikud, esindada omanikku ning omanik vastutas täies ulatuses orja tegevuse eest. Loos on leidnud, et esindusõiguse sätteid tuleks kohandada ka seetõttu, et TI-l puudub tavamõistes kavatsus ja tahe lepingut sõlmida.¹⁰²

Turk ja Pild on oma analüüsis SAE tase 4 ja 5 sõidukite kasutusele võtmiseks seisukohal, et robot-agentidele¹⁰³ tuleks anda õigus (ja sellega kaasnevad kohustused) oma omanikku ja valdajat esindada eesmärgiga kiirendada tsiviilkäivet ja suurendada inimestele robotitest tulenevat kasu. Selleks tehakse ettepanek luua selged seaduslikud alused ning vajalikuks peetakse vastava registri loomist, kus oleks robot-agendi esindusõigust puudutav informatsioon koos volituse ulatusega omaniku või valdaja poolt kinnitatud ja igapähele kättesaadav enne robot-agendiga tehingusse astumist.¹⁰⁴ Milliseid sätteid täpselt muutma peab, analüüsis välja pole toodud.

Magistritöö autori arvates ei pea esindusõiguse küsimuse lahendamiseks TI-d käsitlema esindajana (nt agendina) ja seeläbi andma tehisagendile otseselt mingeid õiguseid ja kohustusi, vaid kaaluda võiks ka agendi kohta sätestatud normide kohaldamist, et seeläbi

¹⁰¹ Käerdi, TsÜS § 115/p 3.1.1., lk 344.

¹⁰² Loos, lk 19.

¹⁰³ Turk ja Pild kasutavad oma analüüsis terminit “robot-agent” ja seetõttu on neile viidates kasutatud samuti seda terminit. Ülejäänud töös kasutatakse selle asemel terminit “tehisagent”, mis viitab töö autori arvates paremini tehisintellektist agendi kohta, kuna teatavasti kõik TI-d ei ole robotid.

¹⁰⁴ Turk/Pild, SAE lõppraport, lk 70-71.

võimaldada tehingute kehtivat sõlmimist. Esindusõiguse normide kohaldamise ja seejuures mitte TI agendiks kvalifitseerumise poolt räägib ka tõik, et TI-l ei saa tekkida õiguslikke tagajärgi. Samuti ei saaks TI olla ise tehingu pooleks, mis juhtuks sellisel juhul, kui eeldused, et tehing esindatava suhtes kehtiks, ei ole täidetud.

Lisaks on Loos on välja toonud, et tehisagendi poolt sõlmitud lepingut käsitletakse esindaja poolt sõlmitud lepinguna, kui: a) tehisagent oli esindatava poolt volitatud esindatava nimel tegutsema või esindatav lasi kolmandal isikul uskuda, et tehisagendil on volitus olemas; b) tehisagent tegutses esindatava nimel - see nõuab teabe esitamist kolmandale isikule, mis võimaldaks kolmandal isikul esindatav tuvastada; c) tehisagent tegutses esindatava poolt talle antud volituse piires või niivõrd, kuivõrd kolmas isik võis mõistlikult ja heauskselt eeldada ja uskusi, et tehisagent tegutses volituse piirides.¹⁰⁵

Järgnevalt on võrreldud Loosi eeldusi TsÜS § 115 lg 1 sätestatud eeldustega teise isiku nimel kehtivalt tehingute tegemise kohta. Esimene oluline eeldus on tehingu tegemine tehisagendi poolt¹⁰⁶. See tähendab, et tehisagent teeb kolmandale isikule tahteavalduse. Näiteks saadab TI sisaldav seade toidukaupluse toimivasse tellimiskeskkonda tellimuse, mis sealse TI seadme poolt vastu võetakse.

TsÜS § 115 lg 1 koosmõjus §-ga 117 sätestatu kohaselt peab tehisagendil olema esindusõigus ehk volitus. Kuidas aga kolmas isik tehisagendi volitusest teadlik oleks? Turk ja Pild on oma analüüsis välja pakkunud, et selleks peaks looma vastava riikliku registri ning registrikanne on eelduseks robot-agendiks kvalifitseerumiseks.¹⁰⁷ Riikliku registri loomisega loodaks tehisagendile võimalus seaduse alusel tekkivaks esinduseks. Magistritöö autori arvates võiks kaaluda ka näiteks digiallkirjastatud vormis volituse võimaldamist, mis oleks igale tellimusele automaatselt lisatud. Volituse ulatust on võimalik kasutajal muuta ja see uuesti TI-le sisestada. Samuti oleks volitust võimalik ise TI-lt tagasi võtta. Selline automaatselt lisatud volitus eeldaks loomulikult vastavat TI-lt tehnilist võimekust. Lisaks võib lahenduseks olla ka enne TI kasutama hakkamist toidukauplusega raamlepingu sõlmimine, mille lisaks on ka kindlale tehisagendile antud volitus.

Tehing tuleb TsÜS § 115 lg 1 ja § 116 kohaselt teha esindatava nimel. See tähendab, et kolmandal isikul peab olema võimalik tuvastada, kelle nimel tehisagent tehingu teeb. TsÜS-i

¹⁰⁵ Loos, lk 13.

¹⁰⁶ Käerdi, TsÜS § 115/p 3.3.1, lk 347.

¹⁰⁷ Turk/Pild, SAE lõppraport, lk 70.

kommentaari kohaselt ei ole vaja tehingu teisel poolel teada teise isiku nime ega identiteeti, vaid piisab, kui teine pool teab, et tehing tehakse teise isiku nimel.¹⁰⁸ See tähendab, et näiteks targa külmiku poolt esitatud tellimuses ei pea olema sõnaselgelt nähtav, kelle nimel täpselt tellimus tehakse ning anonüümselt lihtsalt tarneaadressi lisamisega võib eeldus olla täidetud.

Teise isiku nimel tehtud tehingu kehtetuse korral ei saa tehisagent olla tehingu pooleks. See tähendab, et kui tehisintellekti saaks käsitleda tehisagendina ja tema poolt sõlmitud tehingute puhul võimaldada, ka esindusõiguse (täpsemalt agendi kohta käivate) sätete kohaldamist, siis eelduste mittetäitmise korral peaks tagajärjeks olema hõljuvalt kehtetu tehing vastavalt TsÜS § 129 ning TI kasutajal jääb võimalus tehing tagantjärele heaks kiita.

Vahekokkuvõtteks võib asuda seisukohale, et TI-d on võimalik käsitleda esemena (füüsiliselt tajutava TI puhul asjana) ja seeläbi tehingute sõlmimise vahendina, millega kasutaja saab saata teisele lepingupoolele oma tahteavalduse. Tehisintellekti vahendusel tehtud tehingu üheks osapooleks saab olla vaid tehisintellekti kasutaja. Seda, kas tahteavaldus TI kui vahendi kaudu edastamisel teisele poolele toob kaasa kehtiva tehingu sõlmimise, analüüsitakse järgnevas peatükis. Teise alternatiivina võib kõne alla tulla agendi sätete kohaldamine TI kui tehisagendi poolt tehingute tegemisele. TI-d ei saa kvalifitseerida agendiks, kuna TI ei vasta isiku tunnustele, et omada õiguseid ja kohustusi ning vastutada lepingu täitmise eest.

¹⁰⁸ Käerdi, TsÜS § 116/p 3.1., lk 350.

2. TAHE JA TAHEAVALDUS TEHINGU TEGEMISEL

2.1 Tahe tuua kaasa õiguslikke tagajärgi

Eelnevalt on jõutud järeldusele, et tehisintellekti ei saa käsitleda isikuna ning seetõttu ei saa see olla ka tehingu üheks osapooleks. Seega tehisintellekti vahendusel tehtud tehingu üheks osapooleks saab olla vaid tehisintellekti kasutaja ning tahteavalduse kehtivuse analüüsimisel tuleb aluseks võtta TI kasutaja tahe, mis väljendub tahteavalduses.

Loos on leidnud, et olukorras, kus külmkapi kasutaja paneb ise konkreetset toiduained virtuaalsesse ostukorvi või määrab tingimused, mille alusel külmkapp toidukaupu tellib, sisaldab tahteavaldus lepingupoole tahet, st tellimus väljendab tahet sõlmida leping. Samas ei ole see magistritöö autor hinnangul üheselt selge, kas pelgalt tellimuse esitamiseks tingimuste või kriteeriumite sisestamine külmikusse on piisav, et lugeda kasutaja tahteavalduse kehtivalt tehtuks.

Tehingu kehtivaks sõlmimiseks tuleb teha tahteavaldused, milleks on ofert ja aktsept. TI kasutamisel offerdi ja aktsepti esitamisel toimib TI nagu suhtlusvahend.¹⁰⁹

Tehingu mõiste määratlemise lähtealuseks on tahteavaldus. Vastavalt TsÜS § 67 lg-le 1 on tehing toiming või omavahel seotud toimingute kogum, milles sisaldub kindla õigusliku tagajärje kaasatoomisele suunatud tahteavaldus. Tahteavalduses väljendub isiku tahe, mis on suunatud õiguslike tagajärgede kaasatoomisele s.o soov tekitada, muuta või lõpetada teatud subjektiivseid õigusi ja kohustusi. Tagajärgede saabumiseks on vajalik aga tahte teatavaks tegemine teistele, samuti see, et tahteavaldus on kehtivalt tehtud, mille tõttu seadus tagab tahteavaldusega soovitud tagajärje saabumise. Tahteavalduse kehtivuse eelduseks on see, et

¹⁰⁹ Teine võimalus on kasutada esinduse instituuti ning lugeda TI vahendusel sõlmitud leping esindaja poolt tehtud tehinguks. Kuid ka siis on võimalik, et leping loetakse kehtivalt sõlmituks vaatamata esindajale antud juhiste mittejärgimisest. Vt täpsemalt Loos, lk 3.

tahteavaldus vastab tahtele, tahteavalduses väljendub selle tegija tegelik tahe kaasa tuua vastavad õiguslikud tagajärjed ning et tahe on kujunenud tegelikke asjaolusid teades.¹¹⁰

Hallik on leidnud, et tahte määratlemisel tuleb tegelikkuses uurida siiski isiku tahtest kantud käitumist, mistõttu on tahe käsitatav inimliku võimena motiivide alusel teadlikult seisukohta võttes otsustada oma toimingute või tegevuse üle, erinevalt tungidest, instinktides ja tunnetest. Hallik eristab tahte protsessi osadena motiivi või ajendit, tegelikku tahtmist, soovimist, s.o otsustust ja tahtetoimingut, s.o soovitu elluviimist, mis võib väljenduda nii sisemises kui ka väliselt nähtavas teos.¹¹¹ Seega TI seadistamine või programmeerimine on kantud isiku soovist, et TI sooritaks tema eest mingi teo.

Sündmused ei sõltu õiguskäibes osaleja tahtest. Toiminguid, mis sõltuvad isiku teadvusest ja tahtest, nimetatakse tegudeks.¹¹² Näiteks nn targa külmkapi vooluvõrku ühendamine, Interneti ühendamine ja seadistus, et masin teaks, milliseid toiduaineid koju tellida, on kasutaja poolt sooritatud tegu. Vastavalt TsÜS § 67 lg-le 1 on tehing toiming või omavahel seotud toimingute kogum, milles sisaldub kindla õigusliku tagajärje kaasatoomisele suunatud tahteavaldus. See tähendab, et tehinguks ei ole mitte igasugune toiming, vaid selline, milles väljendub selline tahteavaldus, mis on suunatud õigusliku tagajärje kaasatoomisele. Toiming, milles sisaldub tahteavaldus, võib eelkõige seisneda mingis tegevuses.¹¹³ Näiteks pelgalt külmkapi vooluvõrku ühendamine ei ole õiguslikku tagajärge kaasatoomiseks toiminguks. Küll aga võiks juba külmkapi vastavat seadistamist tellimuste esitamiseks lugeda selliseks toiminguks. Euroopa lepinguõiguse tugiraamistiku eelnõus¹¹⁴ (inglise keeles Draft Common Frame of Reference, edaspidi DCFR), mis on nüüdisaegseim mudelseadus ja oluline eeskujuriikide seadusandjatele¹¹⁵, on välja toodud tehingu mõiste¹¹⁶ ning DCFR kommentaarides selgitakse, et oluline on tehingu puhul eristada seda muudest toimingutest ja tegudest, millel puudub õiguslik tähendus.¹¹⁷

¹¹⁰ Varul, Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik, lk 84.

¹¹¹ Hallik, L. Tahteavaldus tsiviilõiguses. Magistritöö. Juhendaja Paul Varul. Tartu Ülikool 2005, lk 38. [Algallikas: J. Schapp. Grundfragen der Rechtsgeschäftslehre. Sine loco, 1986, S 8-26].

¹¹² Vt sündmuste ja tegude eristamise kohta täpsemalt Narits, R. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn, 2004, lk 111-112.

¹¹³ Varul, TsÜS § 67/p 3.1.2, lk 217.

¹¹⁴ Bar, C. von jt (koost.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Prepared by Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Munich: Sellier, 2009.

¹¹⁵ Kull, TsÜS § 2/p 3.3., lk 8.

¹¹⁶ Art II.-1:101 (2): Tehing on igasugune avaldus või kokkulepe, mis on väljendatud otse või tuletatav käitumisest ning suunatud õigusliku tagajärje saabumisele. Tehing võib olla ühepoolne, kahepoolne või mitmepoolne.

¹¹⁷ DCFR, Art II.-1:101, B., lk 171.

Varul on märkinud, et kui tehingus sisaldub tahteavaldus, siis tuleb eeldada, et tehingu tegija soovib olla tahteavalduses väljendatud tagajärgedega õiguslikult seotud.¹¹⁸ See tähendab, et külmiku kasutamine väljendab tahet olla seotud külmiku vahendusel tehtud toiminguga õiguslike tagajärgedega.

Eesti õiguses eristatakse tahteavalduse kahte elementi, milleks on tahe ja tahte avaldamine.¹¹⁹ TsÜS § 68 lg-test 2 ja 3 tulenevalt peab tahteavaldusest olema võimalik järeldada tahet tuua kaasa õiguslik tagajärg, st isiku soov tekitada, muuta või lõpetada tsiviilõigussuhteid. TsÜS § 69 lg 1 kohaselt tuleb tahteavaldus tahteavalduse tegija poolt väljendada, st tahe peab olema objektiivselt olemas.¹²⁰ Volens on eristanud tahteavalduse subjektiivset ja objektiivset koosseisu. Tahteavalduse subjektiivse koosseisu moodustavad tegutsemistahe, avaldamisteadvus ja tehingutahe ning objektiivse koosseisu moodustab avaldus, millega muudetakse subjektiivse tahte olemasolu teisele isikule äratuntavaks.¹²¹

Hallik toob välja, et tegutsemistahe viitab asjaolule, et tahteavalduse tegemiseks peab isik oma tahte väljendamiseks tahtlikult midagi tegema või tegemata jätma.¹²² Kohtunike ja prokuröride koolituse abimaterjalides selgitatakse, et tegutsemistahe puudub unes, hüpnoosis, narkoosis või muus sarnases seisundis tehtud avalduses ning samuti viitavad tegutsemistahte puudumisele isiku reflektorsed liigutused, mis ei allu teadvuse kontrollile. Lisaks märgitakse, et tegutsemistahte puudumisel ei saa tahteavaldus teoks.¹²³ On selge, et kui tehisintellekti omanik seadistab või sisestab andmed (nt sisestab külmiku jaoks tingimused, et kapis peab olema igal esmaspäeval 3 pakki piima), siis ta teeb seda teadlikult ning mitte nt reflektorsete liigutuste tõttu. Vastupidine tegevus oleks erandlik ning seetõttu tegutsemistahet võib eeldada.

Volens selgitab, et avaldamisteadvus tähendab seda, et kui isik teeb mingi toimingut, siis ta teab, et teeb sellega tahteavalduse ning teadvustab teo õiguslikku tähendust. Lisaks märgib Volens, et avaldamisteadvus puudub isikul olukorras, kus isik teeb mingi toimingut, teadmata seejuures, et tema käitumist võidakse tahteavalduse tegemisena mõista.¹²⁴ Näitena toob

¹¹⁸ Varul, P. Tahteavaldus ja selle tegemine nr 7, 2010, lk 497.

¹¹⁹ Varul, TsÜS § 67/p3.1.2, lk 217.

¹²⁰ Vt täpsemalt Hallik, lk 36.

¹²¹ Volens, U. Usaldusvastutus kui iseseisev vastutussüsteem ja selle avaldumisvormid. Doktoritöö. 2011, lk 93.

¹²² Hallik, lk 41.

¹²³ Eraõigus. I osa (Abimaterjal kohtunike ja prokuröride järelkoolituse eraõiguse õppegrupile). Tallinn 2001. – <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/21957> (14.01.2020).

¹²⁴ Pikemalt avaldamisteadvuse puudumisest ja selle mõjust tehingu kehtivusele vt Volens, U. Usaldusvastutus kui iseseisev vastutussüsteem ja selle avaldumisvormid. Doktoritöö. 2011, lk 93-98.

Volens siinkohal klassikalise juhtumi oksjonist, kus juhuslikult sisenenud isiku käeviibet ei saa tõlgendada tahteavaldusena, kuna tal ei ole avaldamisteadvust, kuigi tegutsemistahe on tuvastatav. Selliste kaasuste puhul põrkuvad tahteavaldaja huvide kaitse ja õiguskäibe kaitse huvid.¹²⁵ Samuti sõltub tehisintellekti omaniku teadlikkus tehisintellekti käsitlemisel, kas tal on avaldamisteadvus käskluste andmisel, st ta teab, mida mingi konkreetne käsklus endaga kaasa toob. Mõistlik isik peaks aru saama, et juhul kui ta sisestab kapile käskluse mingit toiduainet tellida ning kapp toimib vastavalt sisestatud käsklusele, siis on tegemist avaldamisteadvust sisaldava tahteavaldusega. Avaldamisteadvus aga puuduks juhul, kui näiteks külmiku seadistamine on võimalik ainult võõrkeelsete juhiste abil ning kasutaja ei mõista, millised on käskluste võimalikud õiguslikud tagajärjed (tegutsemistahe on siin olemas).

Kolmanda tahtemomendi kohta selgitab Hallik, et tehingutahe tähendab tahet tuua kaasa õiguslikud tagajärjed¹²⁶, mis tähendab vajadust hinnata, kas lisaks avaldamistahtele oli subjektiivselt teo teinud isikul ka soov õiguslikke tagajärgi kaasa tuua. Siinjuures tuleb tahteavalduse tõlgendamisel hinnata, kui hästi pidi TI kasutaja oskama ette näha konkreetset õiguslikku tagajärge ehk kas TI kasutajal oli soov astuda tsiviilõigussuhtesse, sõlmides siduva lepingu (nt müügilepingu), millega kaasneb ka riiklik sund selle täitmiseks. Samas on Hallik Eesti õiguse alusel leidnud, et avaldamisteadvuse eristamiseks tehingutahtest puudub praktiline tähendus.¹²⁷

Volens on märgib, et kuna TsÜS välistab avaldamisteadvuse puudumise korral reeglina ka tehingute tühistamise võimaluse ja seab selle sõltuvusse tehingu teise poole kaitsmisväärsusest¹²⁸ ning kuna tehingutahte eristamisele avaldamisteadvusest puudub vajadus, siis kokkuvõttes on tahteavalduse tõlgendamisel oluline tuvastada isiku tegutsemistahe.

2.2 Tahte kujunemine

Tahteavalduse kehtivuse eeldusteks on tahte kujunemine tegelikke asjaolusid teades. Seejuures on oluline, et tahe oleks kujunenud seadusega kooskõlas, st puuduvad VÕS § 90

¹²⁵ Volens, lk 94 allmärkus nr 334.

¹²⁶ Hallik, lk 44.

¹²⁷ Hallik, lk 43; Volens, lk 97 allmärkus nr 355.

¹²⁸ Volens, lk 97.

lg-s 1 toodud tehingu tühistamist võimaldavad asjaolud nagu oluline eksimus, pettus, ähvardus või vägivald. Samuti peab tahte kujunemisel tahteavalduse tegijal olema võimalik eelnevalt tutvuda lepingu oluliste tingimustega (müügilepingu puhul eseme põhiomaduste ja koguhinnaga). Subjektiivse tahte kujunemisel saab tahteavalduse tegija lähtuda asjaoludest, mis eksisteerisid tahteavalduse tegemise ajal¹²⁹ (nt hind tahteavalduse tegemise hetkel). TI vahendusel sõlmitud lepingute puhul on tahte kujunemisel erisus peamiselt selles, et kasutaja tahte kujuneb seadmesse kriteeriumite sisestamise või algoritmi programmeerimise teel. Tahte formuleerib tahteavaldusse aga TI kas samal või muul ajahetkel, mis tähendab, et lepingu eseme hind võib olla sel uuel ajahetkel muutunud. Elektrooniliste tehingute puhul on ilmselt kõige problemaatilisem tehingu tühistamine, kuna TI kasutaja tahte võib olla kujunenud küll teisel ajahetkel eksisteerinud asjaoludest lähtudes, kuid tahteavalduse tõlgendatakse objektiivsete kriteeriumite alusel. Elektrooniliste lepingute sõlmimise õiguslik raamistik on loodud E-kaubanduse direktiiviga¹³⁰ ning tarbija õiguste direktiiv¹³¹ toob välja täiendavad nõuded lepingu sõlmimisele tarbijaga, kuid lepingu sõlmimist direktiivid ei reguleeri.

Kuna TI vahendusel sõlmitakse tehingud elektrooniliselt, siis kohalduvad tehingutele üldised lepingu sõlmimist reguleerivad ning arvutivõrgu abil lepingu sõlmimist reguleerivad erinormid, st VÕS § 62¹, mis on Eesti õigusesse üle võetud e-kaubanduse direktiivi art-st 10 ja 11 ning VÕS § 62², mis on üle võetud tarbija õiguste direktiivi art 8 lg-st 2 ja 3. Nimelt peab VÕS § 62¹ lg 1 kohaselt ettevõtja, kes sõlmib lepingu arvutivõrgu abil, andma lepingu teise poole kasutusse sobivad ja tõhusad tehnilised vahendid, millele teisel poolel on juurdepääs ja mille abil ta saab enne tellimuse edastamist tuvastada ja parandada sisestusvead.¹³² VÕS § 62¹ lg 1 kommentaari kohaselt tagatakse sättega isikule võimalus oma tellimus enne selle ärasaatmist veel kord üle vaadata ja vajaduse korral sisestusvead ära parandada.¹³³ Arvestades, et lepingu pooleks on TI kasutaja, siis siinkohal tekib õigustatud küsimus, kuidas TI kasutaja saab praktikas sisestusvigu tuvastada ja parandada. Loos on lahendusena pakkunud välja võimaluse, et toidukauplus peaks tellimusele reageerima sõnumiga (olgu see automatiseeritud või mitte), mis võimaldaks võimalikke sisestusvigasid

¹²⁹ RKTKo 2-16-2978/58, p 18.

¹³⁰ 8. juuni 2000. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta). – ELT L 178, 17/07/2000, lk 1–16 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 13, kd 025, lk 399 - 414).

¹³¹ 25. oktoobri 2011. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ (tarbija õiguste direktiiv). – ELT L 304/64, 22.11.2011, lk 64–88.

¹³² E-kaubanduse direktiivi art 11(2): Kui osapooled, kes pole tarbijad, ei lepi kokku teisiti, tagavad liikmesriigid, et teenuseosutaja teeb teenuse saajale kättesaadavaks sobivad, tõhusad ja juurdepääsetavad tehnilised vahendid, mis võimaldavad tal enne tellimuse esitamist leida ja parandada sisestusvead.

¹³³ Sein, VÕS I § 62¹/p 4.1, lk 325.

parandada. Selline lahendus ei välista võimalust, et TI kasutaja isiklikule kontole edastatud teavitused võivad jääda tähelepanuta. Üheks võimaluseks on seadistada vastuvõtvad süsteemid selliselt, et kontole saadetakse teade ainult juhul, kui saadud tellimus on ebatüüpiline ning tekkinud viga ilmne.¹³⁴ E-kaubanduse direktiiv ei ole arvesse võtnud lepingu sõlmimist TI vahendusel, mistõttu on ka selge, et sellest direktiivist ei saa leida lahendusi TI-ga seotud probleemidele. Teine võimalus on nõuda iga tellimuse kohta TI kasutaja kontole või mingile muule kontaktile teavituse edastamise kohustus, mis, võimaldaks kasutajal kontrollida esitatud tellimuse vastavust oma tahtele ning viia sisse parandused enne tellimuse täitmist. Risk, et muu infohulga seas jääb teavitus kasutajal tähelepanuta, on kasutaja enda kanda. Siinkohal tekib küsimus, et mis juhtub, siis kui TI kasutaja teavitust ei märka või jätab sellele meelega reageerimata. Kas tellimuse esitamise protsess jääb sellisel juhul seisma või jätkub teatud mõistliku aja möödumise järel. Kui tavalises e-poes tarbija rohkem midagi ei tee, siis automaatselt keegi teine tema eest tellimuse esitamise nupule ei vajuta ning tellimus jääb peale ostukorvi täitmist lihtsalt pooleli või katkeb. TI kui vahendi kasutamine tellimiseks täidab aga ühelt poolt eesmärgi, et muuta inimeste elu lihtsamaks ning tellimine kasutaja enda soovil automaatseks. Seda arvestades võiks kaaluda, et tarbija jaoks võiks olla teatud mõistlik aeg TI poolt esitatud tellimusega tutvumiseks ning tellimus on selle mõistliku aja jooksul justkui hõljuvalt esitatud. See nõuaks VÕS § 62¹ korrigeerimist. Samas, kui jääda selle tõlgenduse juurde, et piisab kui ettevõtja saadab vastava teavituse TI (nt külmiku) kontole, siis ettevõtja poolt on teavitamise kohustus küll täidetud, kuid direktiivi ja sätte eesmärk jäävad pigem täitmata.

Vastavalt VÕS § 62¹ lg-le 3 peab ettevõtja tellimuse saamist viivitamata elektrooniliselt kinnitama. See tähendab, et e-poe pidaja peab veebikeskkonnas tehtud tellimuse saamise kohta saatma tellijale emaili või muul viisil sõnumi.¹³⁵ Siinkohal tõusetub jälle küsimus, kas see kinnitus peab olema saadetud töös toodud näidete puhul külmikule kui vahendile, mille kaudu esitati tellimus või pigem otse TI kasutaja kontaktile (email või sms). Siingi täidaks normi eesmärgi pigem otse kasutaja teavitamine, kuna automatiseeritud tellimuse puhul ei pruugi tal olla ligipääsu sõnumile, mis saadetakse TI-le. Sõnumi saatmine TI kasutajale oleks ka ilmne viide sellele, kes on lepingu pooleks.

VÕS § 62² lg 1 kohaselt peab hiljemalt tellimisprotsessi alguses ettevõtja tegema selgelt ja loetavalt tarbijale teatavaks kättetoimetamise piirangud, kui neid esineb ning vastuvõetavad

¹³⁴ Loos, lk 10.

¹³⁵ Sein, VÕS I § 62¹/p 4.3, lk 326.

maksevahendid. Teavitust võib olla iga tellimisprotsessi alguses või ka veebilehel, kus tarbija seda enne tellima asumist näeb.¹³⁶ Kui TI vahendusel tehtud tellimus võib olla automatiseeritud, siis ei pruugi kasutaja vastavat teavet tellimisprotsessi alguses näha (nt kui TI tõstab kauba virtuaalsesse ostukorvi), küll aga peab TI kasutaja seadistama oma seadme selliselt, et määrab ära, millisest e-poest TI kaupa vajadusel tellib. Sellise seadistuse juures võib samuti vastav ettevõtjapoolne teavitus sisaldada infot, kas kaupa tema piirkonda üldse tarnitakse.

Vastavalt VÕS § 62² lg 2 koosmõjus § 54 lõike 1 punktides 4, 6, 10 ja 11 peab maksekohustuse olemasolul ettevõtja vahetult enne tellimuse edastamist tarbijale selgelt ja esiletõstatult teatavaks tegema lepingu eseme põhiomadustest, koguhinnast ja võimalikest maksudest, tarbija lepinguliste kohustuste minimaalsest kestusest ning kestvuslepingute puhul ka lepingu tähtajast või lõpetamise tingimustest.¹³⁷ Töös toodud näidete puhul on tegemist müügilepinguga (VÕS § 208 lg 1) ning seetõttu peab vahetult enne tellimuse esitamist ettevõtja teavitama TI kasutajat lepingu eseme põhiomadustest, koguhinnast ja võimalikest maksudest. Säte ei täpsusta, kuidas täpselt ja millist kanalit pidi peab informatsioon olema esitatud ning arvestades, et tehing toimub TI kui vahendi kaudu, siis põhimõtteliselt on sättega kooskõlas, kui vastav informatsioon on esitatud ka läbi TI. Arvestades, et info peab olema toodud vahetult enne tellimust, siis automatiseeritud tahteavalduste puhul ei olegi seda võimalik teisiti teha.

Lisaks eelnevale peab ettevõtja VÕS § 622 lg 3 kohaselt tagama, et tarbija saab tellimust kinnitades sõnaselgelt väljendatud teabe, et tellimus tähendab kohustust maksta, vastasel juhul ei ole tarbija lepingu ega tellimusega seotud. Leping loetakse küll sõlmituks, tarbija jaoks õiguslikku tagajärge ei saabu (kui ta on kauba eest maksnud, siis saab makstud raha ettevõttelt tagasi nõuda).¹³⁸ TI vahendusel tehtud tehingute puhul tekib küsimus, kuidas TI kasutaja kui tarbija seda teavet näeb. Kuna tegemist on siiski automatiseeritud tahteavaldusega, siis ei saa eeldada, et viimase nupuvajutuse peab tegema kasutaja ise, et kinnitada tellimus enne saatmist, et seejuures näha teavet maksekohustuse kohta. Samas on sellise TI kui vahendi

¹³⁶ Tarbija õiguste direktiivi art 8(3): Kaubandustegevuse veebilehel märgitakse hiljemalt tellimise protsessi alguses selgelt ja loetavalt võimalikud tarnimise piirangud ja vastuvõetavad maksevahendid.

¹³⁷ Sein, VÕS I § 622, p 4.1, lk 328. Sätte teksti täiendatakse vastavalt Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiivile (EL) 2019/2161, 27. november 2019, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 98/6/EÜ, 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL, et ajakohastada liidu tarbijakaitsenorme ja tagada paremini nende täitmine. ELT L L 328, 18.12.2019, p. 7–28. VÕS muutmise eelnõu on kooskõlastamisele saadetud. Vt Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seadus (digitaalse sisu, tarbijale müügi ning muudetud tarbija õiguste direktiivide ülevõtmine) 09.04.2021, 21-0443/01. - <https://eelvoud.valitsus.ee/main#uZaXMf2J>.

¹³⁸ Kull, VÕS I § 16/p 5.1.5., lk 111.

kasutamise kasuks otsustanud TI kasutaja ning ettevõtja suhtes oleks TI kasutaja käitumine pahatahtlik, kui sellele sättele tuginedes hiljem tarbija raha tagasi nõuab.

Eelneva kokkuvõtteks võib tõdeda, et TI vahendusel tehtud tehingute puhul, kus ettevõtja peab tarbijale enne tellimust esitama teatud informatsiooni, siis selle nõutud teabe esitamise aja osas tuleks eristada, kas vastav teave tuleb esitada vahetult enne tellimust või mitte. Kui teave tuleb esitada vahetult enne tellimust (VÕS § 62² lg 2 ja 3), siis TI vahendusel tehtud tellimuste puhul, kus kasutaja poolt võib olla eelnevalt seadistatud vastavad tellimuse kriteeriumid automatiseeritud tahteavalduse (pakkumuse) saatmiseks nt toidukauplusele, siis tuleks lugeda sättega kooskõlas olevaks, kui see info on edastatud ettevõtja poolt TI-le. Kui info ei pea olema edastatud vahetult enne tellimuse saatmist ja võib olla tehtud peale tellimuse esitamist (VÕS § 62¹ lg 3), siis oleks selline teavitus sätte eesmärgiga paremini kooskõlas, kus ettevõtja saadab teavituse otse TI kasutaja, kui lepingu poole kontaktaadressile (emailil või sms-ga). Lisaks tuleks Eestis kehtivat regulatsiooni täiendada, et TI vahendusel tehtud tehingute puhul oleks muuhulgas teavitamise kanal (otse kasutaja kontakt või TI) välja toodud ning ettevõtja poolne teavitus paremini kooskõlas normi eesmärgiga (nt sisestusvigade parandamise võimaldamine kasutajale peale TI poolt tellimuse saatmist).

2.3 Tahte avaldamise viisid

Tahe peab olema avaldatud ehk tahteavalduse adressaatidele teatavaks tehtud. Vastavalt VÕS § 68 lg-le 1 võib tahteavalduse teha mis tahes viisil, kui seadusega ei ole ette nähtud teisiti. Tahteavaldus võib olla kas otsene (TsÜS § 68 lg 2), kaudne (TsÜS § 68 lg 3) või tehtud vaikimise või tegevusetuse teel (TsÜS § 68 lg 4). TsÜS kommentaaride kohaselt on isik küll vaba tahte avalduse viisi valima, kuid tal “tuleb siiski arvestada, kas valitud viis on kohane eesmärgi saavutamiseks. Eelkõige on tähtis see, et teised isikud saaksid avaldaja soovitatavast tahtest aru.”¹³⁹

Turk ja Pild on oma õiguslikus analüüsis välja toonud, et kuigi TsÜS § 68 sätte esimene lõige justkui lubab tahteavalduse tegemist ükskõik mis vormis, siis sättes loetletud vormide liigid piiravad poolte vabadust valida tahteavalduse tegemise vormi.¹⁴⁰ TsÜS kommenteeritud väljaandes tuuakse välja, et kui tahteavaldus teha mõnel muul viisil, mis ei ole lõigetega 2-4

¹³⁹ Varul, TsÜS § 68/p 3.1., lk 221.

¹⁴⁰ Turk/Pild, SAE lõppraport, lk 74.

hõlmatud, siis tuleks osata kirjeldada sellist tahteavalduse tegemise viisi.¹⁴¹ Pigem ollakse seisukohal, et mõnel muul viisil tehtud tahteavaldust, millest selle adressaat saaks tahte teada ilma, et peaks hakkama seda tõlgendama ja tulemata käitumisest, ei eksisteeri.¹⁴²

Hindamaks, kas TI vahendusel tehtud tahteavaldus mahub või ei mahu TsÜS §-s 68 kirjeldatud tahteavalduse vormide alla, tuleb analüüsida TsÜS §-s 68 reguleeritud tahteavalduste vormide liigitamise aluseid. Vastavalt TsÜS § 68 lg-le 2 on otsene tahteavaldus, milles sõnaselgelt avaldub tahe tuua kaasa õiguslik tagajärg. „Sõnaselge“ tähendab, et tahe on otseselt ja vahetult väljendatud sõnalisel avalduses, kas suuliselt või kirjalikult.¹⁴³ Eelnevas peatükis jõudsime järeldusele, et üheks alternatiiviks on võtta lähtealuseks, et TI on vahend (nagu arvuti), mille abil kasutaja edastab oma tahte ehk tellimuse kauplusele, siis ei saa olla kahtlust, et tegemist on otsese tahteavaldusega.¹⁴⁴ Samamoodi on tegemist otsese tahteavaldusega, kui kasutaja valib ise targa külmiku virtuaalsesse ostukorvi tooteid ning esitab tellimuse eSiveri, Coop'i või muu toiduainete müüja tellimissüsteemi. Samale tulemusele jõuame ka olukorras, kus TI-l on oskus teha ise valikuid, kuivõrd tahteavaldus on otsene, sisaldades nt kaupade tellimust. See, kes programmeerib algoritmi või milline on kasutaja tahte osa lõpliku tellimuse vormistamisel, ei mõjuta tahteavaldust ennast, kui selles on tahe väljendatud selgelt ja otse.¹⁴⁵ Kui TI kasutaja on seadnud seadmesse kriteeriumid tellimuse esitamiseks, kuid ei tea täpselt millise toote, millises koguses, mis ajal, mis hinnaga ja millisest veebipoest TI tellib, siis jõuab kauplusele ehk adressaadini otsene tahteavaldus, milles sisaldub kasutaja tahe ja soov, et TI formuleerib kasutaja tahte täpsemalt ja teeb valikud.¹⁴⁶ Sama kehtib ka masinõppel põhineva TI puhul, mis lähtuvalt oma kogemustest võib saata tahteavalduse, mille tingimuste valiku vabadus ja täpne põhjus on teada TI-le ja mitte kasutajale.¹⁴⁷ See tähendab, et mingis mõttes TI kasutaja tahteavaldus väljendatud kaudselt, kui ta kasutab TI-d oma tahte väljendamisel, kuid õiguslikult jõuab adressaadini tellimuse näol otsene tahteavaldus.

¹⁴¹ Varul, TsÜS § 68/p 3.1, lk 221.

¹⁴² „Lõikes 1 sätestatud tahteavalduse tegemise viisi valikuvabaduse reegli tõlgendamisel võib esitada küsimuse, kas tahteavaldust saab teha ka mõnel muul viisil, mis ei tulene lõikes 2 sätestatust. Sellele küsimusele tuleks ilmselt vastata eitavalt, vastupidisel juhul tuleks osata kirjeldada mõnda sellist tahteavalduse tegemise viisi, mis ei ole lõigetega 2–4 hõlmatud.“ – Varul, TsÜS § 68/p 3.1, lk 221.

¹⁴³ Varul, TsÜS § 68/p 3.2, lk 221.

¹⁴⁴ Wendehorsti esimeses stsenaariumis kirjeldatud lepingu puhul on ilmselt tegemist otsese tahteavaldusega. – Wendehorst, lk 2.

¹⁴⁵ Wendehorsti teise stsenaariumi puhul tuleb TI poolt edastatud tahteavaldus liigitada otseseks. – Wendehorst, lk 3.

¹⁴⁶ Vt Wendehorsti kolmandas stsenaariumis kirjeldatud lepingut. – Wendehorst, lk 4.

¹⁴⁷ Vt Wendehorsti neljandas stsenaariumis kirjeldatud lepingut. – Wendehorst, lk 8.

Järgnevalt on analüüsitud, kas tehisintellekti tegevuses võiks väljenduda selle kasutaja tahe kaudselt. Konkludentsest väljendatud tahe on reguleeritud TsÜS § 68 lg-ga 3, mille kohaselt on kaudse tahteavaldusega tegemist juhul, kui tahteavaldus väljendub teos, millest võib järeldada isiku tahet kaasa tuua õiguslik tagajärg. Oluline on siinkohal hinnata seda tegu, mille kaudu tahteavaldus väljendatud võiks olla. Vastus tuleb leida “küsimusele, kas tegemist on õiguslikku tähendust omava toiminguga, milles väljendub tahteavaldus, millega sooviti kaasa tuua õiguslik tagajärg, ning kas teistel isikutel, keda see puudutab, on mõistlikult võimalik vastavast tegevusest nii aru saada.”¹⁴⁸ See tähendab, et hinnata tuleks juba tehisintellekti seadistamist või vastava algoritmi programmeerimist, kui TI võiks olla tegev tsiviilkäibes. Kuigi tsiviilkäibes magistritöö autorile teadaolevalt selliseid TI-sid ei ole, siis hüpoteetiliselt võiks kaudse tahteavaldusega olla tegemist tehingute puhul, kus nt elektritoitega isejuhtiv sõiduk liigub aku tühjenedes eelnevalt operaatori poolt määratud teise lepingupoole laadimisjaama ning ühendab end ise toitepunkti. Kaudse tahteavaldusega on tegemist ka juhul, kui toidukauplus kasutab tellimiskeskonnana ise TI-d, mis saadab peale tellimuse saatmist kinnituse tellimuse kättesaamise kohta ja saadab tellimuse komplekteerimisse ning toidupood paneb kaubad tee. Teatavasti tellimuse kinnitust iseenesest ei loeta aktseptiks.¹⁴⁹ “Kaudse tahteavalduse olemasolu tuvastamisel on määrav, et tegevuses, mille hindamise kaudu tuleb otsustada, kas vastav tahteavaldus on olemas või mitte, väljendub tahe kaasa tuua õiguslikke tagajärgi. Juhul kui sellist tahet ei ole, ei saa rääkida ka tahteavaldusest, mis oleks tegijale õiguslikult siduv ning tooks kaasa õiguslikke tagajärgi”.¹⁵⁰ Seega, kui keegi seadistab oma külmkappi lihtsalt huvist näha, mida üks või teine nupp/käsklus teeb, kuid ei soovi tegelikkuses, et päriselt peale seadistust kuller toitudega ukse taha ilmub, siis puudub tahteavaldus osaleda tehingus. Küll aga ei ole välistatud õigusliku tagajärje saabumisest, sest TsÜS-i kohaselt tuleb tõlgendada tahteavaldust nii nagu mõistlik isik sellest aru saab (§ 75 lg 1) Kindlale isikule tehtud tahteavaldust tuleb tõlgendada vastavalt tahteavalduse tegija tahtele, kui tahteavalduse saaja seda tahet teadis või pidi teadma. Kui tahteavalduse saaja tahteavalduse tegija tegelikku tahet ei teadnud ega pidanudki teadma, tuleb tahteavaldust tõlgendada nii, nagu tahteavalduse saajaga sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi.

Turk ja Pild on oma analüüsis jõudnud järeldusele, et roboti vahendusel sõlmitud tehingu puhul ei saa rääkida kaudsest tahteavaldusest, kuna teo tegija on robot ja mitte tema kasutaja. Lisaks leiavad nad, et “olenevalt roboti tasemest võib sisendkriteeriume tehingu tegemiseks

¹⁴⁸ Varul, TsÜS § 68/p 3.3, lk 222.

¹⁴⁹ Kull, VÕS I § 20/p 4.2., lk 120-121.

¹⁵⁰ Varul, TsÜS §68/p 3.3, lk 223.

olla järjest vähem. /.../ Öelda, et intelligentse roboti ostmine katab ära intelligentse roboti poolt tehtud tehingud ostja tahtega selline võimekas robot soetada, ei ole õige, sest puudub inimese tahte piisav konkretiseeritus – tahe õiguslikule tagajärjele. Ei saa tuletada tahet õiguslikule tagajärjele, kui me ei tea ette võimalike õiguslike tagajärgi ja tehisintellekti puhul ei tea inimene/ostja igas olukorras tulemust/tehingut ette.”¹⁵¹

Magistritöö autori hinnangul ei saa päris üheselt Turki ja Pildi arvamusega nõustuda, kuna roboti või siis üldiselt TI vahendusel sõlmitud tehingu puhul ei saa teo tegijaks pidada robotit või TI-d pelgalt ainult sel põhjusel, et tehing tehakse roboti (TI) vahendusel. TI tasemest sõltuvalt võib tõesti autonoomne TI valida lepingupartneri ja valida suures osas ise lepingu tingimused, kuid ka kõrge autonoomsusega TI vahendusel tehtud tehingu puhul võib kasutaja ise kogu virtuaalse toidukorvi ise kokku komplekteerida ja tellimuse esitada. Seetõttu ei saa ka TI kõrge tase (või kõrge autonoomsus) olla põhjuseks, miks TI vahendusel tehtud tehingus ei saa tuvastada otsest või kaudset tahteavaldust. See sõltub pigem tehingu liigist või stsenaariumist.¹⁵² Töö autor nõustub Mik-i arvamusega, et lepingu sõlmimise protsesside automatiseerimise eesmärk on vabastada TI kasutaja iga tehingu jälgimisest ja seda eriti juhul, kui tehinguid on palju. Ta lisab, et arvestades, et TI kasutaja programmeerib süsteemi põhjusel, et ei peaks iga sõlmitava lepingu tingimusega kursis olema, ei tähenda, et tal puudub tahe õiguslikule tagajärjele.¹⁵³

Õigusliku tagajärje ettenägemine on küll tahteavalduse puhul eelduseks, kuid töö autor on seisukohal, et igat konkreetset detaili ette nägema siiski ei pea. Näiteks plokiahela nutikate lepingute (Smart Contracts) puhul ei tea ega peagi teadma pakkuja, kes on tema lepingupooleks. Pakkuja teeb oma pakkumise ja isik, kellele pakkumine sobib, kannab üle pakkumise tingimustes oleva krüptoraha vms ja saab automaatselt vastutasu ning tehing loetakse sõlmituks. On ka argumenteeritud, et pakkuja käitumine ei erine reklaamist ning tegemist on hoopis kutsega pakkumise tegemiseks, kuid arvestades, et pakkuja postitab oma tingimused plokiahelasse, kus lepingut ei ole võimalik enam muuta, siis on tegemist pakkumisega (konkreetselt tahteavaldusega õiguslikke tagajärgede tekkimiseks).¹⁵⁴ Samamoodi oksjonite puhul ei tea müüja ette, kes saab olema ostjaks ning millise hinnaga oksjonile pandud ese ära ostetakse. Müüja on esitanud oma kriteeriumid (nt määranud madalaima

¹⁵¹ Turk/Pild, SAE lõppraport, lk 74-75.

¹⁵² Näited Wendehorsti poolt toodud erinevate TI vahendusel tehtud lepingu sõlmimise stsenaariumite kohta on toonud eelnevalt alapeatükis 1.3 Tehisintellekti intelligentsustasemed.

¹⁵³ Mik, lk 14.

¹⁵⁴ Durovic, M., Janssen, A. The Formation of Blockchain-based Smart Contracts in the Light of Contract Law. European Review of Private Law 2018, lk 762-763.

hinna, viimase pakkumise aja, kättetoimetamise viisi vms) ja sellega väljendanud oma tahteavalduse sõlmida leping. Juba 1996. aastal olid Allen ja Widdison seisukohal, et arvuti abil loodud lepingute puhul tuleks tahtluse nõuet leevendada. Nad leiavad, et isiku kaudne kavatsus olla arvuti poolt loodud kokkuleppega seotud on piisav, et leping muutuks õiguslikult siduvaks.¹⁵⁵ Ei saa nõustuda ka Turki ja Pildi seisukohaga, et ei saa tuletada tahet õiguslikule tagajärjele, kuna TI puhul ei tea kasutaja igas olukorras tulemust ette. Seadus nõuab ainult ühe tagajärje soovimist - õigusliku tagajärje saabumist. Seega ei ole vastuolus seadusega tehingud (st nendes võib väljenduda tahe), milles kõik tehingu tingimused ei ole kokku lepitud, kuid tegusid tehes saadakse aru (ja see on ka objektiivselt tõlgendatav tahteavaldusest), et ollakse sõlmitud tehinguga õiguslikult seotud. Poolel, kes ostab targa külmkapi ei saa olla vastuväidet, et hakates seda kasutama, ei olnud tal tahet tuua kaasa õiguslikud tagajärjed. Tema argument saaks puudutada ainult tehingu sisu, kuid ka seda piiratud mahu.

Kuigi töö autor ei nõustu täies ulatuses Turki ja Pildi eelnevalt toodud seisukohaga, siis võib sõltuvalt konkreetsest tehingust (nt Wenderhorsti kolmanda ja neljanda stsenaariumi korral) keeruline seostada TI kasutaja tahteavaldust TI vahendusel tehtud tellimusega ning selgeks teha, kas kasutaja tahteavaldus on väljendatud. Loos on leidnud, et klassikalise lepinguõiguse teooria kohaselt võiks väita, et olukorras, kus külmkapp teeb otsused oma kogemustest õppimise tagajärjel, ei saa vastavat pakkumist kasutaja tahteavaldusega seostada pelgalt sel põhjusel, et kasutaja ühendas külmiku vooluvõrku ning võimaldas külmikul varasematest kogemustest õppida. Samas ei välista ta, et külmiku poolt tehtud tellimus siiski loetakse hõlmatuks kasutaja tahteavaldusega.¹⁵⁶ USA elektroonilise tehingu seaduse (*Electronic Transaction Act*) kommentarides eitatakse väiteid, et masinate poolt tehingute sõlmimist takistab inimtahte puudumine, kuna masinate kasutamisel tuleneb tahe masina programmeerimisest ja kasutamisest.¹⁵⁷

Koops jt on toonud välja Wettig ja Zehendneri koostatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud tahteavalduse liigituse: (1) elektrooniline tahteavaldus, mille puhul tahe avaldatakse elektroonilisi vahendeid kasutades; (2) automatiseeritud tahteavaldus, kus tahe genereeritakse mehaaniliselt arvutiprogrammi abil; (3)

¹⁵⁵ Koops, lk 534.

¹⁵⁶ Loos, lk 11.

¹⁵⁷ Uniform Electronic Transaction Act. National Conference of Commissioners on Uniform State Law 1999, section 14, komm 1, lk 37. - <https://www.uniformlaws.org/viewdocument/final-act-with-comments-29?CommunityKey=2c04b76c-2b7d-4399-977e-d5876ba7e034&tab=librarydocuments> (26.04.2021).

arvuti avaldus, kus tahteavaldus genereeritakse elektrooniliselt täisautomaatselt, ilma et inimene otsest mõju avaldaks. Wettig ja Zehender on seisukohal, et kolmanda liigituse kohase tahteavaldusega on tegemist autonoomse agendi ehk autonoomse TI-ga sõlmitud lepingute puhul ning sellist tahteavaldust peetakse TI kasutaja tahteavalduseks, võrreldes TI-d müügiautomaadiga või allkirjaga valgel lehel, kus kasutaja ei tea tulevase lepingu täpset sisu.¹⁵⁸

Sellisele nn allkirjale valgel lehel vastab lahtiste tingimuste regulatsioon. VÕS § 26 lg 1 kohaselt võivad lepingupooled jätta lepingut sõlmides mõnedes tingimustes kokku leppimata kavatsusega jõuda neis kokkuleppele tulevikus või jätta need tingimused ühe lepingupoole või kolmanda isiku määrata. Teatud juhtudel võib TI poolt tehtud tahteavaldus olla tehtud tingimusel, et teine pool määrab selle sisu. Näiteks olukorras, kus pakkumist vastu võttev TI määrab ise konkreetseid kaubad, mis tellimuse sisu kriteeriumitega kooskõlas on. Samuti võib lahtiseks jääda kauba hind, mis sõltub tellimuse esitamise ajast.¹⁵⁹ Kuigi vastavalt VÕS § 208 lg-le 1 on müügilepingute oluliseks tingimuseks lepingu ese ja hind¹⁶⁰, siis § 28 lg 1 kohaselt eeldatakse majandus- või kutsetegevuses sõlmitud lepingute puhul, et need on tasulised. Sellisel juhul oleks jäetud lepingu tingimused määrata teisele poolele. See ei välista ettepaneku tegija soovi olla lepinguga seotud. TsÜS kommenteeritud väljaandes tuuakse välja, et lahtistel tingimustel lepingu sõlmituks lugemiseks “peab poolte kokkulepe olema piisav [VÕS] § 9 lg 1 mõttes”.¹⁶¹ Lisaks on märgitud, et “piisavalt selgeks võib lugeda kokkulepet, mis sisaldab lepingu täitmiseks vajalikke tingimusi või tingimusi, mille alusel on lepingu sisu võimalik kindlaks määrata”.¹⁶² VÕS § 26 lg 3 kohaselt peab lahtine tingimus, mis jääb ühe lepingupoole määrata vastama hea usu ja mõistlikkuse põhimõttele. See välistab olukorra, kus tingimust määrav lepingupool pahatahtlikult määrab TI vahendusel tellitud kaubale ise nt ebamõistlikult kõrge hinna. Ka DCFR art II.-9:105 annab võimaluse kasutada lepingus lahtiseid tingimusi, kuid hoiatab seejuures, et kui hind või muu määratud tingimus on äärmiselt ebamõistlik, siis vastav tingimus asendatakse mõistlikuga.¹⁶³

Tahteavalduse kriteeriumitele vastavuse annab töö autori hinnangul ületada, kui tehisintellekti kasutaja sõlmib vastavat võimekust omava ettevõttega eelnevalt raamlepingu, milles on

¹⁵⁸ Koops, lk 537-538.

¹⁵⁹ Kull, VÕS I § 26/p 4.4., lk 145.

¹⁶⁰ Kull, VÕS I § 26/p 4.1., lk 144.

¹⁶¹ Kull, VÕS I § 26/p 4.1., lk 144.

¹⁶² Kull, VÕS I § 9/p 4.2., lk 62.

¹⁶³ DCFR art II.-9:105: Kui hind või mis tahes muu lepingutingimus on jäetud ühe lepingupoole määrata ja määratud tingimus on äärmiselt ebamõistlik, siis hoolimata lepingu mis tahes vastupidisest sättest, asendatakse hind või muu tingimus mõistlikuga.

põhitingimused kokku lepitud. Raamlepinguga määratakse kindlaks tulevikus sõlmitavate lepingute sisu ja muud tingimused, mida kohaldatakse kõikidele raamlepingu alusel sõlmitud lepingutele, sõltumata sellekohasest viitest lepingus endas.¹⁶⁴ Raamlepingu sõlmimine on mõistlik, kuna ostu sooritamise hetk ei pruugi olla raamlepingu sõlmimise hetkel veel teada, samuti ei ole teada, mis on lepingu objekt (mis toiduaineid ostetakse). Raamlepinguga saavad TI kasutaja ja kaupade- või teenusepakkuja (nt töös toodud näidete puhul toiduainete pood) võtta kohustuse sõlmida müügileping nimetatud tingimustel, kui külmkapp tellimuse esitab. Seega saab kokku leppida ka, et õiguslikku tagajärge kaasatoova toiming (tellimuse esitamine) tegemiseks kasutatakse isiku poolt robotit või muud masinat (nt külmikut), st tahteavaldust ei tee seadme kasutaja vahetult ise. Näiteks külmkapi puhul on inimene enne esimese ostu sooritamist võimalike teenusepakkujatega (nt eSelveri, eCoop, Maxima) sõlminud raamlepingu, kus lepitakse kokku, et tellimuse esitab külmkapp ja mitte inimene ise. Samuti võib määrata ära näiteks kindla TI, mis ostu võib vormistada, suurim ostusumma, kindlad toiduained (sh alternatiivid), maksimaalsed kogused jne. Sellisel juhul saab järeldada, et isik on väljendanud oma soovi ja tahet õigusliku tagajärje saabumiseks (siinkohal siduva lepingu sõlmimiseks) ja selle eest maksmiseks ning teisel lepingupoolel on mõistlikult võimalik sellest aru saada.

Kuigi Eesti õigus lähtub tsiviilõiguskäibes vormivabaduse põhimõttest¹⁶⁵, on Riigikohus toonud välja, et tahteavaldus on mõistlik anda kätte viisil, mida tahteavalduse tegija saab hilisema võimaliku vaidluse käigus usaldusväärselt tõendada. Kirjaliku dokumendina vormistatud tahteavalduse isiklikul üleandmisel on võimalik selle hilisema tõendamise jaoks võtta saajalt allkiri või tahteavaldus üle anda tunnistajate juuresolekul. Kuivõrd tahteavalduse jõustamine on selle tegija huvides, lasub tal ka tahteavalduse tegemise ja kättetoimetamise tõendamise koormus.¹⁶⁶ Kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis sõlmitud raamlepingus oleks tahteavaldus fikseeritud, mis tingimustel TI vahendusel edastatud tellimust on tahteavalduse tegija ostuna võimalik käsitleda.

TI kasutaja ja teise poole vahel on mõistlik sõlmida just raamleping ja mitte eelleping, kuna vastavalt VÕS § 33 lg-le 1 on eelleping kokkulepe, millega pooled kohustuvad tulevikus sõlmima lepingu eellepingus kokkulepitud tingimustel. See tähendab, et pooltel tekiks kohustus sõlmida tulevikus leping. Samuti on eellepingu sisunõuded rangemad, kuna selles

¹⁶⁴ Kull, VÕS I § 3/p 3.1.10, lk 21.

¹⁶⁵ Sein, TsÜS § 77/p 3.1, lk 244.

¹⁶⁶ RKTko 3-2-1-72-05, p 14 (Vt ka RKTko 3-2-1-103-97. Tahteavalduse tegemise ja kättetoimetamise tõendamise koormus lasub tahteavalduse tegijal).

peab selguma, milliste tingimustel on pooled omale põhilepingu sõlmimise kohustuse võtnud.¹⁶⁷

Raamlepingu asemel võib kõne alla tulla ka enne TI vahendusel tehingu tegemist poolte vahel sõlmida kavatsuste protokoll või hea tahte kokkulepe, mille eesmärk ei ole üldjuhul kohustus sõlmida tulevikus leping. Ka nendega võidakse kokku leppida lepingu sõlmimise kord ja lepingulised kohustused.¹⁶⁸

Eelnevalt on juba välja toodud, et tsiviilseadustiku kommenteeritud väljaandes on jõutud seisukohale, et tahteavaldust ei saa teha mis tahes viisil, vastupidisel juhul tuleks osata kirjeldada mõnda sellist tahteavalduse tegemise viisi, mis ei ole TsÜS § 68 lõigetega 2–4 hõlmatud. Magistritöö autori arvates saab just tehisintellekti poolt tehtud tehingute puhul, mille korral ilma näiteks raamlepinguta on keeruline seostada TI kasutaja tahteavaldust TI tegevusega (nt kui iseõppiv TI õpib oma kogemuste ja kasutaja harjumuste põhjal ning teeb sellest lähtudes valiku) kirjeldada tahteavalduse viisi, mis pole otsesõnu lõigetega 2–4 hõlmatud. Lõige 1 annab selleks võimaluse, kuna sätestab, et tahteavalduse võib teha mis tahes viisil, kui seadusega ei ole ette nähtud teisiti. Seega uutes oludes (tugevalt autonoomse tehisintellekti kasutuselevõtuga) ei ole vaja seaduse teksti muuta, vaid üle tuleks vaadata senised tõlgendused. Ka eelnevalt viidatud privaatautonomias tulenevalt on isikutel (siinkohal näiteks külmkapi omanikul ja toiduainete poel) õigus ise oma õigusi ja kohustusi kujundada, mõjutada ja luua. Seadusest ei tulene selleks ka otsesõnu keeldu ning takistusi, eriti juhul kui raamlepinguga on tahteavaldus konkreetsemaks muudetud.

TsÜS § 69 lg 1 kohaselt tuleb kindlale isikule (tahteavalduse saaja) suunatud tahteavaldus tahteavalduse tegija poolt väljendada ja see muutub kehtivaks kättesaamisega. Tehisintellekti võiks pidada seejuures omamoodi käskjalaks, mis edastab kasutaja tahteavalduse sisu selle saajale. Kuna TI kasutaja ja tahteavalduse saaja ei viibi koos ühes ruumis ning omavaheline suhtlemine ei toimu vahetult ka sidevahendi abil, siis tuleb siinkohal tahteavalduse saajat lugeda TsÜS § 69 mõistes eemalviibijaks. Tahteavaldus jõustub, kui eemalviibija on selle kätte saanud, st see on jõudnud saaja asukohta ja tal on olnud mõistlik võimalus sellega tutvuda (TsÜS § 69 lg 2). Töös toodud näidete korral saab toidukaupluse tellimiskeskonda lugeda tahteavalduse saaja mõjusfääris olevaks keskkonnaks. Seega kui tellimus on kinnitatud TI vahendusel, siis see on jõudnud teise poole mõjusfääri. Arvestades, et TI vahendusel tehtud tellimus on esitatud majandus- ja kutsetegevuses tegevale isikule, siis sarnaselt Riigikohtu

¹⁶⁷ Kull, VÕS I § 33/p 4.1, lk 185.

¹⁶⁸ Kull, VÕS I § 33/p 4.1, lk 185.

seisukohaga e-posti teel saadetud kirjaga mõistlikule tutvumise ajale¹⁶⁹, saab lugeda tellimiskeskkonna kaudu esitatud tellimuste mõistlikuks tutvumise ajaks hiljemalt järgmist päeva pärast tellimuse esitamist. Ka DCFR kommentaarides tuuakse välja, et elektrooniliselt edastatud teade loetakse adressaadile kätte jõudnuks, kui tal on teatele ligipääs ning teade ei pea jõudma isiklikult adressaadi kätte.¹⁷⁰ Kask ja Laanest on analüüsinud elektrooniliselt edastatud tahteavalduse kättesaamise aega ning leidnud, et kui see on pooltevahelises suhtluses tavapärane ja tehingu sisu nõuab viivitamatut kättetoimetamist, võib uudsete tehnoloogiliste lahenduste kaudu edastatud tahteavalduse puhul kättesaamise ehk saaja mõjusfääri jõudmise aega kokkuleppeliselt määrata.¹⁷¹ Uudseks tehnoloogiliseks lahenduseks saab pidada ka TI kasutamist tehingu tegemiseks. Kaudne tahteavaldus, mis väljendub mingi teos, loetakse tehtuks ja jõustunuks alates sellest ajast, mil tahteavalduse adressaat sellest teada sai.¹⁷²

2.4 Tahteavalduse tõlgendamine

Tahteavalduse tõlgendamise eesmärk on teha kindlaks individuaalse tehingulise käitumise tähendus. Seda on vaja teha, kui on tekkinud kahtlus või vaidlus selles, milliste õiguslike tagajärgede saavutamise eesmärgiga oli tahteavaldus seotud.¹⁷³ Antud magistritöö üks olulisemaid uurimisküsimusi on, kas tehisintellekti toel tehtud tahteavaldust saab lugeda tehisintellekti kasutaja tahteavalduseks. Selleks tulebki TI kasutaja tahteavaldust tõlgendada ja leida, kas tal on olnud soov õigusliku tagajärje saabumiseks. Lisaks on tahteavalduse tõlgendamise juures oluline ka tahteavalduse sisu. Arvestades, et TI vahendusel tehtud tehingud on üldreeglina lepingud, siis on tahteavaldus suunatud kindlale isikule ning tõlgendamise reeglite osas tuleb lähtuda TsÜS § 75 lg-s 1 sätestatust.

Tahteavalduse tõlgendamist eristatakse tehingu ehk lepingu tõlgendamisest, mida reguleerib VÕS § 29 ning mille eesmärk on selgitada välja lepingu sisu. Tahteavalduse tõlgendamise reeglitest (TsÜS § 75) lepingu tõlgendamisel ei piisa, kuna tegemist on vähemalt kahe tahteavaldusega. VÕS § 29 lg 1 kohaselt lähtutakse lepingu tõlgendamisel subjektiivse tõlgendamise põhimõttest ehk lepingupoolte ühisest tegelikust tahtest. Alles siis, kui ühist

¹⁶⁹ RKTko 3-2-1-123-07, p 12.

¹⁷⁰ DCFR art I.–1:109 (4c)/E, lk 160.

¹⁷¹ Vt lähemalt Kask, L., Laanest, K. Elektroonilise allkirjastamise aja tuvastamine: õiguslikud nõuded ja tehnilised võimalused. Juridica nr 4, 2020, lk 297.

¹⁷² RKTko 3-2-1-32-09, p 10.

¹⁷³ Kull, TsÜS § 75/ p 3.1.1, lk 237.

tegelikku tahet ei suudeta kindlaks teha, tullakse objektiivse tõlgendamise juurde ja lähtutakse mõistliku isiku positsioonist ehk tõlgendatakse lepingut nii, nagu lepingupooltega sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi (VÕS § 29 lg 4). Lepingu objektiivse tõlgendamise korral ei tohi üldse mööda minna kokkulepitust ning lepingule antav sisu ja tähendus peavad jääma vastuvõetavaks ka lepingupooltele.¹⁷⁴

Tahteavalduse tõlgendamine erineb ka tüüptingimuste tõlgendamisest, mida reguleerib VÕS § 39. Tüüptingimuste puhul kasutatakse objektiivse tõlgendamise põhimõtet, kuid vaidluse korral lähtutakse teise lepingupoolega (mitte tingimuste kasutaja) sarnase mõistliku isiku arusaamisest olukorras, mille asjaolud on sarnased vaidlusaluse lepingu sõlmimise asjaoludega. Kahtluse korral tõlgendatakse tüüptingimust tingimuse kasutaja kahjuks.¹⁷⁵

Tahteavalduse tõlgendamise esimene oluline samm on teha kindlaks VÕS § 67 alusel, kas tegemist on tahteavaldusega ning kas tahteavaldus on väljendatud.¹⁷⁶ Tahte ja avalduse vahekorra määratlemiseks esineb erinevaid teooriaid (tahteteooria, avaldusteooria, kehtivusteooria). Volens on välja toonud, et kui tahteteooria kohaselt välistas tahte puudumine tehingu kehtivuse, siis avaldusteooria pidas vastukaaluks määravaks väljendatud tahteavaldust.¹⁷⁷ See tähendab, et tahteteooria peab tahteavalduse kehtivuse osas määravaks isiku subjektiivset tahet ning avaldusteooria kohaselt toob tahteavaldus kaasa õiguslikud tagajärjed ka siis, kui avaldajal vastav sisemine tahe puudub. Kehtivusteooria kohta märgib Volens, et selle teooria järgi on olulised nii tahe kui ka avaldus, mille vahekord tehingu kehtivuse osas lahendatakse tõlgendamisreeglite kohaselt.¹⁷⁸ Ta toob välja veel, et Saksamaa kohtupraktika on jõudnud järeldusele, et avaldamisteadvuse puudumise korral tuleb olukord lahendada üldiste tahteavalduse tõlgendamise reeglite kohaselt, millele Eesti õiguses vastab TsÜS § 75.¹⁷⁹

Kuigi Loos leiab, et klassikalise lepinguõiguse teooria kohaselt võib osutuda keeruliseks seostada TI kasutaja tahteavaldust TI tegevusega olukorras, kus TI teeb kogemustest õppimise tagajärjel ise otsuseid (samas ta ei välista ka seda tõlgendamise võimalust), siis kehtivusteooriat arvesse võttes tuleks ka tugevalt autonoomse TI vahendusel tehtud tellimus lugeda TI kasutaja tahteavaldusega hõlmatuks, kui see jätab teise poolega sarnasele isikule

¹⁷⁴ Kull, VÕS I § 29/p 4.1., lk 156-158.

¹⁷⁵ Kull, VÕS I § 39/p 4.1 lk 211 - 212.

¹⁷⁶ Kull, TsÜS § 75/p 3.1.2., lk 238.

¹⁷⁷ Volens, lk 93.

¹⁷⁸ Volens, lk 94.

¹⁷⁹ Volens, lk 95.

mulje, kui tahteavaldusest. Samal arvamusel on ka Mik, kuna tahteavalduse adressaadil ei ole võimalik ise vahet teha, kas tahteavalduse sisu on genereeritud keeruka algoritmi poolt või on selle teinud inimene ise.¹⁸⁰ Kui TI kasutajal on võimalik ka ise üksikult komplekteerida virtuaalne ostukorv kasutades selleks masinõppel põhinevat TI-d, mida on võimalik kasutada ka automaatseks tellimuse esitamiseks, siis ei ole ka konkreetse TI kasutamine tahteavalduse adressaadi jaoks indikaatoriks, kas tellimuse pani kokku TI kasutaja vahetult ise või tegi valikud TI arvestades kasutaja poolt eelnevalt sisestatud kriteeriumeid.

Kui tahteavalduse olemasolu on küll kindel, kuid liigi (otsene või kaudne tahteavaldus) piiritlemine VÕS § 68 alusel ei ole selge, siis ei ole ilmingimata vaja seda eristada, kuna otsesel ja kaudsel tahteavaldusel on samad õiguslikud tagajärjed.¹⁸¹ Järgmiseks sammuks on selgeks teha tahteavalduse sisu. Kui tahe on väljendatud selgelt ja arusaadavalt nii, et nii tahteavalduse tegija ja mõistlik isik saavad sellest samamoodi aru, siis tehakse tõlgendamisel kindlaks tahteavalduse tegija tahe.¹⁸² See tähendab, et tahe ja avaldus langevad kokku. Põhimõtteliselt Wendehorsti esimese stsenaariumi puhul tahteavalduse tõlgendamisega probleeme ei tekigi.

TsÜS § 75 lg 1 esimese lause kohaselt tõlgendatakse kindlale isikule tehtud tahteavaldust vastavalt tahteavalduse tegija tahtele, kui tahteavalduse saaja seda teadis või pidi teadma. Kui TI vahendusel tehtud tehingute tegemiseks on sõlmitud raamleping või tehtud tehingu poolte vahel mingi muu kokkulepe (nt kavatsuste protokoll või hea tahte kokkulepe), siis on kokkuleppele tuginedes võimalik argumenteerida, et tahteavalduse saaja teadis või pidi teadma tahteavalduse sisust. Vastavalt TsÜS § 75 lg 1 teisele lausele tuleb tahteavaldust tõlgendada nii, nagu tahteavalduse saajaga sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi, kui tahteavalduse saaja tahteavalduse tegija tegelikku tahtet ei teadnud ega pidanudki teadma. See säte kaitseb tahteavalduse saajat tahteavaldusele ootamatu tähenduse andmise eest.¹⁸³ Siinkohal saab tagasi tulla eelmises alapeatükis toodud näitele, kus kasutaja seadistab oma külmkappi lihtsalt huvist näha, mida üks või teine nupp/käsklus teeb. Kui ta lisab ise virtuaalsesse ostukorvi või võimaldab külmikul endal tooteid sinna lisama hakata ning vajutab seejuures ka tellimise käsklustele, kuid ei soovi tegelikkuses, ostu sooritada, siis ei pääse kasutaja õiguslikust tagajärjest oma seesmisele tahtele viidates, kuna tahteavaldust tuleb tõlgendada nii, nagu tahteavalduse saajaga sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel

¹⁸⁰ Mik, lk 17.

¹⁸¹ Varul, TsÜS § 68/p 3.3, lk 223.

¹⁸² Kull, TsÜS § 75/p 3.1.1, lk 237.

¹⁸³ Kull, TsÜS § 75/p 3.2.1, lk 239.

mõistma pidi. Seega kasutaja peab külmiku vahendusel tellitud toidukaubad vastu võtma ja nende eest tasuma. Ka DCFR art II.-4:102 kohaselt tuleb tahteavaldus tõlgendada nii nagu adressaat sellest mõistlikult aru pidi saama ning mitte tahteavalduse tegija subjektiivse tahte alusel. See tähendab, et kui teisel poolel on põhjust eeldada, et tahteavalduse tegija tahe on olla lepinguga seotud, siis on tahteavaldus siduv.¹⁸⁴

Samas ei välista TsÜS § 75 lg 1 tahteavalduse saaja hoolsuskohustust. See tähendab, et tahteavalduse saaja peab näitama üles hoolsust tahteavalduse sisust õige ja tahteavalduse tegija tahte vastava arusaamise osas.¹⁸⁵ Näiteks laiendame Wendehorsti teist stsenaariumit, mille kohaselt arvuti programmi rikke tõttu esitab arvuti tellimuse 1000 pudeli A lemmik vahuveini tellimiseks, kuigi A programmeeris arvuti, et see telliks 12 pudelit. Seega siinjuhul on mõistlikule isikule arusaadav, et tavaline jaeklient ei telli reeglina nii suurt kogust vahuveini ning tahteavalduse saaja ehk toidukauplus peab üles näitama oodatavat hoolsust ja küsima A-lt üle ega viimane pole tellimuses esitatud kogusega eksinud. Kui tahteavalduse saaja oma hoolsuskohustust ei täida, siis “tuleb VÕS § 15 lg 4 alusel hinnata, kas saaja oli raskelt hooletu nende asjaolude suhtes, mis võimaldasid tahteavalduses sisalduvast tahtest aru saada. /.../ Tahteavalduse saaja hoolsuskohustuse täitmise hindamisel tuleb arvesse võtta ka üldist TsÜS § 138 lg-s 1 sätestatud heas usus käitumise kohustust, mille alusel saab hinnata, kas tahteavalduse saaja on käitunud heauskselt võimalike arusaamisalternatiivide vahel valimisel.”¹⁸⁶ Siinkohal oleneb ettevõtja teavitamiskohustuse täitmisest, kas sisestusvigade parandamine oli TI kasutajal võimalik ka peale TI poolt tellimuse saatmist või mitte.¹⁸⁷ Kui TI kasutajal ise ei ole võimalik reaalselt vigu parandada, siis seda hoolsam peaks lepingu teine pool olema.

M. Loos on toonud näite, kus külmik tellib 100 pudelit piima, kuigi kasutaja oli pannud virtuaalsesse ostukorvi ainult ühe pudeli piima. Ta on oma näite lahendamisel kasutanud DCFR-i ning leidnud, et kui toidukauplus annab oma Art II.-4:204 DCFR kohaselt aktsepti sellisele pakkumisele, kuigi oleks pidanud aru saama, et kliendid ei telli tavaliselt 100 pudelit piima, siis on leping küll sõlmitud, kuid samas on kliendil võimalik leping tühistada Art II.-7:202 DCFR kohaselt eksimuse alusel (avalduse väljendamise või edastamise ebatäpsust käsitletakse avalduse teinud või saatnud isiku eksimusena).¹⁸⁸

¹⁸⁴ DCFR art II.-4:102: Poole tahe sõlmida siduv õigussuhe või tekitada mõni muu õiguslik tagajärg tuleb kindlaks määrata poole avalduse või käitumise põhjal nagu teine pool mõistlikult mõistis.

¹⁸⁵ Kull, TsÜS § 75/p 3.2.1, lk 239.

¹⁸⁶ Kull, TsÜS § 75/p 3.2.1, lk 239.

¹⁸⁷ Vt sisestusvigade parandamise kohta alapeatükis 2.2 Tahte kujunemine.

¹⁸⁸ Loos, lk 9. Lisaks toob Loos välja, et kuna leping on sõlmitud elektrooniliselt ilma individuaalse suhtlemiseta, peab toidukauplus tegema kättesaadavaks tõhusad ja juurdepääsetavad vahendid parandavate

TsÜS § 92 lg 1 kohaselt on eksimus ebaõige ettekujutus tegelikest asjaoludest. Tehingu tühistamise aluse annab eksimus, kui see mõjutab isiku tahet tehing teha või teha seda kokkulepitud tingimustel. Eksimuseks loetakse ka seda, kui isik teeb tahte väljendamisel vigu.¹⁸⁹ Seega tellimusse sisestatud 100 pudelit piima ühe pudeli asemel on eksimus ning tehing tühistatav TsÜS § 92 lg 2 ja 3 p 2 alusel. TsÜS § 92 lg 3 p 2 sätestab, et tehingu teinud isik võib olulise eksimuse mõjul tehtud tehingu tühistada, kui tehingu teine pool teadis või pidi eksimusest teadma ja eksinud poole eksimusse jätmise oli vastuolus hea usu põhimõttega. See seondub juba varasemalt viidatud toidukaupluse hoolsuskohustusele.

Kui tahteavalduse saaja ei teadnud ega pidanudki teadma tahteavalduse tegija tegelikku tahet, tuleb tahteavaldus tõlgendada objektiivse tõlgendamise reeglite järgi ehk TsÜS § 75 lg 1 teise lause järgi. See tähendab, et tahteavaldus tõlgendatakse nii, nagu seda pidi tahteavalduse saajaga sarnane mõistlik isik samadel asjaoludel mõistma. Mõistlikkuse kriteeriumi objektiivne sisu on toodud välja VÕS § 7 lg-s 2, mille kohaselt arvestatakse tahteavalduse tõlgendamisel mõistlikkuse hindamisel õigussuhte olemust ja tahteavalduse eesmärki, vastava tegevus- või kutseala tavaid ja praktikat, samuti muid asjaolusid.¹⁹⁰ Mõistlik käitumine ei pruugi olla kooskõlas heas usus käitumisega.¹⁹¹ Kui hea usu põhimõte on seotud pigem isiku meeleseisundile või käitumise moraalsusele viitava subjektiivse kriteeriumiga, siis mõistlikkuse põhimõte lähtub neutraalse käitumise käitumismudelidest. Mõistlik isik jälgib tehingu tegemisel oma majanduslikke huvisid, kuid ei ole seejuures ebaaus. Seega mõistlik isik juhindub oma käitumises majanduslikust efektiivsusest, eetilisest käitumisest ning oma õiguste teostamisest ei ole ebamõistlik (st ei käitu hea usu vastaselt).¹⁹²

Seega, kui TI kasutaja on seadistanud oma külmiku selliselt, et see telliks mingite kriteeriumide alusel toitu ning külmik teebki seda, siis ei saa kasutaja peale tellimuse esitamist üldreeglina tugineda asjaolule, et päris sellise tellimuse nimekirja tahet tal ei olnud nagu see toidukauplusesse jõudis. Toidukauplus ei pea teadma täpselt oma tavakliendi maitse eelistusi ning kui tellimuses ei esine asjaolusid, mis võivad tekitada kahtlusi (nt liiga suur kogus), siis vastavalt objektiivse tõlgendamise reeglitele loetakse TI kasutaja tahteavaldus kehtivaks sellise sisuga nagu see kaupluse tellimiskeskonda jõudis. Mõistlik isik eeldab, et kui TI

sisestusvigade tuvastamiseks enne, kui minu pakkumine on lõplik, vastavalt Art. II – 3: 201 DCFR (sisestusvigade parandus) sätestatule. Vastavalt e-kaubanduse direktiivi artikli 11 lõikele 2 on see säte tarbijalepingutes kohustuslik. Seda on käsitletud ka antud töö alapeatükis 2.2 Tahte kujunemine.

¹⁸⁹ Käerdi, TsÜS § 92/p 3.1, lk 299.

¹⁹⁰ Kull, TsÜS § 75/p 3.2.2., lk 239-240.

¹⁹¹ Sama seiskoht on ka DCFR art I-1:104 kommentaarides [DCFR art I-1:104, lk 138.]

¹⁹² Kull, VÕS I § 7/p 4.1., lk 53-54.

kasutaja kasutab oma seadet vahendina tehingu tegemiseks (nt külmikut), siis ta soovib elektroonilisel teel sõlmida teise poolega siduvat lepingut. Kui kasutaja ei vali ise iga konkreetset toodet virtuaalsesse ostukorvi ning selle asemel programmeerib algoritmi või seadistab külmiku vastavaid valikuid tema enda eest tegema, siis mõistlikult ja ratsionaalselt käituva isikuna peaks kasutaja arvestama võimalusega, et mida suurem valikuvõimalus külmikule usaldada, seda tõenäolisem on, et valikud võivad erineda isiku enda omadest (seade teeb seda ratsionaalselt ja ilma emotsioonideta, inimene võib oma valikutes tugineda ka emotsioonidele ja sel hetkel olevatele isudele). Ka TI kasutaja käitumisele kehtib heas usus käitumise kohustus ehk kas kasutaja on nt külmiku kasutamisel heauskselt käitunud erinevate alternatiivide vahel valimisel ehk milliseid seadistusi ja kriteeriumeid on ta külmikule lisanud ning kui suure valikuvabaduse on ta külmikule sõltuvalt selle TI tasemest ja autonoomsuse astmest andnud. Seetõttu on TI kasutajal oluline ka väljendada oma tahet selliselt, et see oleks arusaadav ka teistele.

Loos on toonud välja näite, kus külmikapp tellib tarkvara vea tõttu 300 g lambaliha asemel 300 g krevette. Loos on seisukohal, et sellisel juhul ei pea toidupood vastupidiselt eelmisele näitele kahtlustama, et kasutaja on teinud tellimisel vea ning leping kehtib peale toidupoe nõustumust. Samuti on Loos seisukohal, et eksimuse tõttu ei saa ka lepingut sarnaselt eelmisele näitele tühistada, kuna siin on kahjunõude esitamise võimalus kasutajal külmikapi tootjale.¹⁹³ Ka TsÜS alusel toimuks tõlgendamine siin objektiivse tõlgendamise reeglite kohaselt ning 300 g krevette ei ärataks kahtlust, et kasutaja või külmik on tellimuse esitamisel teinud vea. Seega on toidupoe hoolsuskohustus täidetud ja külmiku kasutaja tahteavalduses ei esine puuduseid. Tehingu tühistamise aluseid eksimuse tõttu kasutajal selle näite korral ei ole. Kuigi tehingu sisus on eksimus, kuna soovitud kaubaartikli asemel on tellitud midagi muud (lambaliha asemel on tellitud krevetid), siis ei saa sätet TsÜS § 92 lg 3 p 2 siin kohaldada, kuna toidukauplus on käitunud heas usus ega pidanud teadma, et tellitud on vale kaubaartikkel.

Samas tuleb tähele panna, et kui TI vahendusel tehtud tellimuses on tekkinud viga mitte TI rikke, vaid toidukaupluse tellimissüsteemi tõttu, siis on viga tekkinud tahteavalduse saaja mõjusfääris. See toob kaasa objektiivse tõlgendamise üldreeglist erandi ning TsÜS § 71 teise lause kohaselt loetakse tahteavaldus tehtuks sellise sisuga, nagu see väljendati, kui tahteavalduse sisu muutus asjaolude tõttu, mille esinemise riisikot kannab tahteavalduse saaja.

¹⁹³ Loos, lk 10.

Eelnevat kokkuvõttes saab järeldada, et TI kui vahendi kasutamisel tehingute tegemisel saab TI kasutajale omistada tahteavalduse hoolimata TI intelligentsuse ja automatiseerituse tasemest, tingimusel, et objektiivse tõlgendamise reeglite alusel tahteavalduse adressaadiga sarnane mõistlik isik saab tahteavaldusest aru, et TI kasutaja soovib õiguslikku tagajärge. TI kui vahendi kasutamine tehingute tegemisel ei too kaasa põhimõttelisi erisusi eksimuse tõttu lepingu tühistamisel. Programmeerimise viga või tehniline rike võib juhtuda ka muude vahendite puhul (nt müügiautomaat või arvuti) ning seega ei teki ka probleeme olemasolevate normide kohaldamisel.

3. TEHINGU TEGEMISELE SUUNATUD TAHTEAVALDUSED

3.1 Ofert

Vastavalt VÕS § 9 lg 1 sõlmitakse leping pakkumuse esitamise ja sellele nõustumuse andmisega, samuti muul viisil vastastikuste tahteavalduste vahetamise teel, kui on piisavalt selge, et lepingupooled on saavutanud kokkuleppe. See tähendab, et TI vahendusel lepingu sõlmimiseks peab TI poolt edastatud tahteavaldus olema ofert VÕS § 16 lg 1 mõistes. Selleks tuleb kontrollida, kas ettepanek leping sõlmida täidab VÕS §-s 16 sätestatud nõudeid. VÕS § 16 lg 1 kohaselt on pakkumus (ofert) lepingu sõlmimise ettepanek, mis on piisavalt määratletud ja väljendab pakkumuse esitaja (oferendi) tahet olla ettepanekule nõustumuse andmise korral sõlmitava lepinguga õiguslikult seotud.¹⁹⁴ Pakkumuse esitaja ehk oferent on TI vahendusel sõlmitavate lepingute puhul TI kasutaja ja mitte TI, kuna tehisintellekti tuleb käsitleda lepingu sõlmimise vahendina ning lepingu pooleks on TI kasutaja.

Oferdi puhul on esimene oluline tunnus, et see oleks piisavalt määratletud. See tähendab, et oferdis peab olema väljendatud tahe olla lepinguliselt seotud isikuga, kellele pakkumus tehakse ja kes selle vastu võtab. Lisaks peavad oferdis olema esitatud lepingu olemuslikud tingimused või peab olema võimalik lepingu olulised tingimused oferdis sisalduva teabe alusel kindlaks määrata.¹⁹⁵ Töös kasutatud näited põhinevad müügilepingul, mille olemuslikeks tingimusteks vastavalt VÕS § 208 § lg-le 1 on konkreetne kaubaartikkel, kogus ja selle ostuhind. Lepingu tingimused on võimalik kindlaks määrata üldiselt, nt kui TI vahendusel edastatud tellimuses ei ole küll esitatud konkreetne kaubaartikkel, vaid näiteks ainult toiduaine nimetus - nt “piim”, ilma et oleks määratud konkreetne tootja (Alma, Tere vms). Sellisel juhul on tegemist lahtise tingimusega VÕS § 26 mõistes.¹⁹⁶ Ka hind võib jääda sellisel juhul lahtiseks, kuid vastavalt § 26 lg-le 3 tuleb teise lepingupoole poolt määratud hind vastama hea usu ja mõistlikkuse põhimõttele. Näiteks võib mõistlikuks pidada hinda, mis

¹⁹⁴ DCFR art II.-4:201 (1) on pakkumine defineeritud samuti nagu VÕS § 16 lg 1.

¹⁹⁵ Kull, VÕS I § 16/p 4.1.1., lk 109.

¹⁹⁶ Vt lahtiste tingimuste kohta alapeatükis 2.3 Tahteavaldamise viisid.

vastab kaupluses müüdavale konkreetsele tootele hetkel kehtivale hinnale. Samas toote kogus peaks olema määratud.

Vastavalt VÕS kommentaaridele loetakse ofert piisavalt määratletuks, kui lepingutingimused on tuletatavad varasematest lepingutest.¹⁹⁷ Seega kogused ja konkreetsed kaubaartiklid on tuletatavad ka TI kasutaja varasematest ostuharjumustest. Küll aga ei tähenda see, et teine lepingupool võib ise hakata erinevaid tooteid tellimusse juurde lisama, kui neid on küll varasemalt tellitud, kuid konkreetsetes tellimustes puuduvad. Kui TI kasutaja ja toidukauplus on sõlminud eelnevalt raamlepingu või muu kokkuleppe, milles on määratud kindlad kaubaartiklid, kogused, maksimaalsed hinnad jms mida TI vahendusel hakatakse tellima ning hiljem targa külmiku vahendusel saadetud lepingu sõlmimise ettepanekus on toodud välja sellest erinev loetelu ja kogused, siis sellist ettepanekut ei saa lugeda oferdiks.¹⁹⁸ Sellises ettepanekus ei väljendu pakkumuse esitaja tahet olla ettepanekule nõustumuse andmise korral sõlmitava lepinguga õiguslikult seotud, mis on aga teine oluline tunnus oferdile. Siinkohal tekib aga küsimus, kas ükski raamlepingust väljunud tahteavaldus ei oma õiguslikku tähendust. Kui kohaldada raamlepingule VÕS § 13 lg-t 3, siis võiks ilmselt ka vastavate eelduste olemasolul (tahe lepingutingimusi muuta ja tahe teha seda kokkulepitust erinevas vormis) lugeda ka erineva sisuga ofert õiguslikult siduvaks tahteavalduseks.¹⁹⁹

Teine oferdi tunnus on tahe olla ettepanekule nõustumuse korral lepinguliselt seotud.²⁰⁰ TI vahendusel edastatud lepingu sõlmimise ettepanek väljendab oferendi ehk TI kasutaja tahet olla ettepanekule nõustumuse andmise korral lepinguga õiguslikult seotud nii siis, kui oferent ise täidab isiklikult nt tehisintellekti kasutades virtuaalse ostukorvi, kuid ka siis, kui oferent on tellimuse esitamiseks tehisintellekti sisestanud vastavad kriteeriumid, mille alusel TI otsustab tellimuse sisu. Võttes arvesse ka erinevaid tahte ja avalduse vahekorra määratlemise teooriaid, tehakse kindlaks, kas TI vahendusel edastatud pakkumus sisaldab oferendi tahet, tahteavalduse objektiivse tõlgendamise reeglite alusel (TsÜS § 75). See tähendab, et kui pakkumise saaja ei teadnud ega pidanudki teadma oferendi tegelikku tahet, siis vastavalt TsÜS § 75 lg-le 2 tuleb pakkumine tõlgendada nii, nagu pakkumise saajaga sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi. Seega, kui TI edastatud oferdis on toodud kaks pakki piima, kuid pakkumuse saatja sisemine subjektiivne tahe on üks või kolm pakki piima,

¹⁹⁷ Kull, VÕS I § 16/p 4.1.2., lk 110.

¹⁹⁸ Kull, VÕS I § 16/p 4.1.2., lk 109.

¹⁹⁹ RKTko 2-15-5027, p 12.

²⁰⁰ Kull, VÕS I § 16/p 4.1.2., lk 110.

siis loetakse ofert tehtuks sisuga kaks pakki piima, kuna pakkumuse saaja nagu ka iga teine sarnane mõistlik isik mõistaks pakkumust selliselt nagu see esitati.²⁰¹

Kolmas offerdi tunnus on suunatus kindlaksmääratud isikule.²⁰² Offerendi tahe olla lepinguliselt seotud isikuga, kellele ettepanek tehakse väljendub TI poolt saadetud tellimuses konkreetse kaupluse tellimuskeskonda. Vastavalt TsÜS § 69 lg-le 1 tuleb kindlale isikule suunatud pakkumus offerendi poolt väljendada ja see muutub kehtivaks kättesaamisega. TI vahendusel saadetud pakkumine on teisele poolele kättesaadavaks muutunud, kui see on jõudnud pakkumise saaja mõjussfäär (nt tellimiskeskonda) ning arvestades, et müüja puhul on tegemist majandus- ja kutsetegevuses tegeva isikuga, siis tellimiskeskonna kaudu esitatud tellimuse mõistlikuks tutvumise ajaks on hiljemalt järgmine päev²⁰³ peale pakkumuse esitamist. Kask ja Laanest seisukohta²⁰⁴ arvestades võib TI vahendusel edastatud pakkumuse kättesaamise aja ka kokkuleppeliselt määrata.

Oferdile kui tahteavaldusele kehtib vormivabadus, kui seaduses või lepingus ei ole sellele ette nähtud kindlat vormi.²⁰⁵ See tähendab, et pakkumise võib edastada ka elektroonilises vormis (töös toodud näidete korral ka TI-d kui vahendit kasutades). Aktsepti kättesaamisel loetakse leping sõlmituks ja tehing sellega tehtuks. Samas peab arvutivõrgu kaudu lepingu sõlmimisel ettevõtja täitma seaduses sätestatud nõudeid teavitamiskohustuse kohta (VÕS § 62¹, 62²), vastasel juhul tarbija jaoks õiguslikku tagajärge ei saabu ning makstud raha on võimalik tagasi nõuda kui alusetult saadu.²⁰⁶

Vahekokkuvõtteks saab järeldada, et TI vahendusel edastatud ettepanek sõlmida leping täidab VÕS §-S 16 sätestatud nõudeid ja tegemist on offerdiga ning olemasolevate normide kohaldamisel ei teki probleeme.

²⁰¹ Vt TI vahendusel tehtud tehingute tõlgendamise kohta alapeatükis 2.4 Tahteavalduse tõlgendamine.

²⁰² Kull, VÕS I § 16/p 4.1.4., lk 111.

²⁰³ Vt RKTko 3-2-1-123-07, p 12.

²⁰⁴ Vt lähemalt Kask/Laanest, lk 297.

²⁰⁵ Kull, VÕS I § 16/p 4.1.5, lk 111.

²⁰⁶ Kull, VÕS I § 16/p 4.3., lk 113. Vt TI vahendusel ja arvutivõrgu kaudu lepingu sõlmimise kohta alapeatükis 2.2 Tahte kujunemine.

3.2 Aktsept

Vastavalt VÕS § 20 lg-le 1 on nõustumus ehk aktsept otsese tahteavaldusega või mingi teoga väljendatud nõusolek sõlmida leping. Aktsept on samuti tahteavaldus ning nõustumuse andja tahe olla pakkumuse saatjaga siduvas lepingulises suhtes tõlgendatakse objektiivse tõlgendamise reeglite alusel. See tähendab, et kui müüja kasutab tellimuste käsitlemistel tehisintellekti baasil tellimiskeskonda ning tellimiskeskond saab ilma müüja otsese sekkumiseta oferendile tellimuse kinnituse, mille sõnastus viitab ühtlasi, et pakkumusega nõustutakse, siis vastavalt VÕS § 75 lg 1 teisele lausele tõlgendatakse tellimuse kinnitus vastavalt pakkumuse saatjaga sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi, tingimusel, et oferent ei teadnud ega pidanudki teadma müüja tegelikku tahet ning isegi juhul kui müüja tegelik subjektiivne tahe ei olnud kinnituse näol ka nõustumust saata. Seega tehisintellekti tegevus loetakse hõlmatuks kaupluse tahtega. Ka VÕS kommentaarides on välja toodud, et aktseptiks ei ole teated selle kohta, et pakkumus on kätte saadud²⁰⁷, kuid sõltuvalt sõnastusest võib vastavalt VÕS § 62¹ lg-le 3 ettevõtja poolt saadetud tellimuse kinnituse nõustumuseks lugeda.²⁰⁸ Nagu eelnevalt juba mainitud, siis normi eesmärki täidaks paremini see, kui lepingu nõustumusena saadetud tellimuse kinnitus oleks saadetud kasutaja otsekontaktile, kuid nõustumust, mis on saadetud tehisintellekti kontole ei saa pidada VÕS §-ga 20 vastuolus olevaks .

Vastavalt VÕS § 21 lg-le 1 ei tohi nõustumus sisaldada võrreldes pakkumisega olulisi muudatusi, vastasel korral on tegemist pakkumuse tagasilükkamise ja samal ajal uue pakkumusega. Vastavalt VÕS kommentaaridele saab oluliseks pidada muudatust, mille tõttu pakkumuse tähendus muutub oferendi jaoks ning vastav tingimus ei pruugi enam pakkumuse tegija jaoks vastuvõetav olla.²⁰⁹ Näiteks, kui TI vahedusel saadetud või oferent ise otse saadab kauplusele tellimuse taimse piimajoogi kohta ning kaupluse tehisintellekt saadab autonoomselt välja nõustumuse, kus taimse piimajoogi puudumise tõttu on see asendatud see nt Alma lehmapiimaga, siis võib seda lugeda oluliseks muudatuseks ning seetõttu ei ole tegemist enam nõustumusega vaid uue pakkumusega, mille nüüd omakorda peab kinnitama tellimuse saatja. Kuna TI tegevuse saab lugeda hõlmatuks TI kasutaja tahtega, siis saab lugeda uue pakkumusega nõustumuseks TI poolt saadetud sellekohast tahteavaldust, kui

²⁰⁷ Kull, VÕS I § 20/p 4.2., lk 120-121.

²⁰⁸ Sein, VÕS I § 62¹/p 4.3, lk 326.

²⁰⁹ Kull, VÕS I § 21/p 4.1., lk 124.

selline tahteavalduste vahetamine on TI vahendusel tehnoloogiliselt võimalik²¹⁰ ning TI kasutaja on seadme selliselt seadistanud. Kui aga tellimuses on Tere piim, mis nõustumuses asendatakse Alma piimaga, siis võiks seda pidada ebaoluliseks muudatuseks ning tegemist on nõustumusega ja mitte uue pakkumusega. Samas vastavalt VÕS § 21 lg-le 2 võib pakkumuse tegija viivitamatult teatada, et ta ei ole muudatusega nõus. See eeldab, et kui tellimus saadeti TI vahendusel, siis kasutajal peaks olema ligipääs nõustumusele, mille oleks võimalik vajadusel viivitamata reageerida. VÕS §-st 87 tulenev kaupade valikuõigus või §-st 89 tulenev asendamine on võimalik jätta ka masinale, tehes tellimusele eelnevalt vastava sellekohase märke, kui tellimuse esitaja valikuõiguse jätmise või asendamisega nõus on.

Nõustus peab olema VÕS § 16 ja 17 alusel tehtud tähtaegselt ning kuna tegemist on tahteavaldusega, siis see peab olema teisele poolele ka TsÜS § 69 lg 1 alusel avaldatud.²¹¹ Siinjuures tuleb kaaluda, kas piisab, kui nõustus otsese tahteavaldusena saadetakse samuti tellimuse esitamiseks kasutatatud TI-le kui vahendile või tuleks see saata otse teise lepingupoole ehk TI kasutaja kontaktile (nt emailile). Arvestades, et TI vahendusel saadetud ettepanek lepingu sõlmimiseks võib olla tehtud automatiseeritult, st ilma et TI kasutaja selle juures viibiks, siis normi eesmärgiga oleks paremini kooskõlas, kui nõustus otsese tahteavaldusena saadetakse otse kasutaja emailile. DCFR art II.-4:204 kommentaarides on välja toodud, et aktsept ei pea olema tehtud samas vormis oferdiga, st kirjalikult saadetud pakkumusega võib nõustuda emaili teel või ka suuliselt telefoni teel.²¹² Samas, kui teine pool saadab TI vahendusel aktsepti samuti TI-le kui vahendile, millega saadeti ofert, siis ei saa sellist teavitust lugeda VÕS §-ga 20 vastuolus olevaks.

Nõustus võib olla ka väljendatud mingi teoga, mistõttu võidakse nõustumuseks lugeda ka pakkumusele vastava kauba ärasaatmist. Samas peab teo tegemisest pakkumuse tegijale ka teada andma.²¹³ Töös toodud näidete puhul, kus TI-i kasutatakse tellimuse esitamiseks piisab, kui kaubad tuuakse kohale TI kasutaja juuresolekul ning seeläbi saab kasutaja teada toidukaupluse nõustumusest ning lepingu saab lugeda sõlmituks. Kui lepingu teine pool ehk kauplus kasutab TI-d tellimuste käsitlemiseks, nt kinnituse saatmise ja komplekteerimine, siis saab samuti aktseptiks lugeda müüja tegevuse kaupade tarnega tellimuse esitajale ehk oferendile.

²¹⁰ Kerr on välja toonud, et juhul kui tehisintellekt peab uuele pakkumisele nõustumuse saatma, siis peab TI olema suuteline uusi tingimusi lugema ning aru saama, millised tingimused on TI kasutajale vastuvõetavad. Vt lähemalt Kerr, I. R. Ensuring the Success of Contract Formation in Agent-Mediated Electronic Commerce. University of Ottawa, Electronic Commerce Research 1, 2001, lk 198.

²¹¹ Kull, VÕS I § 20/p 4.2., lk 120-121.

²¹² DCFR art II.-4:204/A, lk 335.

²¹³ Kull, VÕS I § 20/p 4.3, lk 121.

M2M lepingute puhul võib aktsepti anda samuti teine tehisintellekt ilma inimese otsese sekkumiseta.²¹⁴ Sellisel juhul tuleb jällegi tõlgendada tahteavalduse tõlgendusreeglite järgi, kuidas TI poolt edastatud aktsept vastab selle TI kasutaja tahtele. Samas võib masinalt masinale liikuv tahteavaldus kaasa tuua hoopis nutika lepingu sõlmimise, kuid ei pruugi.²¹⁵

Vahekokkuvõttena saab tõdeda, et lepingu sõlmimise ettepanekule tehisintellekti vahendusel saadetud nõusolek vastab VÕS § 20 nõuetele, st tegemist on aktseptiga.

²¹⁴ Loos, lk 6.

²¹⁵ Päris puhtaks M2M lepinguks ilmselt targa külmkapi poolt tellimuse esitamist Eesti kaupluse tellimissüsteemi veel pidada ei saa, sest kuigi otsesuhtlus võib olla minimaalne või puududa üldse, siis kaupluse poole pealt toiduainete komplekteerimine ja tellimuse täitmine käib inimese ja mitte masina osalusel.

KOKKUVÕTE

Tehisintellektiks loetakse arvutisüsteemi, mis suudab täita ülesandeid, mis tavapäraselt eeldavad inimesele omast intelligentsust. Sellel on viis tunnust: (1) kommunikatsioon; (2) sisemised teadmised; (3) masinõppe vormis saadud välised teadmised; (4) eesmärgipärane käitumine; (5) loovus eesmärgi täitmisel. Tehisintellekte saab autonoomsuse lähtekohalt kaheks: nõrgalt autonoomsed (kitsas TI) ja tugevalt autonoomsed (lai TI). Kuigi tehisintellekti käsitlevatest artiklitest ja meediakajastusest võib jääda kergelt petlik mulje, et tehisintellekti arendustööd edenevad peadpöörival kiirusel ning kohe-kohe on inimeste kasutuses tugevalt autonoomsed robotid, mis võivad ka halvema stsenaariumi korral inimeste üle kontrolli võtta ning nende kasutamist tuleks ennetavalt piirata, siis sellist hüppelist tugevalt intelligentse ja eneseteadvusega tehisintellekti arendamist pole toimunud. Üldise TI tulekut tsiviilkaibes peetakse pigem vähe tõenäoliseks või siis lähimas tulevikus vähetõenäoliseks. Seetõttu keskenduti selles magistritöös nõrga ehk kitsa TI vahendusel või toel tehtud tehingute kehtivuse analüüsimisele.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on tehisintellekti toel või vahendusel tehtud tehingute kehtivuse eeldused Eesti õiguses ning selgitada välja, kas kehtivates seadustes tuleks teha muudatusi ja kui, siis milliseid.

Magistritöö autor on erinevate TI definitsioonide ja tunnuste alusel leidnud omapoolse definitsiooni, milles antud töö kirjutamisel lähtuda. Selle kohaselt on tehisintellekti näol tegemist tarkvaraga, mis (1) tegutseb vastavalt inimese poolt etteantud eesmärgile, (2) reageerides reaalse/füüsilise või virtuaalse keskkonna muutustele, (3) kogudes, töödeldes ja tõlgendades andmeid, (4) valides ja otsustades edasised sammud ja (5) muutes oma tegevusega ise keskkonda. Lisaks võib TI saadud kogemustest õppida, muutes seeläbi oma edasist käitumist ja otsustusprotsessi ning suhelda teiste isikute, masinate ja TI-ga. TI võib olla füüsiliselt tajutav, kuid ei pruugi seda olla.

Töös jõuti järeldusele, et tehisintellektiga tehtud tehingute kehtivuse kontrollimiseks, tuleb kõigepealt välja selgitada, kes on sellisel juhul lepingu osapoolteks. Eesti õiguskorras on senini olnud ainsaks õigusvõimet omavaks subjektiks inimese kõrval juriidiline isik.

Tehisintellekt ei ole ei inimene ega juriidiline fiktsioon ning TsÜS-i kohaselt ei ole seega TI isikuks ega saa seetõttu olla tehingu pooleks. Riikidel on võim ja õigus määrata isikute ring ja tingimused, kellele omistatakse õigussubjektsus. Iseküsimus on, kas õigussubjektsus saaks omistada tehisintellektile analoogia korras, on selleks vajalik genereerida täiesti uus kategooria või õigussubjektsust omistada ei ole võimalik.

TI-le õigussubjektsuse omistamist ei ole põhjendatud ning ei oleks kooskõlas ka Eesti kehtiva õiguskorraga. Samuti puudub vajadus kohaldada TI-le asja kohta sätestatud analoogiliselt looma käsitlemisele asjana. Töös leiti, et TI on seostatav füüsilise või juriidilise isikuga, mistõttu tuleb TI tegevus lugeda selle kasutaja tegevuseks.

TI-d on võimalik käsitleda esemena (füüsiliselt tajutava TI puhul asjana) ja seeläbi tehingute sõlmimise vahendina, millega kasutaja saab saata teisele lepingupoolele oma tahteavalduse. TI-d ei saa kvalifitseerida töö autori hinnangul agendiks, kuna esiteks ei ole TI isik, mis omaks õiguseid ja kohustusi ning TI-d ei saa saaks panna vastutama oma tegude eest.

TI vahendusel sõlmitud tehingute puhul on võimalik tahteavaldus avaldada nii otseselt kui kaudselt ning magistritöö autori hinnangul sõltub see TI tehingu tüübist. Otsene tahteavaldus on tehtud, kui TI kasutaja on määranud kriteeriumid tellimuse esitamiseks ja TI on edastanud teisele lepingupoolele sellest lähtudes tahteavalduse ning kaudselt, kui kasutaja on seadistanud TI selliselt, et tahteavaldus väljendub TI teos. Oluline on, et TI kasutajal on soov ja tahe õiguslikule tagajärjele, kusjuures kõik tehingu tingimused ei pea TI vahendusel sõlmitud lepingute puhul olema kokku lepitud. Kui tahteavalduse olemasolu on küll kindel, kuid piiritlemine kaudseks või otseseks selge ei ole, siis puudub vajadus tahteavalduste viiside eristamiseks.

Töös jõuti järeldusele, et Turki ja Pildi seisukoht ei ole põhjendatud, mille kohaselt tehisintellekti vahendusel tehtud tehingu puhul inimtahtega mitteseotud tegevus ei sobi ühegi TsÜS § 68 toodud tahteavalduse liigi alla, kuna puudub inimese tahte piisav konkretiseeritus. Lisaks on lepingupoolel võimalik tahteavalduse kriteeriumitele vastavus hõlpsalt ületada, sõlmides eelnevalt kirjalikus või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis raamlepingu.

TI vahendusel sõlmitakse tehingud elektrooniliselt ning seetõttu kohalduvad nendele arvutivõrgu abil lepingu sõlmimist reguleerivad normid, st VÕS § 62¹, 62². Selleks, et TI kasutajal oleks tegelikest asjaoludest õige ettekujutus, on oluline, et ettevõtja ehk lepingu

teine pool täidaks korrektelt oma teavitamiskohustust. E-kaubanduse direktiiv ja tarbija õiguste direktiivid ei ole arvesse võtnud lepingu sõlmimist TI vahendusel ning seetõttu tuleks korrigeerida direktiividest üle võetud VÕS § 62¹ ja 62², et ettevõtja poolne teavitus oleks paremini kooskõlas normi ja direktiivide eesmärgiga. Nimelt tuleks nõutud teabe esitamise aega (kas vahetult enne tellimust või mitte) silmas pidades, vastav info edastada ettevõtja poolt TI-le või TI kasutaja otsekontaktile (emailile). Lisaks tuleks sisestusvigade parandamist võimaldamine kasutajale peale TI poolt tellimuse saatmist.

Arvestades, et TI vahendusel tehtud tehingud on üldreeglina lepingud, siis on tahteavaldus suunatud kindlale isikule ning tõlgendamise reeglite osas tuleb lähtuda TsÜS § 75 lg-s 1 sätestatust. Ka isiku tahtemomente (tegutsemistahe, avaldamisteadvus ja tehingutahe) ja erinevaid tahteavalduse tõlgendamise teooriaid (tahteteooria, avaldusteooria, kehtivusteooria) arvestades, tuleb tahteavalduse tõlgendamisel arvestada tahteavalduse objektiivse tõlgendamise reegleid.

Samas ei välista TsÜS § 75 lg 1 tahteavalduse saaja hoolsuskohustust. See tähendab, et tahteavalduse saaja peab näitama üles hoolsust tahteavalduse sisust õige ja tahteavalduse tegija tahtele vastava arusaamise osas. Lisaks on TI kasutajal võimalik tehing tühistada olulise eksimuse tõttu TsÜS § 92 lg 2 ja 3 p 2 alusel. Seega kui TI vahendusel tehtud tehingu puhul on TI edastanud tahteavalduse, milles on väljendatud mingi oluliselt erinev tingimus, mis ei vasta TI kasutaja soovile ega tahtele ning sellest oleks pidanud aru saama ka teine pool, siis on selline tehing tühistatav. Seega kui tark külmik tellib krevette sealiha asemel, siis selline tehing tühistatav ei ole. Küll aga on seda tehing, kui külmik tellib krevette tavatarbija kohta liiga palju.

Tehisintellekti vahendusel tehtud tahteavaldus võib olla kooskõlas nii oferdile kui ka aktseptile esitatavate nõuetega ning tuua kaasa kehtiva lepingu sõlmimise.

Magistritöös on jõutud järeldusele, et nii füüsilisele kui juriidilisele isikule on võimalik omistada tehisintellekti vahendusel edastatud tahteavaldus konkreetsele õiguslikule tagajärjele ning Eestis kehtivat õiguslikku regulatsiooni ei ole vaja seetõttu oluliselt muuta. Senised tõlgendused tahteavalduse avaldamise viiside kohta arvestades, tehisintellekti vahendusel sõlmitud tehingute eripära, tuleb kaasajastada. Sellest lähtudes, ei ole vajadust tehisintellektile omistada isiku staatust, osalist õigusvõimet ega piiratud teovõimet ega luua üle-euroopalist

või riiklikku tehisintellekti registrit. Korrigeerima peaks ettevõtja teavitamiskohustust reguleerivaid norme.

ABSTRACT

EXECUTION OF A VALID TRANSACTION THROUGH ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The legal literature has examined the legal issues surrounding artificial intelligence, data protection, privacy and cybersecurity, as well as ethics and morals. However, this master's thesis focuses on transactions made through artificial intelligence in terms of their validity. The author of this thesis compares the solutions presented in the legal literature with Estonian law.

The main purpose of this master's thesis is to find out what are the prerequisites for the validity of transactions made with the help of artificial intelligence in Estonian law and to find out whether changes should be made in the applicable laws and, if so, which ones.

The master's thesis examines under what conditions can artificial intelligence be considered a party to a contract and when is it necessary; on what basis can artificial intelligence be considered as a representative of its user; in the case of transactions carried out with the aid of artificial intelligence, can the activities of artificial intelligence be regarded as covered by the declaration of intent of that user and under what conditions?

The development of robotics and artificial intelligence has the potential to reshape life and working practices, increase efficiency, savings and security, and provide better services. Most people have already been exposed to artificial intelligence often without realizing it. When shopping online, it offers us similar products, provides movie recommendations, helps with search engines, evaluates student work, is a personal tutor, scans luggage carried at airports, and more. The goal of all of this is to make people's lives easier. If artificial intelligence does not participate in the transaction, then such an application is not of direct interest to the given master's thesis.

When analyzing the nature of transactions made with the help of artificial intelligence, the concept of artificial intelligence must be defined.

Although artificial intelligence has been defined differently by different countries, and the European Commission has also provided its own definition, which was later supplemented by a high-level group of experts, the author of the master's thesis has made her own definition based on different definitions and AI characteristics. According to this, artificial intelligence is a software that (1) acts according to a human purpose, (2) responds to changes in the real / physical or virtual environment, (3) collects, processes and interprets data, (4) selects and decides its next steps, and (5) changes the environment by its activities. In addition, AI can learn from experience, thereby changing its future behavior and decision-making process, and interacting with other subjects, machines, and AI.

Artificial intelligence is classified into narrow AI and general AI. Narrow AI refers to an artificial intelligence, which performs a single function. This includes applications that can perform a specific limited task in the same way as a human. General AI refers to a fully automatic system that can perform any intellectual task. All AI-s used today fall under the narrow AI.

Wenderhorst has pointed out three levels of intelligence. Based on the examples of Wenderhorst, we construct three simple examples of transactions initiated by artificial intelligence. A first-level intellect can be considered, for example, a refrigerator to which the user has given a one-time command that the refrigerator must order 3 liters of milk per week from a certain grocery store if the price per liter of milk falls below 50 cents.

The second level of intelligence can be considered a refrigerator, which automatically monitors the foodstuffs in the refrigerator. The owner determines that the refrigerator will order an additional 3 liters of milk at a time when there is only one packet of milk left in the refrigerator. In addition, the refrigerator must order milk at the cheapest price from different stores, taking into account both the price per liter and the delivery fee.

The third level of intelligence is the refrigerator, which, in addition to monitoring the contents of the refrigerator, it interacts with other household appliances and applications (eg the diet plan app) and learns from experience. The refrigerator makes its own decisions whether and when to order any additional food. For example, he knows that the owner has a habit of making pancakes on Sunday mornings and has milk in the fridge for that morning, or that by at the start of the school year on 1st September, there has to be a cake, or have ingredients for making chicken salad on Thursday according to a diet plan.

According to Estonian General Part of the Civil Code Act a transaction is an act or a set of interrelated acts which contains a declaration of intention directed at bringing about a certain legal consequence (§ 67 lg 1). In order to verify the validity of transactions made with artificial intelligence, it must first be established who is the party to the contract in such a case. The only subject with legal capacity in the Estonian law is a legal person next to a human. Artificial intelligence is neither a human nor a legal fiction. TI is therefore not a person and cannot therefore be a party to the transaction.

States have the power and right to determine the circle of persons and the conditions to which legal personality is attributed. The question is whether legal personality could be attributed to artificial intelligence by analogy, it is necessary to generate a completely new category for this purpose, or it is not possible to attribute legal personality.

Legal scholars are divided into two camps: those who are in any case opposed to giving AI legal personality, and others who see it as possible. However, the prevailing position does not support the attribution of legal personality to AI, nor does the Estonian law. TI cannot be considered a party to the contract because it has no subjectivity and is not responsible for its actions. The liability of a natural or legal person cannot be excluded by the use of AI. The activity of AI must be considered an activity of the user.

Some jurists have debated whether artificial intelligence could be treated in the same way as an animal. In Estonian law, a special status must be created largely from the aspect of its protection, because it feels pain and is a living being. Artificial intelligence lacks self-awareness and, as property, does not need special treatment. Therefore, it would be wrong to treat artificial intelligence as an animal.

Artificial intelligence can be considered as an object (in the case of physically perceived artificial intelligence, a thing) and thus as a means of concluding a transaction by which the user can send his declaration of intention to the other party. If, according to the analysis, the treatment of artificial intelligence as an instrument does not lead to the conclusion of a valid transaction, the application of the provisions of the agent to the use of artificial intelligence as an artificial agent for transactions may in principle be considered. According to the author of the master's thesis, it is not possible to qualify artificial intelligence as a real agent, because firstly, artificial intelligence is not a person who would have rights and obligations and could be held accountable for his actions.

A declaration of intention consists of two elements - a will and a statement. In the case of transactions concluded through artificial intelligence, it is possible to publish a statement of intent both directly and indirectly, and according to the author of the master's thesis, it depends on the type of transaction. A direct declaration of intent is made if the user of the artificial intelligence has been able to explicitly determine the content of the order and indirectly if the user has specified the criteria, but the artificial intelligence has made a decision on the content of the order on the basis of machine learning. Namely, in the case of an implied declaration of intention, the act by which the declaration of intention could be expressed is assessed, and in the case of artificial intelligence, the user could configure the machine to enter criteria so that the artificial intelligence could send a declaration of intention to the other party. It is important that the user of artificial intelligence has a desire and will for the legal consequence, whereas not all the terms of the transaction need to be agreed in the case of contracts concluded through artificial intelligence. If the existence of a declaration of intention is certain, but the delimitation is not clear, it is not necessary to make a distinction.

Whether an act of artificial intelligence can be attributed to that user has given rise to more debate in the case of transactions concluded through artificial intelligence. For example, an analysis commissioned by the Secretary of State by Karmen Turk and Maarja Pild has analyzed a situation where a transaction is made through artificial intelligence and found that such non-human activities do not fit into any of the sufficient specification of the declaration of intention provided by Estonian General Part of the Civil Code Act. However, such a dilemma as to whether a declaration of intention therefore meets the criteria can easily be overcome. Namely, the user of artificial intelligence and the other potential contracting party can conclude a framework agreement in advance, where the parties determine the content and other conditions of the agreements to be concluded in the future. It would be sensible to conclude a framework agreement in writing or in a form that can be reproduced in writing, so that the user can be sure that his wishes are fixed.

The subjective composition of a declaration of intent consists of the will to act, the consciousness to publish and the will to transact. However, if the user does not have the will to participate in the transaction, then the declaration of intention must be interpreted as a reasonable person understands it.

It is also important for the declaration of intention that the will has been formed by knowing the actual circumstances. In order for the user of artificial intelligence to have a correct idea of

the actual circumstances, it is important that the other party to the contract, correctly fulfills its obligation to provide information. As transactions are concluded electronically via artificial intelligence, the norms regulating the conclusion of a contract via a computer network apply to them, are §§ 62¹, 62² of the Law of Obligations Act, which have been transposed into Estonian law from the e-commerce directive. In the case of transactions using artificial intelligence, where the trader has to provide certain information to the consumer before the order, a distinction should be made as to whether or not this information is required to be provided immediately before the order. If the information has to be provided immediately before the order, then for orders made via artificial intelligence, where the user may have pre-set the corresponding order criteria for sending an automated declaration of intention (offer) to the grocery store, this information should be considered in accordance with the provision. If the information does not have to be provided immediately before the order is sent and can be made after the order has been placed, such notification would be more in line with the purpose of the provision, where the trader sends the notification directly to the person's email or phone. In addition, the regulation in force in Estonia should be supplemented so that in the case of transactions made through artificial intelligence, the notification channel (direct user contact or artificial intelligence) is indicated and the company's notification is more in line with the purpose of the norm.

Considering that transactions made through artificial intelligence are, as a general rule, contracts, the declaration of intention is addressed to a specific person and the provisions of § 75 (1) of the General Part of the Civil Code Act must be followed regarding the rules of interpretation. There have been various theories to define the relationship between will and application - theory of will, theory of application, theory of validity. According to modern legal theory, ie the theory of validity, a statement of intent is considered a statement of establishment. If an objective bona fide person has the impression of a person's statement as a declaration of intention, it is deemed to be valid for the recipient of the declaration of intention even if the person who made the declaration did not wish to make the declaration himself. More recent legal theory has also come to the conclusion that in the absence of a consciousness to publish, the situation must be resolved in accordance with the general rules for the interpretation of a declaration of intention. In Estonian law, § 75 of the General Part of the Civil Code Act corresponds to this.

At the same time, § 75 (1) of the General Part of the Civil Code Act does not exclude the duty of care of the recipient of a declaration of intention. This means that the recipient of the

declaration of intention must show diligence in understanding the content of the declaration of intention correctly and in accordance with the will of the person making the declaration of intention. In addition, a user of artificial intelligence may cancel a transaction due to a material error on the basis of § 92 (2) and (3) 2) of the General Part of the Civil Code Act. Thus, if in the case of a transaction made through artificial intelligence, the artificial intelligence has transmitted a declaration of intention expressing a substantially different condition which does not correspond to the wishes or will of the user of artificial intelligence and should have been understood by the other party, such transaction is revocable. The emphasis here is that the other party should also have understood this in accordance with the duty of care. Therefore, if a smart refrigerator orders shrimp instead of pork, such a transaction cannot be canceled. However, this is a deal if the refrigerator orders too many shrimp per ordinary consumer.

A declaration of intention made through artificial intelligence may be in accordance with the requirements for both the offer and the acceptance and may lead to the conclusion of a valid contract.

The master's thesis has concluded from the legal literature that given the speed of development of artificial intelligence, there is no reason to believe that in the medium term (10-15 years) highly intelligent artificial intelligence will be created, over which man loses control. The master's thesis is based on transactions made by a "smart" refrigerator to buy food. Analyzing the nature of the transaction and the theory of the declaration of intention, it has been found in the master's thesis that it is possible to attribute a declaration of intention transmitted to a person to a specific legal consequence and therefore it is not necessary to significantly change the legal regulation in Estonia. The current interpretations of the methods of publishing the declaration of intent need to be updated, taking into account the specificities of transactions concluded through artificial intelligence. Accordingly, there is no need to attribute personal status, partial legal capacity or limited legal capacity to artificial intelligence or to establish a pan-European or national register of artificial intelligence. The rules governing the company's obligation to provide information should be adjusted.

LÜHENDID

DCFR	– Euroopa lepinguõiguse tugiraamistiku eelnõu (inglise keeles <i>Draft Common Frame of Reference</i>)
IoT	– asjade internet (inglise keeles <i>Internet of Things</i>)
M2M	– masinalt masinale (inglise keeles <i>Machine-to-Machine</i>)
TI	– tehisintellekt (inglise keeles <i>Artificial Intelligence</i>)
RKTKo	– Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus
TsÜS	– tsiviilseadustiku üldosa seadus
VÕS	– võlaõigusseadus

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Anton-Haro, C., Dohler, M. Machine-to-machine (M2M) Communications. Woodhead Publishing 2015.
2. Avi, A. Tühine tehing. Magistritöö. Juhendaja P. Varul. Tartu Ülikool 2004.
3. Bertolini, A. jt. Artificial Intelligence and Civil Liability. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2020. – [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU\(2020\)621926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/621926/IPOL_STU(2020)621926_EN.pdf) (08.02.2021).
4. Boucher, P. Artificial intelligence: How does it work, why does it matter, and what can we do about it? European Parliamentary Research Service, PE 641.547, June 2020. – [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS_STU\(2020\)641547_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS_STU(2020)641547_EN.pdf) (01.04.2021).
5. Brozek, B., Jakubiec, M. On the legal responsibility of autonomous machines. Artificial Intellectual Law, Volume 25 (2017), lk 293–304.
6. Cavinato, F., Casano, F. AI-"Agents": to be, or not to be, in the legal domain. Dundee Student Law Review, Vol. 5(1+2), No. 2, 2019, 25 lk.
7. Chatila, R. On Ethical Questions in Robotics and Artificial Intelligence. 2015 Euroopa Komisjoni robotika ja tehisintellekti töögrupi 22.10.2015 kohtumine. – <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/91353/Chatila.pdf> (27.02.2021).
8. Chen, J., Burgess, P. The boundaries of legal personhood: how spontaneous intelligence can problematise differences between humans, artificial intelligence, companies and animals. Artificial Intelligence and Law. Volume 27, Issue 1, March 2019, lk 73–92.
9. Clark, J. What is M2M techonology? Internet of Things blog. 20.10.2016. – <https://www.ibm.com/blogs/internet-of-things/what-is-m2m-technology/> (05.03.2020).
10. Dahiyat, E. A. R. Law and software agents: Are they “Agents” by the way? Artificial Intelligence and Law, vol 29, 2021, lk 59–86. – <https://link-springer-com.ezproxy.utlib.ut.ee/article/10.1007/s10506-020-09265-1> (24.04.2021).
11. Delponte, L. European Artificial Intelligence (AI) leadership, the path for an integrated vision. The European Parliament's Committee on Industry, Research and Energy. PE 626.074, 2018, 45 lk –

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/626074/IPOL_STU\(2018\)626074_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/626074/IPOL_STU(2018)626074_EN.pdf) (02.04.2021).

12. Durovic, M., Janssen, A. The Formation of Blockchain-based Smart Contracts in the Light of Contract Law. *European Review of Private Law* 2018, lk 762–763.
13. Eraõigus. I osa (Abimaterjal kohtunike ja prokuröride järelkoolituse eraõiguse õppegrupile). Tallinn: 2001 – <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/21957> (14.01.2020).
14. Hallik, L. Tahteavaldus tsiviilõiguses. Magistritöö. Juhendaja Paul Varul. Tartu Ülikool 2005.
15. Janssens, L. A Prospect of the Future. How Autonomous Systems May Qualify as Legal Persons. Amsterdam University Press 2018. lk 116-121. – <https://www.jstor.org/stable/j.ctvhrd092.24> (24.10.2020).
16. Kask, L., Laanest, K. Elektroonilise allkirjastamise aja tuvastamine: õiguslikud nõuded ja tehnilised võimalused. *Juridica* nr 4, 2020, lk 294-304.
17. Kerr, I. R. Ensuring the Success of Contract Formation in Agent-Mediated Electronic Commerce. *University of Ottawa, Electronic Commerce Research*, 1, 2001, lk 183-202.
18. Koit, M., Roosmaa, T. Tehisintellekt. Tartu: Tartu Ülikool 2011.
19. Koops, B.-J., Hildebrandt, M., Jaquet-Chiffelle, D.-O. Bridging the Accountability Gap: Rights for New Entities in the Information Society? *Tilburg University Legal Studies Minnesota Journal of Law, Science & Technology*, Vol. 11, No. 2, pp. 497-561, 2010.
20. Kurki, Visa AJ. The Legal Personhood of Artificial Intelligences. Oxford University, 2019, lk 175-189. – <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/oso/9780198844037.001.0001/oso-9780198844037-chapter-7> (26.04.2021).
21. Loos, M. Machine-to-Machine Contracting in the Age of the Internet of Things. Contracts for the supply of digital content: regulatory challenges and gaps. *Hart/Nomos*, 2017. lk 59-81. – https://www.researchgate.net/publication/316456030_Machine-to-Machine_Contracting_in_the_Age_of_the_Internet_of_Things (03.04.2021).
22. Mik, E. From Automation to Autonomy: Some Non-existent Problems in Contract Law. *Journal of Contract Law*, 2020 – https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3635346 (24.04.2021).
23. Nevejans, N. Study on European Civil Law Rules in Robotics. Euroopa Parlament, PE 571.379, Euroopa Liit, 2016, –

<http://www.europarl.europa.eu/committees/fr/supporting-analyses-search.html>
(04.04.2021).

24. Rosentau, M. E-tempora, e-mores. Infoühiskond – kas nimi või loomus? *Juridica* nr 2, 2015, 9 lk.
25. Russell, S. J., Norvig, P. (toimetajad). *Artificial Intelligence Modern Approach*. 2010. 3rd ed. Pearson Education. 1132 lk – <https://faculty.psau.edu.sa/filedownload/doc-7-pdf-a154ffbcec538a4161a406abf62f5b76-original.pdf> (03.02.2021).
26. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Juhendaja Paul Varul. Tartu Ülikool 2004.
27. Solaiman, S. M. Legal personality of robots, corporations, idols and chimpanzee: a quest for legitimacy. *Artificial Intelligence and Law*. Volume 25, 2017, lk 155–179.
28. Turk, K., Pild, M. Analüüsis SAE tase 4 ja 5 sõidukite kasutusele võtmiseks (kitsas ja lai vaade). Lõppraport. Riigikantselei, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2017 – https://www.mkm.ee/sites/default/files/loppraport_analuus_sae_tase_4_ja_5_soidukite_kasutusele_votmiseks_riigikantselei_2017_10_15_ver_10_final.pdf (05.03.2020).
29. Turk, K., Pild, M. Kratiga või kratita - see on küsimus. *Juridica* 2019, nr 1, lk 43–55.
30. Ungern-Sternberg, A. von. *Artificial Agents and General Principles of Law*. German Yearbook of International Law. University of Trier, 2018. - https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3111881 (28.04.2021).
31. Varul, P. Tahteavaldus ja selle tegemine. *Juridica* nr 7, 2010, lk 497–507.
32. Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Õigusteaduse õpik. Juura 2012, 376.
33. Varul, P. jt (koost). *Tsiviilseadustiku üldosa seadus*. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010.
34. Varul, P. jt (koost). *Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207)*. Komm vlj. Tallinn: Juura 2016.
35. Wendehorst, C. *Robotics, Artificial Intelligence, and Machine to Machine (M2M) Contracts*. Universität Wien. European Parliament, Brussels, 21 April 2016. – <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/101087/1Wendehorst.pdf> (04.03.2020).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

36. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
37. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 22.03.2021, 8.
38. Võlaõigusseadus. – RT I, 04.01.2021, 19.
39. 8. juuni 2000. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta). – ELT L 178, 17/07/2000, lk 1–16 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 13, kd 025, lk 399 - 414).
40. 25. oktoobri 2011. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/83/EL tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ (tarbija õiguste direktiiv). – ELT L 304/64, 22.11.2011, lk 64–88.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

41. RKTko 2-16-2978/58.
42. RKTko 3-2-1-72-05.
43. RKTko 3-2-1-123-07.
44. RKTko 3-2-1-32-09.

MUUD ALLIKAD

45. Algoritmiliste süsteemide mõjude reguleerimise väljatöötamise kavatsus („krati VTK“). Justiitsministeerium 14.08.2020. – <https://adr.rik.ee/jm/dokument/7458502> (03.04.2021).
46. Bar, C. von jt (koost.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Prepared by Study

Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Munich: Sellier, 2009.

47. Eesti tehisintellekti kasutuselevõtu eksperdirühma aruanne. Riigikantselei, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Mai 2019. – https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/eesti_tehisintellekti_kasutuselevotu_eksperdiruhma_aruanne.pdf (27.01.2020).
48. Eesti Õigekeelsussõnaraamat. Eesti Keele Instituut (2018) – <https://kn.eki.ee/?Q=tehis>.
49. Elements of AI. TalTech veebikursus. – <https://www.elementsofai.ee/> (19.11.2019).
50. Euroopa Komisjon. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. Tehisintellekt Euroopa huvides. Brüssel, 25.4.2018, COM(2018) 237 final, 20 lk. – <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/ET/COM-2018-237-F1-ET-MAIN-PART-1.PDF> (06.02.2021).
51. Euroopa Komisjoni kõrgetasemeline eksperdirühm. A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines, 2019, 7 lk. – <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines> (06.02.2021).
52. Euroopa Komisjon. Valge raamat. Tehisintellekt: Euroopa käsitus tipptasemel ja usaldusväärsest tehnoloogiast. Brüssel, 19.2.2020 COM(2020) 65 final, 28 lk. – https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_et.pdf (05.02.2021).
53. Euroopa Parlament. Õiguskomisjon. Raport soovitud komisjonile robotikat käsitlevate tsiviilõigusnormide kohta (2015/2103(INL)). 64 lk. – <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2017-0005+0+DOC+PDF+V0//ET> (03.04.2021).
54. Euroopa Parlamendi 20. oktoobri 2020. aasta resolutsioon soovitud komisjonile tehisintellekti tsiviilvastutuse korra kohta (2020/2014(INL)).
55. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Fostering a European approach to Artificial Intelligence. Coordinated Plan on Artificial Intelligence 2021 Review. Brussels, 21.4.2021, COM(2021) 205 final, 65 lk. – <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/coordinated-plan-artificial-intelligence-2021-review> (24.04.2021).

56. Global Consumer Robot Market 2017-2023: Market to Grow at a CAGR of 22.35% to Reach \$14.91 Billion - Key Players are iRobot, Jibo, 3D Robotics, Honda, Bossa Nova Robotics, DJI, and SoftBank, Cision PR Newswire, 2017 – <https://www.prnewswire.com/news-releases/global-consumer-robot-market-2017-2023-market-to-grow-at-a-cagr-of-2235-to-reach-1491-billion---key-players-are-irobot-jibo-3d-robotics-honda-bossa-nova-robotics-dji-and-softbank-300573167.html> (03.04.2021).
57. Inimene enam riske ei võta: Tehisintellekt hakkas USA börsil kapitali koguma. Forte. 26.01.2016. – <https://forte.delfi.ee/news/teadus/inimene-enam-riske-ei-vota-tehisintellekt-hakkas-usa-borsil-kapitali-koguma?id=73514433> (29.01.2020).
58. ISO 8373:2012 Robots and robotic devices. – <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:8373:ed-2:v1:en> (08.02.2021).
59. Puusild, H. Digiareng on aeglane. 30.05.2018 Äripäev. – <https://www.toostusuudised.ee/uudised/2018/05/30/digiareng-on-aeglane> (05.03.2020).
60. Sõnaveeb. Eesti Keele Instituut. – <https://sonaveeb.ee/search/est-est/detail/tehisintellekt/1>.
61. Uniform Electronic Transaction Act. National Conference of Commissioners on Uniform State Law 1999. - <https://www.uniformlaws.org/viewdocument/final-act-with-comments-29?CommunityKey=2c04b76c-2b7d-4399-977e-d5876ba7e034&tab=librarydocuments> (26.04.2021).
62. Võõrsõnade leksikon. Eesti Keele Instituut. – <https://kn.eki.ee/?Q=tehisintellekt>.